348.7417
V591

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/deformasponsaliu0000arth

ARTHURUS VERMEERSCH e S. I.

DOCTOR IURIS ET IURIS CANONICI. LOVANII IN COLL. MAX. S. I. PROFESSOR
THEOLOGIAE MORALIS ET IURIS CANONICI

DE FORMA

SPONSALIUM AC MATRIMONII

post Decretum " Ne temere "

2 AUG. 1907

AC DECLARATIONES A 1 FEBR. 1908 AD 21 IUN. 1912

Editio quinta, auctior et penitus recognita

BIBLIOTHECA PRIVATA
THEOLOGI
S POENITENTIARIAE APOST[illegible]

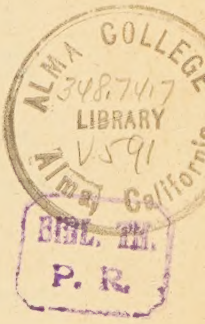

BRUGIS

SUMPTIBUS C. BEYAERT

ROMAE ET RATISBONAE
F. PUSTET

LUTETIAE PARISIORUM
P. LETHIELLEUX

ROMAE
DESCLÉE, LEFEBVRE

22472

1912

SUMMA RERUM

Pagina

Praefatio huius quintae editionis 1
Potissimae auctoritates 2
Decretum « Ne temere », 2 aug. 1907 3
Commentarii
ARTICULUS I. *Tridentinum ius de sponsalibus et matrimoniis clandestinis*
§ 1. De Sponsalibus (n. 1-2) 7
§ 2. De Matrimonio (n. 3-19) 7
ARTICULUS II. *Novi iuris praefatio*
§ 1. Decreti opportunitas et finis (20-21). 10
§ 2. Praesentis legis praeparatio (22). 12
ARTICULUS III. *Novi iuris sanctiones*
§ 1. De sollemnitatibus Sponsalium
I. De essentiali Sponsalium sollemnitate (23-34) 13
II. Quinam veniant nomine parochorum (35-39) 19
§ 2. De sollemnitatibus matrimonii
I. Summa iuris de substantiali sollemnitate (40). 23
II. Celebratio regularis matrimonii coram ministris sacris qui iure proprio intersint
A. Qua ratione valide assistant (41-53) 24
B. Qua ratione licite assistant (54-64) 31
Appendix de Bannis (65) 38
III. Celebratio matrimonii coram ministro delegato (66-70) 39
IV. De forma servanda imminente mortis periculo (71-75) . 43
V. De forma servanda deficiente ministro sacro (76-78) . . 46
§ 3. De tabulis nuptialibus (79-83) 49
§ 4. De poenis contra parochos violatores harum legum (84-86). 52
§ 5. De matrimoniis in quae praesens lex cadat (87-94) 54
§ 6. Legis promulgatio (95) 60
§ 7. Obligationis initium et legis vacatio (96). 61
§ 8. Legis divulgatio (97) 61
§ 9. Clausula derogatoria (98) 61
ARTICULUS IV. *De dispensationibus*
§ 1. Quisnam dispensationes legitime concedat (98bis) 61
§ 2. Quaenam concessiones factae sint. 63
ARTICULUS V. *Optata complementa vel declarationes* (99-106) 63
ARTICULUS VI. *Brevis, per summa capita, legis repetitio* (107-119). . . 66
Appendix I. Decreta et Responsa S. Sedis.
I. Responsa S. Cong. Concilii (120-124) 68
II. Responsa S. Congr. de disciplina Sacramentorum (125-129) 72
III. Responsa S. Congr. S. Officii (130-131) 77
Appendix II. Formulae.
I. Sponsalium (132) 78
II. Annotationis marginalis in libro baptismorum (133-134). 78
Index alphabeticus nominum et rerum 79

Brugis, typis Houdmont Fratrum.

PRAEFATIO HUIUS QUINTAE EDITIONIS

De quinta ista nostrae lucubrationis editione haec pauca notasse satis erit.

Variis recentioribus S. Sedis decretis vel responsis is honor habitus est ut secundum ea commentarios nostros perfecerimus vel etiam correxerimus.

Non nullis casibus vel punctis novis opusculi utilitatem augere conati sumus.

Denique, cum iam nunc pleraeque res sint exploratae et usu confirmatae, multas allegare auctoritates omisimus, sed, nisi causa specialis subsit, aliorum sententias non memoravimus.

Votum denique superioribus editionibus expressum hic renovamus : Quod aliquantulum saltem Dei gloriam et Ecclesiae causam promoveat !

Potissimae auctoritates [1]

ARENDT (S. I.). *Analysis theologico-canonica Decreti « Ne temere », De sponsalibus et matrimonio,* Romae, 1909.

BESSON (R. D.). *De la publicité des fiançailles et du mariage d'après la nouvelle législation canonique.* (NOUVELLE REVUE THÉOLOGIQUE, t. XXXIX. 1907. p. 608 ss.; t. XL, 1908, p. 20. 75. 142.)

BOUDINHON (R. D.). *Le mariage et les fiançailles.* 6e édit., Paris, 1908.

CHOUPIN (S. I.). *Les fiançailles et le mariage.* Discipline actuelle. Décret « Ne temere » et récentes décisions du S. Siège, 2e édit. Paris, 1911.

DE BECKER (R. D. Dr). *Legislatio nova de forma substantiali quoad sponsalia et matrimonium catholicorum,* commentarii, Lovanii, 1908.

DESMET, A. (R. D.). *Commentarium in decretum 2 aug. 1907, de sponsalibus et matrimonio,* Brugis, 1908 : et in 2a edit. *De sponsalibus et matrimonio,* Brugis, 1911.

FERRERES, I. B. (S. I.). *Los Esponsales y el Matrimonio según la novísima disciplina,* Cuarta edición corregida y notablemente aumentada, Madrid, 1909.

GENNARI (Card.). *Breve commento della nuova lege sugli Sponsali e sul Matrimonio,* edizione quinta, Roma, 1908.

HARING, I. B. (R. D. Dr). *Das neue Ehedekret, « Ne temere »,* Graz, 1907.

KNECHT, Aug. (R. D.). *Die neuen eherechtlichen Dekrete « Ne temere » vom 2 Aug. 1907 und « Provida » vom 18 Januar 1906,* Köln, 1908.

LEITNER (R. D. Dr), *Die Verlobungs und Eheschliessungsform nach dem Dekrete « Ne temere »,* dritte Auflage, Regensburg, 1908.

MC NICHOLAS, I. (O. P.), *What the people should know about the new marriage law.* (ECCLESIASTICAL REVIEW, febr. 1908.)

OJETTI B. (S. I.). *In ius antepianum et pianum ex decreto « Ne temere »* S. C. C. 2 aug. 1907, De forma celebrationis sponsalium et matrimonii, commentarii, Romae, 1908.

SAGMULLER (R. D.) *Lehrbuch des Katholischen Kirchenrechts,* IV Buch Friburgi Brisgoriae, 1909.

STANDAERT (R. D.). Annotationes in decr. *Ne temere,* COLLATIONES GANDAVENSES, t. I (1909) pp. 67 ss.; 149 ss.

WERNZ (S. I.). *Ius matrimoniale Ecclesiae catholicae,* 2a ed. 2 vol. Prati, 1911 et 1912.

[1] Nisi aliam dederimus indicationem, scriptorum istorum citamus hic descripta opera, et R. D. DESMET opus maius ac recentius, *De sponsalibus et matrimonio.*

DECRETUM

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIO

BIBLIOTHECA PRIVATA

IUSSU ET AUCTORITATE SS. D. N. PII PAPAE X

THEOLOGI
POENITENTIARIAE APOSTOLICAE

A S. CONGREGATIONE CONCILII

EDITUM

Memoratur lex Tridentina clandestinis matrimoniis contraria.

Ne temere inirentur clandestina matrimonia, quae Dei Ecclesia iustissimis de causis semper detestata est atque prohibuit, provide cavit Tridentinum Concilium (cap. 1. sess. XXIV., de reform. matrim.) edicens : « Qui aliter quam praesente parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et eiusmodi contractus irritos et nullos esse decernit. »

Deficiente speciali promulgatione, in pluribus locis caruit effectu.

Sed cum idem Sacrum Concilium praecepisset ut tale decretum publicaretur in singulis paroeciis, nec vim haberet nisi iis in locis ubi esset promulgatum, accidit ut plura loca in quibus publicatio illa facta non fuit, beneficio Tridentinae legis caruerint, hodieque careant, et haesitationibus atque incommodis veteris disciplinae adhuc obnoxia maneant.

Accedit difficultas ex lege de proprio parocho ad valorem requisito.

Verum nec ubi viguit nova lex, sublata est omnis difficultas. Saepe namque gravis exstitit dubitatio in decernenda persona parochi, quo praesente matrimonium sit contrahendum. Statuit quidem canonica disciplina, proprium parochum eum intellegi debere cuius in paroecia domicilium sit, aut quasi-domicilium alterutrius contrahentis. Verum quia nonnumquam difficile est iudicare certone constet de quasi-domicilio, haud pauca matrimonia fuerunt obiecta periculo ne nulla essent ; multa quoque sive inscitia sive fraude, illegitima prorsus atque irrita deprehensa sunt.

Mala creverunt ob facilitatem commeatuum.

Haec dudum deplorata, eo crebrius accidere nostra aetate videmus, quo facilius ac celerius commeatus cum gentibus, etiam disiunctissimis, perficiuntur. Quam ob rem sapientibus viris ac doctissimis visum est expedire ut mutatio aliqua induceretur in iure circa formam celebrandi conubii. Complures etiam sacrorum Antistites omni ex parte terrarum, praesertim e celebrioribus civitatibus, ubi gravior appareret necessitas, supplices ad id preces Apostolicae Sedi admoverunt.

Hinc novi iuris vota et opportunitas.

Coniunctum votum de privatis sponsalibus, quorum detrimenta indicantur.

Flagitatum simul est ab Episcopis, tum Europae plerisque tum aliarum regionum, ut incommodis occurreretur, quae ex sponsalibus, id est ex mutuis promissionibus futuri matrimonii privatim initis, derivantur.

Docuit enim experientia satis quae secum pericula ferant eiusmodi sponsalia : primum incitamenta peccandi causamque cur inexpertae puellae decipiantur : postea discidia ac lites inextricabiles.

Propositum Pontificis :

His rerum adiunctis permotus SS^mus D. N. Pius X. pro ea quam gerit omnium Ecclesiarum sollicitudine, cupiens ad memorata damna et pericula removenda temperatione aliqua uti, commisit S. Congregationi Concilii ut de hac re videret, et quae opportuna aestimaret Sibi proponeret.

Collatis votis Congr. Concilii et coetus Consultorum ac Cardinalium qui canonicum parant codicem, mandavit Congr. Concilii ut decretum conderet.

Voluit etiam votum audire Consilii ad ius canonicum in unum redigendum constituti, nec non Em^rum Cardinalium qui pro eodem codice parando speciali commissione delecti sunt : a quibus quemadmodum et a S. Congregatione Concilii conventus in eum finem saepius habiti sunt. Omnium autem sententiis obtentis, SS^mus Dominus S. Congregationi Concilii mandavit ut decretum ederet quo leges a Se, ex certa et matura deliberatione probatae, continerentur, quibus sponsalium et matrimonii disciplina in posterum regeretur eorumque celebratio expedita, certa atque ordinata fieret.

Decretum porro huius est tenoris.

In exsecutionem itaque apostolici mandati, S. Congregatio Concilii praesentibus litteris constituit atque decernit ea quae sequuntur :

DE SPONSALIBUS

Sollemnitas ad sponsalium valorem requisita.

I. — Ea tantum sponsalia habentur valida et canonicos sortiuntur effectus, quae contracta fuerint per scripturam subsignatam a partibus et vel a parocho, aut a loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus. Quod si utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura annotetur ; et alius testis addatur, qui cum parocho aut loci Ordinario, vel duobus testibus de quibus supra, scripturam subsignet.

Quis parochus in hoc decreto.

II. — Nomine parochi hic et in sequentibus articulis venit non solum qui legitime praeest paroeciae canonice erectae ; sed in regionibus ubi paroeciae canonice erectae non sunt, etiam sacerdos cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissa est, et parocho aequiperatur ; et in missionibus ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacerdos a missionis moderatore ad animarum curam in aliqua statione universaliter deputatus.

DE MATRIMONIO

De essentiali matrimonii sollemnitate principium.

III. — Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram parocho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus iuxta tamen regulas in sequentibus articulis expressas et salvis exceptionibus quae infra n. VII et VIII ponuntur.

Quinam parochi et Ordinarii valide assistant et quomodo.

IV. — Parochi et loci Ordinarii valide matrimonio assistunt,

§ 1. A die tantum adeptae possessionis beneficii vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi ;

§ 2. Intra limites dumtaxat sui territorii : in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum, valide assistunt ;

§ 3. Dummodo invitati ac rogati et neque vi neque gravi metu constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.

Quinam licite assistant.

V. — Licite autem assistunt,

§ 1. Constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis ;

§ 2. Constito insuper de domicilio vel saltem de menstrua commoratione alterutrius in loco matrimonii ;

§ 3. Quod si deficiat, ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio adsint, indigent licentia parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas, quae ab ea excuset ;

Delegatio ad assistendum data parocho.

§ 4. Quod ad « vagos », extra casum necessitatis, parocho ne liceat eorum matrimoniis assistere nisi re ad Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam assistendi impetraverit.

De vagis.

§ 5. In quolibet autem casu pro regula habeatur, ut matrimonium coram sponsae parocho celebretur, nisi aliqua iusta causa excuset.

Regulariter assistat parochus sponsae.

VI. — Parochus et loci Ordinarius licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinato ac certo, ut matrimoniis intra limites sui territorii assistat.

Delegatio alius sacerdotis.

Delegatus autem ut valide et licite assistat, servare tenetur limites mandati, et regulas pro parocho et loci Ordinario n. IV et V superius statutas.

Imminente mortis periculo, competentia cuiuslibet sacerdotis.

VII. Imminente mortis periculo, ubi parochus vel loci Ordinarius vel sacerdos ab alterutro delegatus haberi nequeat, ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimationi prolis, matrimonium contrahi valide ac licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus.

Quandonam duo testes sufficiant etiam sine sacerdote.

VIII. — Si contingat ut in aliqua regione parochus locive Ordinarius aut sacerdos ab iis designatus coram quo matrimonium celebrari queat haberi non possit, eaque rerum condicio a mense iam perseveret, matrimonium valide ac licite iniri potest emisso a sponsis formali consensu coram duobus testibus.

Matrimonium est a parocho inscribendum ;

IX. — § 1. Celebrato matrimonio, parochus vel qui eius vices gerit, statim describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii atque alia, iuxta modum in libris ritualibus vel a proprio Ordinario praescriptum ; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio astiterit.

Et in librum baptizatorum referendum.

§ 2. Praeterea parochus in libro quoque baptizatorum annotet, coniugem tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se, sive per curiam episcopalem, transmittat, ut matrimonium in baptismi librum referatur.

Cautio de inscriptione matrimonii, absente parocho facti.

§ 3. Quotiens matrimonium ad normam n. VII aut VIII contrahitur sacerdos in primo casu, testes in altero, tenentur in solidum cum contrahentibus curare ut initum coniugium in praescriptis libris quamprimum notetur.

Sanctio poenalis pro parochis.

X. — Parochi qui heic hactenus praescripta violaverint, ab Ordinariis pro modo et gravitate culpae puniantur. Et insuper si alicuius matrimonio astiterint contra praeceptum 2 vel 3 num V, emolumenta « stolae » sua ne faciant, sed proprio contrahentium parocho remittant.

Quinam his legibus teneantur.

XI. — § 1. Statutis superius legibus tenentur omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi, sive illi ab eadem postea defecerint) quotiens inter se sponsalia vel matrimonium ineant.

Quid si matrimonia mixta ?

§ 2. Vigent quoque pro iisdem de quibus supra catholicis, si cum acatholicis sive baptizatis sive non baptizatis, etiam post obtentam

dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus, sponsalia vel matrimonium contrahunt; nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum.

Quid de matrimoniis acatholicorum?

§ 3. Acatholici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam.

Decreti publicatio et promulgatio specialis.

Praesens decretum legitime publicatum et promulgatum habeatur per eius transmissionem ad locorum Ordinarios; et quae in eo disposita sunt ubique vim legis habere incipiant a die sollemni Paschae Resurrectionis D. N. I. C. proximi anni 1908.

Initium obligationis.

Interim vero omnes locorum Ordinarii curent hoc decretum quamprimum in vulgus edi, et in singulis suarum dioecesum parochialibus ecclesiis explicari, ut ab omnibus rite cognoscatur.

Praeceptа eius divulgatio.

Praesentibus valituris de mandato speciali SS^mi^ D. N. Pii Pp. X. contrariis quibuslibet etiam peculiari mentione dignis minime obstantibus.

Mandatum Pontificis. Derogatio contrariorum.

Datum Romae, die 2 mensis augusti anni 1907.

Dies (2 aug. 1907).

VINCENTIUS, Card. Ep. Praenest. *Praefectus.*
C. De Lai, Secretarius.

COMMENTARII

ARTICULUS I. Tridentinum Ius de matrimoniis clandestinis

Quo melius praesentis reformationis vis atque intentio percipiantur, iuvabit in primis Tridentinum ius summatim perscribere.

§ 1. De Sponsalibus

1. I. Nota est haec *definitio* sponsalium (de futuro) : *Promissio voluntaria, deliberata et mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii inter personas iure habiles.*

Pristinum de sponsalibus ius intactum liquit Concilium Tridentinum, ita ut nullam praescripserit sollemnitatem formae, et clandestina sponsalia manserint non solum valida, sed etiam *per se* licita.

Nec in Episcopi potestate est ut sollemnitatem aliquam imponat [1]. Quare, si, in quibusdam locis, parochi pro sponsalium benedictione adiri consueverint, id est inter laudabiles usus, citra obligationem, referendum.

2. II. In Hispania tamen, pragmatica ordinatio 28 aprilis 1804, data a Carolo IV, illa tantum valere statuit sponsalia quae publica scriptura essent authenticata. Ius istud, quamvis laicale, usu invaluit, ita ut in foro ecclesiastico vim consuetudinis habere coeperit. Quod S. Congr. admisit in causa Placentina, 31 ian. 1880, et in Compostellana 11 april. 1891 [2]. (Cfr. pro ista explicatione, Conc. prov. Vallisoletan. 1887.) Hinc fit ut in Hispania, ad Sponsalium valorem requiratur interventus, non quidem parochi vel alicuius sacerdotis, quod probe notandum est, sed *notarii*.

Quod ius, postulantibus Patribus Concilii plenarii Americae latinae (1899), est decreto S. Congr. super negotiis Eccl. extraord. ad universam Americam latinam, in perpetuum translatum. Decretum est 1 ian. 1900.

§ 2. De Matrimonio

3. I. A Concilio Tridentino matrimonia *clandestina* ea potissimum intelleguntur quae contrahuntur sine praesentia parochi (seu Ordinarii) proprii vel alius sacerdotis legitime substituti, et duorum, minimum, testium.

4. 1. *Parochi* nomine venit quicumque paroeciae proprie dictae a competente auctoritate praeficitur, vel instar parochi missionem regit.

2. *Proprius* ille est parochus in cuius territorio alter saltem sponsorum domicilium habet vel quasi-domicilium.

Estne autem ab ipso Concilio Tridentino an posterioribus tantum decretis requisitum ut competentia parocho proprio circumscribatur, id controversia non vacat. Cfr. in praesentis decreti

---

[1] Cfr. Benedicti XIV *Instit. eccles.* XLVI, n. 11. 12 ; *De Synodo dioeces.*, XII, 5, 1.

[2] Quamvis dein abrogatum esset in foro civili, ubi sponsalia non iam curantur, canonicam tamen vim suam retinebat, ut dixit S. Congregatio in hac causa. Cfr. Acta S. Sedis, XXIV, 34 ss.

praeparatione, votum Consultoris, qui disciplinam istam ex minus recta interpretatione decreti *Tametsi* putabat derivatam [1], et votum Defensoris vinculi, qui diversimode omnino opinabatur [2].

5. *Domicilium* porro constituitur vel *lege*, quae certis personis domicilium assignat, — utputa minoribus apud parentes vel tutorem, — vel *habitatione* vera cum animo eam perpetuo conservandi, nisi causa quaepiam alio vocet. Non repugnat itaque quempiam duplex habere domicilium sive *legale* et *reale*, sive etiam *bis reale*, ut si quis temporibus moraliter aequalibus, partem anni in civitate, partem ruri degat, et consuetudinem istam servare intenderit. Postquam autem domicilium est acquisitum, servatur donec alterutrum elementum, id est habitatio vel animus, sit retentum. Illud denique est observandum, in iure ecclesiastico domicilium definiri non respectu civitatis vel municipii, sed ultimae divisionis dioecesis vel quasi-dioecesis.

6. Ad *quasi-domicilium* habendum, habitatione vera opus est, — in parochia seu quasi-parochia, — coniuncta cum intentione manendi ibi per maiorem anni partem [3]. Concessa sunt quaedam indulta ut habitatio per sex menses moraliter continuos, seposita omni intentione, sufficeret vel etiam habitatio continua per unum saltem integrum mensem. Id. v. g. obtinuit civitas Parisiensis, 9 nov. 1898, et 20 maii 1905 [4]. Habitatio quae comparando quasi-domicilio sit utilis, non potest esse per modum viatoris, sed oportet ut habeatur domicilii imitatio. Cfr. litt. Benedicti XIV, ad arch. Goanensem, 19 mart. 1758.

7. 3. Parochus autem alium sibi sacerdotem in locum suum substituere potest, facultate expresse vel tacite facta. Immo hanc sibi mutuam ac generalem dare parochi cuiuspiam civitatis possunt valide, et licite, si quaedam cautiones addantur. Cfr. votum R. P. Wernz, approbatum in causa Coloniensi et Aquisgranensi, 18 mart. 1893.

8. 4. In testibus nulla specialis requiritur qualitas vel aetatis vel sexus, vel status, vel familiae, vel religionis. Omnes, quotquot usum rationis habent, valide ut testes adhibentur [5].

9. 5. Vagi quemlibet parochum, saltem in proprio huius territorio, adire possunt. Quod si alter tantum sponsorum vagus fuerit, cum altero suum privilegium communicat.

10. 6. Parochus, dum matrimonium celebratur, utrumque contrahentem de mutuo consensu *interrogare* debet [6]. Omissio tamen interrogationis, ubi constet de consensu, venialis tantum culpa est.

11. 7. Parochus et testes sic *praesentes* esse debent, ut quid agatur advertere possint, et de re testari. Et dummodo partes parochum voluerint coram duabus aliis personis ut testem adhibere, requisitam formam servant, quamvis vi vel dolo usi fuerint.

---

[1] Acta Sanctae Sedis, 40 (1907), p. 534 ss.

[2] Ibidem, p. 545 nota.

[3] Cfr. Instr. S. Officii, 7 iun. 1867.

[4] Die 20 maii 1905 (Canoniste contemporain, 1905 (p. 502), ad civitatem Parisiensem extensa est concessio facta Statibus Foederatis Americae, 6 maii 1886. Americanum tamen indultum pluribus dubitationibus locum dabat. Cfr. De Becker, op. cit. p. 97-98.

[5] Attamen, ubi catholici facile adhiberi possint, non licet ad acatholicos recurrere. (S. Officium, 19 aug. 1891.)

[6] Trid. s, 25, c. 1. De Reform. matrimonii.

12. 8. *Ubique locorum* parochus proprius vel eius delegatus matrimoniis interesse potest. Ut tamen ipsi liceat sollemnem nupturientibus conferre benedictionem, oportet ut loci parochus id permiserit.

13. II. Age porro, matrimonia clandestina « sancta Dei Ecclesia ex iustissimis causis ....semper detestata est atque prohibuit [1]. »

Praeterea, celebri capite *Tametsi*, Concilium Tridentinum matrimonia ista nulla fecit, ubi nova ista lex praescripto modo fuerit promulgata, vel consuetudine saltem quae immemorabilis [2] fuerit firmata.

Specialis autem promulgationis ratio in hoc est, ut decretum, in singulis paroeciis, iubente Episcopo et tamquam lex Concili Tridentini, promulgetur. Qua facta promulgatione, decretum, post triginta dies obligare incipit omnes et solos baptizatos, in loco isto exsistentes, etiam haereticos, nisi, promulgationis tempore, distinctam iam effecerint societatem religiosam.

14. III. Lex ista Tridentina *localis simul est et personalis*.

« Quatenus *localis*, afficit territorium eosque qui ibi matrimonio iungendi sunt; quatenus vero personalis est, obligat qui, domicilium vel quasi-domicilium habentes in loco ubi Tridentinum decretum promulgatum est et viget, in altero ubi non viget contrahere vellent. » (Instr. S. Off. ad Archiep. S. Francisci, 14 dec. 1859) Quod ita tamen est intellegendum, ut a lege irritante eximantur quotquot saltem quasi-domicilium in loco exempto acquisierint, quamvis in eorum domicilio caput *Tametsi* vigeat [3]. Immo scriptores fuere qui, benignius respondentes, putarent localem exemptionem etiam cum peregrinis communicari, nisi in fraudem legis hunc locum quaesierint.

15. IV. Si tamen praevidetur futurum, ut per mensem moralis copia communiter defutura sit adeundi sacerdotem competentem vel legitime delegatum, a parte legis Tridentinae quam observare nequeant, contrahentes eximuntur. Itaque satis tunc ipsis est duos adhibere testes. Cfr. resp. 1 iul. 1863.

V. Quaedam praeterea loca beneficio utuntur regiminis particularis. Ut potissima commemoremus exempla :

16. 1. Hollandia fere omnis declaratione fruitur Benedicti XIV, 4 nov. 1741, secundum quam, cum haeretici inter se, tum haeretici contrahentes cum catholicis, sanctionem nullitatis effugiunt quae ex clandestinitate foret repetenda.

17. 2. Insula Melitensis, ex decr. 12 ian. 1890 et 2 iun. 1892, a forma Tridentina dispensatur pro acotholicis *inter se* contrahentibus.

18. 3. In America septemtrionali, regimen cernitur maxime varium. Hic, ne catholici quidem lege Tridentina tenentur : — sic in Provincia ecclesiastica Baltimorensi, Bostoniensi, Philadelphiensi, Neo-Eboracensi, Oregopolitana, S. Pauli, Dubuquensi, Milwaukiensi ; — illic, solos catholicos inter se contrahentes lex astringit : — ita in magna parte regionis Canadensis, ad quam

---

[1] C. Trid. 2. 24, c. 1 De Ref. Matrimonii.

[2] De tempore requisito, cfr. Wernz, *Ius matrim.* n. 160 nota 107, et De Becker, *De Sponsal. et Matrim.*, p. 114.

[3] Vagi, cum nullum habeant domicilium, vim *personalem* decreti *Tametsi* experiri nequeunt. Quare dum in locum exemptum se conferunt numquam in fraudem legis agere sunt putandi et nulla alia lege nisi loci ubi contrahunt ipsi tenentur. Cfr. Wernz, op. cit. n. 171, v. p. 247. 248.

declaratio Benedictina est extensa, in provincia ecclesiastica Neo-Aurelianensi, S. Francisci — ; alibi decretum est pro omnibus promulgatum : — ita in provincia ecclesiastica Sanctae Fidei, excepta parte septemtrionali Status Colorado. Cfr. Conc. Baltimorense III (1885), vel De Becker, *De sponsalibus*, p. 131 ss.

19. 4. C. *Provida*, 18 ian. 1906, in universo praesenti imperio Germaniae, caput *Tametsi* omnes *catholicos* inter se contrahentes a Paschate anni 1906 obligare coepit ; - matrimonia autem *mixta*, vi irritanti legis Tridentinae in posterum subducuntur ; et iam contracta pro validis habenda sunt, nisi ante Pascha 1906, legitima sententia eos propter clandestinitatem infirmaverit ; et dummodo mutuus coniugum consensus usque ad dictam Paschatis diem perseveraverit ; — matrimonia *acatholicorum* inter se (haereticorum et schismaticorum) tam contracta quam contrahenda, nullitatem istam pariter effugiunt

Itaque decretum istud etiam praeterita matrimonia sanat. Cfr. Acta S. Sedis, 39 (1906), p. 181 ss.

ARTICULUS II. Novi iuris praefatio

Praefatio quae ipsis decreti dispositionibus praestituitur in duas partes facile dividitur. In priore opportunitas decreti demonstratur et finis simul explicatur cur sit conditum.

In altera narratur qua maturitate, etiam ex variorum consiliorum collatione, decretum sit praeparatum et confectum.

§ 1. Decreti opportunitas et finis

20. I. **Decreti opportunitas.** Quam opportunum fuerit novis sanctionibus formam munire cum matrimonii tum sponsalium, id de matrimonio prius, dein de sponsalibus, argumentis intrinsecis et extrinsecis efficitur.

1. *De Matrimonio.* Argumentum intrinsecum petitur ex difficultatibus et dubitationibus quibus caput *Tametsi* locum dedit, ob duas potissimum causas. Altera est necessitas *peculiaris promulgationis* in singulis parochiis, quae fertilis ager mox evasit dubitationum et diversitatum localium, unde etiam multis matrimoniis clandestinis, contra mentem Tridentinam, aperta est via. Alteram adducit necessitas *proprii* parochi, in quo definiendo saepe est haesitatum, ita ut condicio ista celebrari potuit ut « *vinea advocatorum* »[1].

Incommoda ista, antiquitus iam nata, hodie tamen multo magis persentiuntur, ex quo tam frequens est inter varias regiones commeatus.

Extrinsecum vero argumentum suppeditat concors opinio sapientium et doctissimorum virorum, et supplices libelli ab Episcopis oblati. In ipso Concilio Vaticano vota ista sunt manifestata, ita ut essent qui abrogatum vellent omne istud caput *Tametsi*. Et varia indulta, quae tanto numero sunt expetita, non minus ostendere videntur quantum reformationis necessitas omnibus perspecta sit.

2. *De Sponsalibus.* Hoc argumento intrinseco utitur decretum : Sponsalia privatim inita secum ferunt « incitamenta peccandi cau-

---

[1] Cfr. votum defensoris vinculi, A. S. S. 39, p. 563.

samque cur inexpertae puellae decipiantur ; postea discidia ac lites inextricabiles. » Et re quidem vera, constat *fictis* matrimonii promissionibus, multas puellas decipi ; *veras* autem clam fieri levius, ita ut prompta succedat paenitentia ; et, ob difficilem probationem, multas exoriri lites. Cum tamen valida sponsalia etiam ad dirimens pariendum impedimentum sint nata, dubia de validis sponsalibus ipsum matrimoniorum valorem afficiunt.

Tamquam extrinsecum argumentum afferuntur in decreto postulata Episcoporum, quae, praeter alias regiones, a plerisque Europae Praesulibus sunt porrecta.

Teste PALLAVICINI [1], iam in ipso Concilio Tridentino proposita est nullitas sponsalium clandestinorum, in priore forma capitis *Tametsi*. Saepe dein est de quaestione ista actum apud S. Sedem, sive ad preces Episcoporum reiciendas, sive ad infirmanda decreta Conciliorum provincialium vel Episcoporum quae nullitatem illam inducere praesumpserant. Sic reiectas, 26 ian. 1715, preces episcopi Bracarensis memorat R. P. WERNZ [2] ; refutatam a BENEDICTO XIV instantiam Episcopi Coloniensis litteris 19 iul. 1755, narrat WERNZ post FEIJE [3]. « Nihil esse innovandum », respondit S. Paenitentiaria alicui episcopo, anno 1865. Die 11 aug. 1852, Archiepiscopus Quebecensis frustra, in hunc finem, se ad S. Officium convertit [4]. Plures Episcopi Italiae centralis a Conc. Vaticano postularunt ut impedimenta matrimonii non orirentur nisi ex sponsalibus sollemnibus, id est, initis « per syngraphan, aut coram parocho sine testibus aut coram notario et testibus » [5].

Infirmata autem Episcoporum decreta habes ACTA SANCTAE SEDIS, I, 528, ss. ; et XI, p. 227, vel ANALECTA ECCLESIASTICA, VI, 189, ss.

Formam aliquam publicam iam pro sponsalibus commendavit FERD. DE MENDOZA [6], et votum exstat Card. GERDIL, de petitione Episcopi Lausannensi, 1789, ubi praesentiae parochi et testium, et scripturae a partibus subscriptae praefert praesentiam notarii publici ab episcopo delegandi, sponsalia autem clandestina affecta velit clausula resolutoria, nisi sponsi, intra certum tempus, se sistant coram delegato non parocho, ad declarandam suam voluntatem transeundi ad proclamationes vel earum petendi dispensationem [7].

21. II. **Decreti finis**. In perspecta decreti opportunitate, finis ipse perspicitur. Is itaque est, ut nova ordinatione, de matrimonii valore certius constet, ut secundum Tridentini Concilii mentem, clandestiniis matrimoniis efficacius remedium afferatur ; ut via denique praecludatur sponsalibus clandestinis eorumque incommodis.

---

1 *Istoria del Concilio di Trento*, l. 22, c. 4, n. 4 ; c. 8, n. 9.

2 *Ius Decretalium*, t. 4, n. 89, p. 120, nota 38.

3 FEIJE, *De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus*, n. 558, p. 454, nota 5 ; WERNZ, l. c. Cfr. etiam DE ANGELIS, in l. IV, t. 1, n. 3, p. 9.

4 WERNZ, loco citato.

5 MARTIN, Omnium Conc. Vaticani,.... Documentorum collectio, p. 184, II.

6 De confirmando Conc. Illiberitano, Matriti, 1594, III, 34, cit. FEIJE, n. 558.

7 FEIJE, op. cit. n. 558, p. 454, nota 5.

§ 2. Praesentis legis praeparatio

22. Ab ipso decreto docemur, excepta prius fuisse placita S. Congregationis Concilii, votum deinde tam coetus Consultorum quam Commissionis Cardinalium a quibus novus Codex canonicus paratur : omniumque, post plures conventus, obtentis sententiis, S. Pontificem voluisse ut S. Congregatio Concilii decretum reformationis adornaret, quale, ab ipso probatum, iam editur.

Quod si potissima praeparationis stadia distinctius exhibere placuerit, haec mutuari possumus a relatione Actorum quae in periodico Acta Sanctae Sedis, p. 513-575 t. 40, typis est inserta.

Iam die 20 maii 1905, occasione capta causae Wratislavien. et aliarum [1], Emi Patres in plenariis S. Congr. Conc. comitiis, fundamenta novae legis posuisse videntur. Tunc enim decreverunt vota de reformando capite *Tametsi* esse exquirenda a duobus canonistis, quibus simul praecipuas has normas praescribebant, ut praesentiam parochi exigerent ultroneam, ut huic sollicitudinem de statu libero imponerent, competentiam assignarent territorialem, et ut omnes ubique locorum catholicos lege clandestinitatis obstringerent.

Consultores selecti sunt Ill. D. Aug. Sili, qui 6 ian. 1906, votum perfecit, et R. D. Car. Lombardi, defensor matrimoniorum ex officio.

Ad bina haec vota tertium accessit Rev. Secretarii S. Congr. Conc., qui recens Cardinalis est creatus, C. De Lai.

Die itaque 17 februarii 1906, causa est cum relatis votis proposita, et, reservata forma dicendi ac dispositionibus secundariis, Emi Patres de hoc puncto, quasi capite convenerunt : « Catholici omnes, ubique terrarum, etiam in locis ubi hucusque publicatum non fuit caput *Tametsi* Concilii Tridentini, incipiendo a die... non poterunt matrimonium valide contrahere, nisi mutuum consensum praestent coram aliquo loci Ordinario aut parocho catholico, quicumque sit, qui ad assistendum rogatus fuerit, et coram duobus saltem testibus. Et matrimonia ex inopinato aut aliter contracta nulla et irrita erunt. »

Commendatum praeterea est Secretario S. Congr. Conc., facto verbo cum Sanctissimo, ut ageret etiam cum Secretario Commissionis Codicis ecclesiastici. Is autem curavit, ut de forma celebrationi matrimonii praestituenda, prius in peculiari quorundam Consultorum coetu, dein in plenario omnium Consultorum consessu disputaretur. Quibus, pro pleniore informatione, data est etiam relatio disputationis quae in C. S. Officii est habita ante editas litteras Apostolicas *Provida sapientique*, 18 ian. 1906, de catholicis et de mixtis matrimoniis in Germaniae imperio.

Confecto sic schemate, Emi Patres S. Congr. Concilii denuo convenerunt die 14 iul. 1906. Eorum coetui interfuerunt, probante Sanctissimo, Em. Card. Vives y Tuto et Secretarius Commissionis Codicis ecclesiastici (modo Card. Gasparri). Plures ibi propositae sunt emendationes et nova praecepta est schematis editio.

Hanc, pro coetu 16 ian. 1907, confecit Secretarius Congregationis.

Discussi tunc canones, sunt 23 martii rursus propositi, addito canone de matrimonio vagorum, et canone de sponsalibus.

---

[1] Pro qua causa R. P. Pius a Langonio votum confecit eruditione et utilitate plenum.

Sic demum perventum est, in novo, ut videtur, coetu [1], ad decretum authenticum 2 aug. 1907, cuius iam tenor est, pro viribus nostris exponendus.

ARTICULUS III. **Novi iuris sanctiones**

§ 1. **De Sollemnitatibus Sponsalium**

I. De essentiali sponsalium sollemnitate

Canon I

Ea tantum sponsalia habentur valida et canonicos sortiuntur effectus, quae contracta fuerint per scripturam subsignatam a partibus et vel a parocho, aut a loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus. Quod si utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura annotetur ; et alius testis addatur, qui cum parocho aut loci Ordinario, vel duobus testibus de quibus supra, scripturam subsignet.

Canon prior de sponsalibus formam definit deinceps ad valorem sponsalium necessariam. Et, quia in hac definitione de parocho facta est mentio, quis parochi nomine veniat in canone II explicatur. Hinc praesentis nostrae § divisio.

23. 1. **Litterae expositio.** Sponsalibus ea forma sollemnis imponitur, ut contrahantur per scripturam quam, praeter partes, subscribant vel parochus aut loci Ordinarius, vel duo saltem testes. Quod si utraque pars vel alterutra scribere nesciverit, id est in scriptura annotandum, et alius tunc accedere debet testis ad scripturam subsignandam. Haec canonis I praescripta ita exponi posse videntur.

1. *Forma* ut condicio valoris praescribitur. Ergo, a primo instante, sine ulla iudicis declaratione, irrita sunt sponsalia in quibus forma ista penitus omittatur. Ac tam evidens est huiusmodi nullitas, ut sine ullo iudicis interventu, eius ratio haberi possit, quia ipsa validi actus figura desideratur.

2. Forma requiritur ut sponsalia « valeant et canonicos sortiantur effectus ». Haec ea mente videntur scripta ut aliter tentata sponsalia ad nullum matrimonium accessum impediant. Verba itaque « et canonicos sortiuntur effectus » non sunt posita ad nullitatem coartandam, ita ut effectus naturales mutuae promissionis subsistere possint, sed nullitatis perfectae declarant corollarium quod legislatori potissimum cordi erat.

Minus itaque e verbis legis [2] quam ex eius fine et ex mente conditoris arguentes, dicimus sponsalia aliter contracta ne quidem pacti nudi valorem habere, nec alicuius obligationis naturalis esse fontem. Sic plerique, quamvis res aliquantum dubitetur. Confirmamur ceterum responso 5 nov. 1902, quo S. Congr. super negotiis eccles.

---

1 Relatio est hoc loco satis obscura. Cfr. Acta S. Sedis, p. 575.

2 Clariore formula utitur Tridentinum, cum, professionem infirmans quae fiat ante annum completum noviciatus, ait : « Professio ante facta sit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicuius regulae, vel religionis vel ordinis observationem aut ad alios quoscumque effectus. » (S. 25, c. 15. *De Regul.*) Immo Besson. Nouv. Rev. Théol. 39 (1907) p. 673, observat expressioribus verbis infirmari, in ipso decreto, clandestina matrimonia quam sponsalia. Cuius rei causa haec esse potest, canones de sponsalibus sero, ut explicavimus, decreto esse insertos.

extraordin. declaravit pro neutro foro valere sponsalia quae in Hispania et in America latina sine interventu notarii celebrentur. Non est veri simile, sollemnitati quam ipsa constituit, minorem ab Ecclesia tribui vim quam mere canonizatae sollemnitati civili, qualis est, ut vidimus, sollemnis forma quae pro Hispania est approbata.

Canonici porro effectus sponsalium hi sunt, ut, quam diu exsistant, tam diu matrimonium cum qualibet alia persona impediant, utque etiam post eorum dissolutionem, impedimentum dirimens efficiant (*honestatis publicae*) cum consanguineis sponsi vel sponsae in primo gradu. Impedimentum prohibens ipso naturae iure firmatur ; impedimentum dirimens ex solo iure ecclesiastico est repetendum.

24. 3. Sponsalia dicuntur *per scripturam contrahi*. Id est, non alius quilibet consensus prius datus, sed ille qui scriptura ista simul continetur et probatur validorum sponsalium fit effector. Partes, cum nomen apponunt, facere incipiunt contractum qui testium requisitorum subscriptione perficitur.

Quod autem de ipso consensu dicitur, de *condicione* et *modo* sub quibus datur et de stipulationibus secundariis intellegendum etiam est. Haec omnia non valebunt nisi scripta fuerint. Quare si, ut condicio, ipsi assensui sint essentialia, ipsa sponsalia propter defectum scripturae cum iisdem ruent. Cfr. Choupin, 13. 14.

Nec iam valebunt, itaque, sponsalia contracta a parentibus pro liberis, quos lex canonica praesumebat silentio assentiri [1] ; nec sponsalia firmabit tacita repromissio mulieris quae, accepta eius promissione, seductori corpus tradiderit.

Valde tamen refert dignoscere ubi, seclusa sollemnitate, habeas sponsaliciam pactionem. Haec enim sola, contra atque alia similis pactio, est sollemnitati obnoxia, ac proinde, deficiente sollemnitate, sola infirmabitur. Cfr. infra, n. **28**. Pacisci etiam possunt parentes se honeste conaturos ut filii sponsalia contrahant. Cfr. Wernz, n. 97, nota 65.

4. Per *scripturam* non per scripturas contractus fieri dicitur. Numero itaque *una* sufficit. Et quilibet eam scribere potest. Immo communis formula typis scribi ad usum omnium contrahentium non prohibetur [2]. Ex decreto S. Congr. Concilii, 27 iuni. 1908, ad 2, requiritur ad valorem ut apponantur dies mensis et annus ; non tamen locus. Nec aliqua verba sunt substantialia. Sed satis erit ut clare reddatur promissio mutua nuptiarum inter determinatas personas [3], sive absoluta, sive sub condicione (suspensiva aut resolutoria), die, modo, demonstratione, causa. Admittuntur enim temperamenta istiusmodi in sponsalicio contractu.

5. Scriptura a partibus subsignari debet, et deinde a parocho (aut loci Ordinario) vel saltem a duobus testibus. Itaque :

a) Cum scribere queunt, partes *ipsae* nomen scripturae apponere debent.

Num subsignat is qui alterius manu ductus nomen scribit? Namque, ne ignorantiam fateri cogantur vel miram oblivionem, — quae

---

[1] C. un. De desponsatione impuberum, in 6° (IV, 2). — [2] Cfr. formulas ad calcem positas.

[3] Nisi personae fuerint in individuo determinatae non habentur sponsalia, sed alius contractus. Ita si promiseris eam ex tribus sororibus ducere quam elegeris. Nec refert mutuam esse factam repromissionem. Schmalzgrueber in l. 4, t. 1, n. 35 ss. Wernz, op. c. n. 98, II, p. 132.

fraudis suspicionem quandoque inicere possit, ut si antea alios actus subscripserint, — solent rudes id gratum habere, vel adeo postulare. Porro, quam diu manus porrigitur mere adiutrix alicui qui fere scribere noverit, ita ut paciscenti causalitas maneat principalis, hanc subscribendi rationem valere existimamus. Fictam autem dixerimus subscriptionem, si pars ignorantia laboret moraliter completa. Quod si res dubia fuerit, cautius erit curare ut partes subscribant et, mentione dubitationis facta, adiungatur testis. Clausula haec, v. g. addi potest: Subscribit Sempronius testis, qui ad cautelam supplet partem A, vel partem B, scripturae fortasse nesciam.

b) Praeter partes, alii subscribere debent. Verum hic optio quaedam datur. Si parochus eligitur aut loci Ordinarius, hi, cum omni exceptione maiores sint, sufficiunt soli. Si ipsi non intervenerint, necessarii sunt ut minimum duo testes.

c) Parochus quisnam sit, fuse in altera huius § parte explicabitur.

d) Quamvis per scripturam contrahantur, dissolventur sponsalia, ut ante, mutuo consensu, etiam voce significato, et omni causa iuris superioris. In foro utique externo requiretur rei probatio. Cfr. KNECHT, p. 55; LEITNER, p. 27.

25. d) **Loci Ordinarius** est quicumque iurisdictionem fori externi ordinariam vel ordinariae aequiperatam habet. Ergo S. Pontifex pro universo Orbe; Legatus a Latere pro provincia legationis suae, Episcopus, Abbas Nullius, Vicarius Apostolicus, Praefectus Apostolicus, Capitulum sede vacante, Vicarius capitularis, legitimus administrator dioecesis vel Vicariatus apostolici; Vicarius generalis Episcopi [1].

Hodie nequeunt pro talibus haberi Cardinales in suis titulis, vel Nuntii Apostolici, vel Delegati Apostolici, nisi ambo posteriores ex litteris maiores consecuti sint facultates [2]. Cfr. WERNZ, n. 175, nota 177.

26. e) In duobus testibus nulla specialis qualitas requiritur. Cfr. dicta supra n. **8**, de testibus matrimonialibus. Omnis itaque homo qui naturaliter sit habilis ad cognoscendum et testificandum, et qui subscribere noverit, idoneus testis est reputandus.

f) **Quaeres**, num testes praesentes esse debeant dum partes subsignant, an satis fuerit ut postea nomen apponant scripturae quam a partibus subscriptam probe cognoscant? Respondemus oportere ut praesentes assint. Ipse enim *contractus* eos debet habere testes. Contractus autem fit per scripturam. Debent ergo *immediate*, non ex aliqua aliorum relatione testari posse quomodo partes nomen apposuerint. Immo, ex resolutione 27 iul. 1908, ad 1, simultanea utriusque partis et testium praesentia et subsignatio requiritur.

27. g) Posterior huius canonis pars difficultati prospicit, si utraque vel alterutra pars scribere nesciat.

Scribere *nescit*, in primis qui litteras ignorat; cui, ni fallimur, aequiperandus est qui ob aliud *physicum impedimentum* scribere nequit. Ita etiam BESSON. l. c. Praecipitur tunc: α) *Mentio*

---

[1] Vicarius Apostolicus vicarium generalem proprie non habet, quamvis alicui sacerdoti generalem delegationem conferre possit eumque Vicarii generalis nomine decorare. Quare non putaverim talem Vicarium generalem Ordinariis accenseri, nisi cum, deficiente Vicario, omnis administratio Vicariatus ad eum devolvitur.

[2] Has haberi a Delegato Apostolico Statuum Foed. Americae, putat DE BECKER, THE AMERICAN COLLEGE BULLETIN, VI (1908), p. 60.

impedimenti. Declarandum itaque est quae pars scribere nesciat. β) Praeterea *alius* adhibendus est *testis*. Si stricte quod minimum est teneamus, is ut secundus accedet ad parochum vel Ordinarium loci, ut tertius ad alios testes. Novus iste testis cum aliis scripturam subscribet. Nec declarandum est quisnam ut supplementarius accedat. Legi satis fit, dummodo testes numero sufficientes adsint. Omnes enim aeque ipsum impedimentum testari debent. γ) Quare impedimenti mentio omnes subscriptiones praecedere debet. Sive autem altera tantum pars, sive ambae scribere nesciant, sufficit ut unus addatur testis. Numquam adiunctio duorum est necessaria.

II. **Varia solvuntur dubia de ista forma**. Exposita sic canonis I littera, restat ut de forma ista non nullae solvantur quaestiones.

28. 1. Sicut vidimus, sponsalia ipsa, id est, mutua promissio futuri matrimonii inter determinatas in individuo personas, omni valore destituuntur, nisi explicata forma observetur.

Quid autem **iuris**,

De promissione *unilaterali?*

De *incompleta sponsalium pactione?* Talis est, v. gr. promissio mutua faciendi sponsalia; promissio mutua matrimonii quidem, sed quae propter defectum in accurata personarum designatione, pro alio contractu habetur (cfr. supra n. **24**. nota 4).

A mente quidem legislatoris non longe aberrare suspicamur, qui haec omnia valore privari declaret. Nec mirationem nostram moverit si authentica istius comprehensionis intercesserit definitio. Donec tamen intervenerit, notis principiis de stricta interpretatione nullitatum et correctionum iuris moti, pactionibus istis vim agnoscimus pariendi naturalem obligationem. Sic etiam Card. Gennari, op. cit. p. 20. 21 et Mc Nicholas, p. 142.

29. 2. **Quid** *de stipulationibus secundariis* quibus principalis promissio non numquam confirmatur: de *arrhis*, v. g. vel de *iuramento confirmatorio*, quae ad verbalia sponsalia accesserint?

R. De stipulationibus secundariis valet illud celebratissimum: accessorium sequitur principale. Quare si mere accesserint ad firmandam obligationem verorum sponsalium, haec, cum nulla sint, stipulationibus istis confirmari nequeunt. Sed cum pactione principali cadunt omnes istae stipulationes secundariae. Si autem partes intenderint vel clausula poenali, vel obligatione religionis, ex iuramento, alio modo ac per sponsalia mutuam sibi securitatem dare matrimonii futuri, dummodo honesta sit obligationis causa, intentionem istam efficacem arbitramur. Iuramentum tamen poterit auctoritate ecclesiastica, sine laesione tertii, relaxari. Nulla enim est laesio proprie dicta ubi non est aliquod ius violatum vel neglectum. Idem videtur sentire Besson, l. c. p. 613, nota.

30. 3. Testis *qualificatus*, qui solus sufficiat, estne parochus *quilibet*, an *proprius* alterutrius contrahentium, an *loci* ubi scriptura conficiatur?

R. Prima specie dixeris omnem verum parochum in testem qualificatum assumi posse. Etenim, ut aiebat Consultor Ill. D. Sili, disserendo de parocho cuius Tridentinum Conc. praesentiam postulat, « Legislator, quod voluit expressit, quod noluit, tacuit [1]. » Nec dissimili modo R. D. Boudinhon [2] contendit iurisprudentia

[1] Cfr. Votum. Acta S. Sedis, XL, p. 534. Argum. c. ad audientiam, 12 De decimis (III, 30).

[2] Canoniste contemporain, XXX (1907), p. 657, ss.

potius factum esse ut necessitas, ad actus valorem, proprii parochi extra dubium poneretur.

Age porro, sicut Conc. Tridentinum, in ipso loco ubi ad valorem necessarium esse dixit ut matrimonium coram parocho contraheretur, simpliciter dixit « Qui aliter quam praesente parocho », nec addidit, *proprio*, ita in nostro canone de sponsalibus, vox parochi ponitur sine aliqua addita qualitate, dum in canone 3, de matrimonio, limites competentiae parochorum accurate assignantur.

Huic tamen interpretationi repugnat ratio legis. Cur parochus quilibet, cui partes maxime ignotae esse possint, ut testis privilegiatus assumi permittatur, causa nulla apparet. Obstare videtur etiam obvia verborum interpretatio. Dictum « coram parocho » ultro intellegitur « coram eo parocho quem oeconomia legis competentem fecerit ». Gallice verba sic reddideris : *en présence du curé*, non autem, *en présence d'un curé*. Obstat etiam doctorum placitum. Namque et Card. GENNARI, et BESSON, definito quopiam parocho competentiam circumscribunt. Cfr. BESSON, l. c. p. 618, GENNARI, op. cit. p. 22 ; et DESMET, p. 17 commentarii.

Magis etiam, ex omni legis oeconomia, perspicitur parochum non eum intellegi qui proprius sit ratione domicilii vel quasi-domicilii. Renascerentur enim quaestiones intricatae quas nova lex voluit amandatas. Dicemus itaque, cum modo laudatis auctoritatibus, competentem esse *parochum loci* ubi fiat actus. Et huius plenam et exclusivam competentiam declaravit S. Congregatio, 28 martii 1908, ad VI : « Posse celebrari (sponsalia) coram quolibet Ordinario aut parocho, dummodo intra limites territorii eiusdem Ordinarii vel parochi ».

Commendat tamen Card. GENNARI, ut coram proprio personarum parocho sponsalia regulariter fiant, vel saltem alius parochus de factis sponsalibus parochum proprium faciat certiorem. Quamquam, deficiente legis praecepto, id imponere non audet.

Patet etiam parochum quemlibet posse ut testem *communem* cum alio teste advocari.

30bis. Verum, ut infra, n. **41** et **42** videbimus, ex can. IV, Parochus et loci Ordinarius matrimonio valide assistunt « a die tantum adeptae possessionis beneficii vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi ».

Quaeres itaque utrum necne eaedem condiciones, infra declarandae, sint etiam necessariae ut parochus et loci Ordinarius esse possint testes privilegiati sponsalium ?

Necessarias eas esse suadet analogia iuris ; necessarias non esse suadet ius superius, quo neutra exigebatur in parocho vel Ordinario qui matrimoniis interessent. Iam vero correctio iuris est odiosa ; et causa sponsalium est facilior quam causa matrimonii. Quocirca in posteriorem, benigniorem sententiam inclinamus animo. Tutius tamen erit priore uti, praesertim cum vix deceat advocare nominatim excommunicatum, et de parocho qui nondum beneficium sit adeptus facile dubitari possit num iam iure suo potiatur. Quare hortamur ut cum eo, tamquam cum teste communi, alter asciscatur.

30ter. **Quid** si dies falsa instrumento sponsalicio apponatur? Ex analogia iuris respondemus actum falsa indicatione vitiari, nisi falsitas involuntaria fuerit, et ex ipso instrumento vera dies erui possit. Cfr. PERIODICA t. 4, n. **282**, p. 271. CHOUPIN, p. 17. DESMET

ait : « Error in data etiam involuntarius, ad minus dubium redderet valorem [1] ».

31. 4. Potestne parochi vel ordinarii *delegatione* alius constitui testis privilegiatus : qui solus sufficere queat ?

Delegatio intellegi possit *generalis*, vel ad universum munus parochiale, aut saltem ad omnes causas matrimoniales, vel *particularis*, ad munus testis in sponsalibus exercendum. Loquendo nunc de *altera* hac delegationis ratione, nam prior in n. II examinabitur, respondit S. Congregatio 28 mart. 1908, ad V, concessam delegationem nihil in hac re operari [2]. Delegatus itaque a parocho vel ab Ordinario non poterit ut unicus testis sufficere in sollemni sponsalium forma. Ratio cum ex rei natura tum ex contexta oratione petitur. Delegatione enim iurisdictio vel facultas communicatur [3], non autem parochi qualitas, nec, consequenter munus *testis authorizabilis* huic qualitati coniunctum. Num notarius vel officialis qui actus civilis status recipere debet, alios in suum locum substituere possunt ? Quare, cum agitur de matrimonio, lex diserte (idque arbitramur necessarium fuisse) statuit illud celebrari posse « coram parocho, vel loci Ordinario, vel sacerdote ab alterutro delegato » (Can. 3). Hic, contra, nulla mentio fit de delegato. Nulla etiam est specialis causa huius delegationis permittendae : facile enim alter testis adiungitur, et ipsum matrimonium bene etiam sine sponsalibus contrahitur.

32. 5. **Quid iuris** de *sponsalibus acatholicorum* ?

R. Ex canone 11 praesentis decreti, illud habemus, sponsalia haereticorum vel schismaticorum, catholicae sponsalium formae non esse obnoxia. Aliud per se dicendum est de sponsalibus inter catholicos et acatholicos, salvo speciali Germaniae iure.

Canon iste postea ex professo declarabitur. Modo tantum in gravissimum huius exemptionis corollarium lectores intentos velimus. Talis enim est, ut clandestinis acatholicorum baptizatorum sponsalibus omne remedium auferat. Namque, praeter ecclesiasticam auctoritatem, nulla alia valet ad formam efficaciter imponendam. Simul autem exemptio est ita circumscripta, ut formam tantum afficiat, nullatenus alias canonicas leges, v. g. impedimentorum. Fit itaque, ut ex compluribus acatholicorum baptizatorum sponsalibus oriturum sit impedimentum dirimens publicae honestatis, quod in iisdem adiunctis catholicos non attingeret. Cum tamen impedimentum istud neglegant isti acatholici, non pauca rursus ipsorum matrimonia nulla erunt in foro canonico, et quidem sine utilitate boni communis, cum eadem matrimonia inter catholicos valerent. Nescio an huiusmodi corollarium a mente legislatoris satis longe absit.

33. 6. **Quaeres** *de iure sponsalium* quo in posterum uti debeat

---

[1] *De sponsalibus et matrimonio*, n. 7, nota 8.

[2] Haec enim est vis responsi *Negative*, ad Quaesitum : « Utrum sponsalia, praeterquam coram Ordinario aut parocho, celebrari valeant etiam coram ab alterutro delegato ».

[3] Optime WERNZ n. 180, observat de improprie tantum dicta delegatione hic agi posse « *Concessio licentiae* assistendi non est actus iurisdictionis qua alteri *vere delegatur iurisdictio* ecclesiastica, sed potiore iure dicitur *substitutio* alterius testis authorizabilis, vi facultatis a Conc. Trid. acceptae, quae cum delegatione magnam habet *similitudinem* ».

Hispania, id est: num, a Paschate 1908 sponsalia ibi coram notario contrahi debent ut valeant ; num contracta coram eodem valebunt?

R. A Paschate anni 1908 sollemnitates decreto *Ne temere* praescriptae solae requiruntur et sufficiunt. Lex enim, ut postea dicetur, omne ius contrarium amplissima clausula abrogat, ita ut pro solis sponsalibus vel matrimoniis *mixtis* peculiare confirmet regimen a S. Sede inductum. Nec causa perspicitur ob quam Hispaniae servandum sit speciale istud regimen supra descriptum. Ipsa enim civilis lex de sponsalibus sollemnibus est ibi abrogata. In foro autem canonico, optabatur tantum ut sponsalibus clandestinis afferretur remedium, quod etiam nova lege satis efficax praestatur. Itaque, contracta coram notario valebunt plerumque, quia praeter notarium duo alii testes interesse solent ; sed notarii praesentia non erit iam necessaria. Cfr. ceterum resp. 12-13. mart. 1910, ad VII.

34. 7. **Quaeres** qua ratione sponsalia fieri possint *inter partes absentes*, ut si, v. g. altera Americam, altera Europam incolat ?

Altera pars procuratorem constituat specialem, ad contrahendum sponsalia cum tali determinata persona ; qui procurator, coram duobus testibus vel parocho, scripturam simul cum altera parte subscribat. Procurator is non poterit alium in suum locum substituere nisi id sit sibi concessum ; et invalide aget, si interea mandans consensum, etiam per actum internum, revocaverit. Haec enim de procuratore matrimoniali statuit BONIFATIUS VIII, c. ult. De procuratoribus in 6°, quod ius auctores ad sponsalia communiter traducunt. Cfr. GASPARRI, *De matr.* n. 33. 834, et WERNZ, n. 97. b., p. 129.

FERRERES quidem (n. 203) putabat sponsalia per procuratorem iam fieri non posse, quia canon scripturam exigat a partibus subscriptam. Verum, cum de suppressa ista delegationis facultate nullum in actis sit indicium, cum lex ipsa non dicat « per scripturam a partibus *personaliter* subscriptam », putamus valere receptum istud : censemur ipsi facere quod facimus per procuratorem. Praeterea cap. *Tametsi* Conc. Tridentini postulabat ut partes coram parocho contraherent, sicut canon praesens exigit ut partes coram testibus scripturam sponsalium subscribant. Quamvis itaque nulla mentio de procuratore esset in lege, censuerunt nihilo minus scriptores, integrum esse partibus ut per procuratorem, sicut antea, contraherent. In causa nostra, idem arbitramur esse dicendum. Nobiscum fere omnes, fatente iam FERRERES, l. c. — C. GENNARI [1] addit oportere ut procurator constituatur per scripturam quae pactioni sponsaliciae inseratur. Cautiones istas optandas esse nemo negabit, quamvis alia mandati probatio sufficere queat. Sic etiam DE BECKER, p. 15.

N. B. Patet praesens ius, quod mere formam attingit, nullam faciendi sponsalia imponere necessitatem.

II. QUINAM VENIANT NOMINE PAROCHORUM

Canon II

Nomine parochi hic et in sequentibus articulis venit non solum qui legitime praeest paroeciae canonice erectae ; sed in regionibus ubi paroeciae canonice erectae non sunt, etiam sacerdos

[1] P. 18.

cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissa est, et parocho aequiperatur ; et in missionibus ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacerdos a missionis moderatore ad animarum curam in aliqua statione universaliter deputatus.

35. I. **Varia parochorum genera**. Ex canone II, triplex ratio qua regiones dividuntur triplicem fundat *parochi* notionem. Regio enim :

Vel *canonice erectas* habet paroecias ; ita Belgium, Gallia, Italia : parochus tunc est qui paroeciae legitime praeest.

Vel, quamvis canonice erectis paroeciis careat, *divisa* tamen habet *territoria*, quae v. g. missiones appellantur, et proprio donantur rectore ; ita in Anglia, Statibus Foederatis Americae septemtrionalis : parochus tunc est qui huiusmodi territorio instar parochi praeficitur.

Vel *ne divisa quidem* sunt *territoria*, perfecte saltem ; ita in magis proprie dictis missionibus ubi stationes distingui consueverunt : et tunc parochi nomine venit « omnis sacerdos a missionis moderatore ad animarum curam in aliqua statione universaliter deputatus ».

Fatendum tamen est exsistere et quartam rationem qua *parochiale munus* assignatur ; id est, non territoriale, sed *personale*. Etenim, in locis ubi varii ritus simul habentur, non raro singulorum rituum communitatibus suus cuique parochus tribuitur, quem usum nuperrime etiam confirmavit S. Pontifex Bulla *Ea semper*, 14 iun. 1907, de ordinando ritu Rutheno in Foederatis Statibus Americae septemtrionalis. Immo, in pluribus eorundem Statuum civitatibus usus fert ut pro natione unde oriundi sint (Germani, Poloni, Americani) fideles suum sortiantur parochum, vel etiam ut quandam parochi optionem exerceant, ita ut eum habeant in cuius ecclesia taxam scamni (*pew-rent*) solvere voluerint. Etiam in Europa sunt cappellani castrenses, munere parochi fungentes in exercitu : ita in Germania. Habentur praeterea parochi nosocomiorum. Immo quidam Parochi exercent ex privilegio suam iurisdictionem in familias non nullas in alieno territorio degentes. Personalis ista parochorum distributio nec paucis nec levibus quaestionibus, ut in ipsa re nostra videbimus, dat locum. Similia alibi etiam occurrunt.

II. **De singulis generibus pauca sunt observanda.**

36. 1. *Paroeciae canonice erectae* legitime praeest, ac proin parochi nomine venit : parochus inamovibilis vel amovibilis (succursalista in Belgio), vicarius curatus perpetuus vel temporalis capituli vel conventus vel collegii penes quod sit habitualis cura, oeconomus vel provisor vel ille, quocumque nomine vocetur, qui paroeciam vacantem administrat, vicarius-pro-parochus aut coadiutor, qui a parocho vel ab Ordinario universalem acceperit deputationem ad curam animarum exercendam *loco parochi* diutius absentis vel impediti, nisi assistentia matrimoniorum vel sponsalium *positive* excludatur. (Excludi etiam pariter potest sola facultas delegandi assistentiam.)

Quid autem de *vicariis* vel *coadiutoribus* parochorum absentium ad paucos dies, vel adeo praesentium ?

Per se nomine parochorum quod ad matrimonia vel sponsalia illi non veniunt. Nec specialis deputatio eosdem testes privilegiatos sponsalium fecerit. Parochis tamen satis aequiperantur, si vel ex usu dioecesis (ita Parisiis primus saltem vicarius, non autem in

Belgio,, vel expressa parochi seu Ordinarii voluntate, facultas pro matrimoniis *in generali deputatione* putetur contenta. Cfr. resp. S. Officii, 7 sept. 1898. (Coll. P. F. ed. 2, n. 2020.)

Atque, ex generali facultate pro matrimoniis facta, iidem, cum ex *officio* in ministeriis parochialibus iam versentur, qualitatem, nostra sententia, accipiunt ut testes unici sponsalium validorum esse possint [1].

Quocirca etiam, ni fallimur, generalis communicatio facultatum, inclusis matrimoniis, quam Vicarius Apostolicus suo dederit vicario generali improprie dicto, hunc testem facit privilegiatum pro sponsalibus.

Si qua autem delegatio, etiam generalis, separata ab huiusmodi officio quasi-parochiali exstiterit, hanc non putamus valere ut delegatus possit tamquam *parochus*, qui solus sufficiat, sponsalia subscribere.

37. 2. *Divisis territoriis* pro parocho est missionis rector. De iis qui deficientem aut absentem suppleant, vel praesentem adiuvent rectorem, perinde erit dicendum ac de vicariis et coadiutoribus parochorum.

38. 3. *In missione non perfecte divisa*, parochorum facultatem habent quotquot a missionis moderatore ad animarum curam in aliqua statione universaliter sunt deputati.

Missionis moderator est Vicarius Apostolicus, Praefectus Apostolicus, et ubi horum neuter habetur, Superior missionis : omnis rector, ait Card. GENNARI, qui a Sancta Sede immediate dependet. Moderator non est Superior regularis, distinctus a Superiore missionis.

In huiusmodi autem missionibus, alii sacerdotes in variis stationibus residere solent, cum generali deputatione ad ministeria sacra ; alii in collegiis vel certis domibus definitum officium exercent. Priores, canone nostro secundo parochis annumerantur, non autem posteriores.

Sed si missionum moderator aliquem ex his, etiam ad tempus, universali deputatione munierit, iam parochorum facultatem habebit. *Stabilis* enim deputatio non exigitur, sed tantum universalis. Quare ipse Superior regularis missionum, quamvis nulli stationi sit addictus sed omnes visitare soleat, plerumque, pro facultatibus acceptis, inter parochos locum habebit.

Notetis autem omnes istos per se (id est nisi restringatur) cumulativam, in missionibus non divisis, habere facultatem, nec tantum in statione sua [2]. Lex enim iam non ei qui stationi praeficiatur sed omni sacerdoti qui in *aliqua* statione sit deputatus, qualitatem parochi tribuit.

Sin minus, quodnam discrimen foret inter has et modo superius descriptas regiones? Accedit ratio, quia in missionibus expeditior et minus circumscriptus requiritur facultatum usus.

39. Restat ut dicamus de parochis quos n. **35** *personales* vocavimus. Porro, ex declarationibus quas S. Congregatio Concilii

---

[1] De ista qualitate, cfr. FEIJE, *De impedimentis et dispens. matrim.* n. 285-296; GASPARRI, n. 908-915; DE BECKER, p. 16. 17. 28. 29; WERNZ, n. 176 (p. 252 ss.)

[2] Paulo aliter dicere videtur BESSON, l. c. p. 616. Nobiscum DE BECKER, p. 16.

dedit 1 febr. 1908, ius quod ipsos respicit breviter hoc modo proponi posse videtur :

a) Ubi *plures* parochi *territorium* habent *commune*, quamvis alius alii ritui seu communitati praesit, unusquisque est *pro omnibus*, in illo loco competens.

Universalem istam competentiam eruimus cum ex principio iurisdictionis *territorialis*, quod decreto *Ne Temere* est inductum (cfr. can. IV § 2), tum ex responso ad VIII, quo, 1 febr. 1908, S. Congregatio Concilii competentiam parochorum de quibus agimus in suo ipsorum territorio simpliciter affirmavit, dum statim, in responso ad IX, competentiam parochorum qui in alieno territorio sibi obnoxias habent quasdam familias istis familiis diserte circumscripsit. Nobiscum sentit Desmet, Collat. Brugens. 1908, p. 303.

b) De cappellanis *castrensibus* et aliis parochis qui iurisdictionem directe exercent in personas aut familias, adeo ut eas sequantur quocumque se conferant, « nihil est immutatum ». (S. C. C. 1 feb. 1908, ad VII.) De iurisdictione parochorum castrensium in Germania, cfr. Haring, p. 14, nota 2.

Itaque :

α) Eorum competentia manet *personalis*, non est in loco universalis ;

β) Eadem erit *exclusiva* seu *cumulativa* (cum parocho loci), prout erat ante decretum *Ne Temere*.

c) Cappellani seu rectores piae domus, quibus constiterit plenam parochi potestatem esse commissam sunt *competentes* parochi sed α) pro personis sibi creditis, β) et in loco suae iurisdictionis. S. Congr. Conc. 1 febr. 1908, ad X.

Excluditne ista competentia competentiam parochi loci ? De re silet declaratio, sed arbitramur a loci parocho non minus competentiam matrimonialem servari quam iurisdictionem paenitentialem. Hanc autem in personas huiusmodi domorum servat.

d) Denique parochi qui in quopiam alieno territorio sibi subditas habent familias sunt in isto territorio *ubique* (non tantum in familiarum domibus), sed pro solis istis familiis competentes. (S. C. C. 1 feb. 1908, ad IX.) Quam competentiam rursus intellegas *cumulative* cum parocho loci habitam.

N. B. Observes nos hic agere de *parochis* qui sponsalium singulares testes esse possint ; nondum autem de *fidelibus* qui formam novi decreti observare debeant.

§ 2. De sollemnitatibus matrimonii

Sollemnitates matrimonio praescriptae canonibus 3-8 inclus. proponuntur, et videntur hoc modo capitulatim exhiberi posse :

Canon 3. Summa iuris de substantiali sollemnitate.

Canon 4-6. Celebratio regularis coram ministris sacris et testibus.

1. Coram ministris sacris qui *iure proprio* assistant :
   a) *valide* (canon 4),
   b) *licite* (canon 5).
2. Coram *delegato* assistente valide et licite (canon 6).

Canon 7. De forma servanda, imminente mortis periculo ;

Canon 8. De forma servanda, deficiente ministro sacro.

I. Summa iuris de substantiali sollemnitate

Canon III

Ea tantum matrimonia valida sunt quae contrahuntur coram parocho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus, iuxta tamen regulas in sequentibus articulis expressas et salvis exceptionibus quae infra n. VII et VIII ponuntur.

40. Canon tertius perspicuis verbis hanc substantialis sollemnitatis regulam tradit tamquam universalem : ut valeant matrimonia, debent contrahi coram parocho aut loci Ordinario vel coram sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus.

Monemur simul regulam istam perficiendam esse declaratione quae infra apponitur ; et quibusdam exceptionibus, dein tradendis, temperari.

Parochus vel *loci Ordinarius* quisnam sit in hoc decreto intellegendus, id iam supra est explicatum. Cfr. can. 2 eiusque declarationem (n. **34-39**).

Et patet hic ut alibi intellegi posse parochum cum verum, tum etiam qui *errore communi* verus putetur, saltem si *titulo colorato* sit instructus.

De *testium* qualitate nihil edicitur. Firmatur itaque ius superius, quo omnis testis naturaliter habilis admittitur, facta tamen commendatione, ne, ubi facilis copia sit testis catholici, sumatur acatholicus. Cfr. art. 1, § 2 n. **8** et resp. 12-13 mart. 1910, ad 3.

Nec de modo quo *praesentes* adducti sint testes quicquam statuitur, ita ut rursus subsistant iam usu vigentes regulae. Itaque :

a) Valori matrimonii non obstat testes advocari praeter exspectationem et plane invitos, deceptos fraude vel metu coactos. Conclusio firmatur eo quod in voto suo de nova condenda lege R. D. Lombardi suaserat ut caveretur ne testes valide interessent nisi rogati : quod non est lege contentum.

b) Testes nihil agere debent, sed satis est ut simul, non successive [1], mutuum partium consensum signo non ambiguo manifestatum perceperint.

c) Testium et parochi praesentia requiritur simultanea.

Debetque esse *formaliter* a partibus *volita*. Requiritur enim « ut sponsi saltem de facto et implicite, in ipso actu celebrationis matrimonii, signis indicent, se scienter illos ut testes adhibere velle». Wernz, n. 182, p. 276III.

Formaliter inquam volita, non quatenus aliqua testium electio vel designatio sit necessaria, vel postulatio quibusdam astantibus facta ut de celebrato matrimonio fidem facere sint parati, sed quatenus consciae de praesentia personarum quae ex aptis signis mutuum deprehendant consensum, partes sic contrahere voluerint. Cfr. resp. S. C. de Prop. Fide pro Sinis, 2 iul. 1827, ad 2 : « Utrum... quando... matrimonium... ii contrahunt... coram parentibus, cognatis et propinquis utriusque coniugis, qui celebrationi matri-

---

[1] Cfr. resp. S. C. P. F. 2 iul. 1827, ad 3. (Coll. P. F. ed. 1, n. 1401 ; ed. 2, n. 794.)

monii assistunt, non rogatis testibus determinatis, neque formaliter adhibitis, qui de matrimoniali illo contractu, si opus fuerit, fidem facere possint, cum aliunde sint plures qui licet nec rogati nec formaliter adhibiti fuerint, de matrimonio tamen more patriae inito et de consensu utriusque coniugis, si non verbis, signis saltem sensibilibus expresso possent facere fidem si de ea interrogarentur, sit tunc validum matrimonium tali modo contractum? — Ad 2. Affirmative, quatenus testibus certo constet de praestatione consensus. » (Coll. P. F. ed. 1, n. 1401 ; ed. 2, n. 794.)

II. Celebratio regularis matrimonii coram ministris sacris qui iure proprio intersunt

A. *Qua ratione assistant valide*

Canon IV

Parochi et loci Ordinarii valide matrimonio assistunt:
1. *A die tantum adeptae possessionis beneficii vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi ;*
2. *Intra limites dumtaxat sui territorii : in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum, valide assistunt ;*
3. *Dummodo invitati ac rogati et neque vi neque gravi metu constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.*

Itaque ut valide assistant, condiciones quaedam requiruntur in *persona*, in *loco*, in *modo*. Has definiunt tres canonis IV partes.

41. 1. **In persona** parochi vel Ordinarii, requiritur *positive* ut possessionem beneficii sint adepti vel officium iniverint ; *negative* autem, ne sint publico decreto nominatim excommunicati vel ab officio suspensi.

Dispositio ista, quae iam canone III schematis die 14 iulii 1906 propositi [1] continebatur, derogat iuri priori, cuius opposito tenore melius intellegitur. Itaque :

a) Iure hactenus vigente valebat matrimonium contractum coram testibus et parocho iam quidem nominato, sed nondum misso in possessionem [2], dum nunc oportet ut locum habuerit ea quae dicitur « *inthronizatio* » vel « *installatio* », id est legitima apprehensio dignitatis seu officii, vel legitima a competente auctoritate facta introductio in officium [3]. Formalem tamen installationem

---

[1] Etiam proposito isto canone, excludebatur suspensus ab officio, et expresse addebatur, interpositam appellationem non officere quin nominatim excommunicatus vel suspensus facultate assistendi matrimoniis excederet.

[2] « Dummodo, sic Gasparri, n. 908, eius praedecessor possessionem non retineat, et dummodo ex peculiari statuto vel consuetudine, traditio possessionis non sit pro ipsius collationis validitate necessaria. » Cfr. Wernz, n. 176, p. 252, nota 171, qui insinuat valori matrimonii facile periculum oboriri si parochus antea interfuerit.

[3] Sic etiam respondit S. C. Concilii, 4 iul. 1908, « nomine possessionis hic intellegi illum actum qui, sive institutio corporalis, sive inthronizatio, sive aliter nuncupetur, tamen semper id efficit ut institutus in

supplet etiam administratio officii quod, annuente Ordinario, exerceatur [1]. Si beneficium non habuerit sed officium, v. gr. Vicarius generalis, a die quo officium exercere coeperit erit matrimoniorum testis authorizabilis. BESSON, NOUV. REV. THÉOL., t. XL (1908), p. 27.

Ut patet, potestatem habebit quam diu officium possederit. BESSON, ibidem, p. 28.

In ista explicatione verba canonis IV, § 1 interpretati sumus quasi haec sint : « Ab adepta possessione vel inito officio. » Nec ullus est, quem sciamus, interpres qui verba legis accuratius perpenderit. Re vera tamen lex dicit : « *A die* adeptae possessionis beneficii vel initi officii. » Ac iuridica vis istius modi dicendi canonistas non fugit. Sic, quia beneficiati a die initi beneficii horas canonicas recitare debent, et « dies coeptus, quod ad fructus, pro pleno est [2] », breviarium totum primae diei recitandum habent, dum ordinati, qui ab ordinatione tantum tenentur, horas quae ordinationem regulariter praecedunt, omittere possunt. Quare si propriam verbis legis vim servemus, cum hic etiam de effectu beneficii agatur, dicendum videtur, parochum vel Ordinarium competentes esse omni hora diei in qua beneficii possessionem adipiscantur. Supponas v. gr. parochi « installationem » hora pomeridiana futuram esse : iam mane valide matrimoniis in suo territorio assistere possit.

Cuius dispositionis hoc commodum fuerit, ut in actis de hora initi officii sileri tuto possit.

Id modeste insinuatum potius quam commendatum velimus, tamquam extraordinarium quoddam in casibus extraordinariis effugium. Melius profecto delegationem Ordinarius suppleverit.

42. b) Iure hactenus vigente, parochus, quam diu qualitatem parochi seu legalem paroeciae possessionem servabat, tam diu valide matrimoniis intererat [3]. Nunc autem nominatim excommunicatus [4] vel suspensus iam amittit suam competentiam.

Suspensio tamen cum detur a *beneficio*, perceptionem fructuum beneficialium et administrationem beneficii auferens; et ab *officio* : ex ipsis decreti verbis, perspicitur competentiam parocho non auferri nisi ab officio sit suspensus. Sed ipsa haec suspensio totalis vel partialis esse rursus potest. *Totalis*, quae omnem actum potestatis ecclesiasticae afficit ; *partialis*, quae a solo ordine vel a sola iurisdictione suspendit. Ac suspensionem a solo *ordine* non sufficere, satis clare constare arbitramur. Quid autem de suspensione

---

beneficium exinde adipiscatur liberum exercitium potestatis suo officio annexae. » — Qui maiorem obtinet dignitatem generatim per se ipse possessionem capere (ostensis v. g. litteris apostolicis) non prohibetur ; qui minorem vero, saepe (non semper ; v. gr. non in Brugensi dioecesi, ubi satis est ut nominatus se conferat in parochiam suam) a Superiore possessionem obtinere debet. Cfr. WERNZ, *Ius Decretalium*, Tom. 2, n. 446 et 739.

[1] Cfr. Card. GENNARI, p. 26, nota.

[2] D'ANNIBALE, *Summula*, t. 3, n. 147, cfr. t. 1, n. 39.

[3] GASPARRI, *Tract. can. de matrimoniis*, n. 921.

[4] Stricte istud sumens, R. P. FERRERES (n. 228-229) putat valide assistere notorium clerici percussorem, quamvis vitandum, cum non sit nominatim excommunicatus, valide etiam qui publici criminis haeresis vel schismatis sit reus.

a sola *iurisdictione?* Hanc prima specie sufficere dixeris ut parochus iam assistere nequeat. Assistentia tamen matrimonii non est actus iurisdictionis sed exercitium muneris *testis authorizabilis* [1]. Quare, cum simus in re odiosa, dicemus in articulo nostro non intellegi, ad privandum parochum iure assistendi matrimoniis, nisi suspensionem plenam ab officio, vel partialem, si iusta fuerit causa, ab assistentia matrimoniorum.

Excommunicatio porro vel suspensio quae huiusmodi effectum habeat debet in vim rei iudicatae transiisse. Unde appellatio in *suspensivo*, ut aiunt, quae effectus sententiae suspendit, effectum nostri articuli etiam impedit. Ita dicimus ex rei natura. Et confirmamur, eo quod Consultor proponebat ut scriberetur, « non obstante appellatione », et haec verba non sunt admissa. Cfr. notam hic supra modo exscriptam ad n. **41**.

43. 2. **In loco** dein oportet ut parochus vel Ordinarius intra limites *territorii* sui agant.

Occurrit hic principalis novi iuris sanctio, et velut cardo reformationis utilissimae: quod ad valorem attinet matrimoniorum, competentia parochi vel Ordinarii facta est *territorialis*. Parochus vel Ordinarius, in suo territorio *omnibus* valide assistentiam praebent; extra autem territorium, *nulli*. In proposito schemate, reformatio timidior proponebatur; proprio enim parocho servabatur competentia personalis, qua ubique potuisset suorum matrimoniis valide interesse. Sed, ut in suo voto observabat Secretarius, « abolita disciplina parochi *proprii*, atque extensa facultate parochis valide assistendi matrimoniis etiam non subditorum.... quaelibet necessitatis aut utilitatis ratio desinit ut parochus assistat matrimonio proprii filiani in aliena ecclesia [2]. »

Territorium, pro *parocho* (stricte vel late sumpto) est parochia, missio perfecte divisa, vel regio in qua generalem animarum curam accepit; pro *Ordinario* vero, est dioecesis (non autem provincia ecclesiastica, nisi forte metropolitanus visitatoris officio in dioecesi suffraganei legitime fungatur [3]), Vicariatus, Praefectura apostolica, etc.

Atque in territorio suo adesse censentur Ordinarius vel parochus qui in ecclesia regularium exempta matrimonio intersint. Quare semper valide et, annuente ecclesiae Rectore, licite parochus ibi matrimonio interierit. Cfr. S. C. de Sacramentis, 12-13 mart. 1910.

Quod si plures parochi sint in una paroecia (seu proprie dicti, ut in paucis [4], seu late dicti, ut in multis) omnes valide interesse posse, iam olim erat declaratum. Ita Gasparri de pluribus qui lato sensu sunt parochi, n. 918.

44. Competentia ista territorialis temperate, ut vidimus n. **39**, intellegenda est de parochis *personalibus*. Ab iis quidem habetur parochis qui territorium commune cum aliis participant. Sed in cappellanis *castrensibus* et aliis huiusmodi parochis qui certo ordini personarum sunt, cum potestate parochiali, quasi comites addicti, minus locus consideratur quam persona nubens. Rectorum *piae domus* competentia est simul loco et personis sibi creditis

---

[1] Wernz, *Ius matrimon.* n. 180. Cfr. Gasparri, n. 921.
[2] Acta S. Sedis, 40, p. 564, nota.
[3] Wernz, n. 176, nota 178, p. 255.
[4] Ni fallimur in ecclesia Tiburtina.

circumscripta. Denique qui extra proprium territorium quasdam sibi obnoxias habent familias, has quidem, sed has solas in territorio isto alieno ubique coniungere possunt.

Suntne huius generis parochi *mozzarabici*, an potius quasi parochi castrenses? Dubitat FERRERES, n. 543. Licite potestatem ut ante exercebunt.

45. 3. **In modo** denique, exigitur ut invitati ac rogati, et neque vi neque metu gravi constricti, parochus vel Ordinarius requirant excipiantque contrahentium consensum.

Modus iste imponitur ut condicio *sine qua non* assistentiae validae. Dicitur enim, *Dummodo*. Et finis in actis clare apparet. Ad consulendum dignitati sacramenti et parochi, efficaciter impedire voluit legislator ne insidiose vel violenter necessariam ministri sacri obtinerent praesentiam.

Si iam verba legis consideremus, legitimus iste modus tribus partibus concrescit.

a) Oportet ut parochus vel loci Ordinarius invitati ac rogati fuerint. Qua condicione efficaciter cavetur ne insidiose atque ex inopinato ut testes assumantur [1]. De aliis dolosis artibus tacet decretum.

Nullo tamen pacto exigitur ut alio loco quo ipsum matrimonium invitatio sit facta. Possunt itaque partes parochum adire de matrimonio nihil cogitantem et ipsum rogare ut matrimonii e vestigio testis esse velit.

Satis etiam est ut *alterutra* pars parochum invitaverit ac rogaverit; nullo pacto requiritur *utriusque* partis nomine facta invitatio. Postulatur enim invitatio ut parochus sit tutus ab insidiis, minime autem ut iam ipsa invitatione demonstretur consensus in matrimonium.

Immo sufficit tacita et implicita invitatio, ut declaravit S. Congregatio Concilii, 28 mart. 1908, ad III; immo praesumpta atque interpretativa, ut observat Card. GENNARI [2]. Verba enim dubii III « Dummodo neque vi neque metu gravi constricti requirant contrahentium consensum », demonstrant hoc esse caput, ut Ordinarius vel parochus vere ultro agant.

Quocirca, si ipse minister sacer partes ad contrahendum hortatus sit, ita ut hae potius a parocho invitari quam parochum invitare videantur, de huiusmodi matrimonio non erit quaestio movenda, quasi requisita invitatio defecerit. Cfr. LEITNER, p. 35.

b) Ultronei debent parochus vel Ordinarius esse testes, quatenus nulla vi vel gravi metu coacti matrimonio intersint : Clausula ista minas et violentias efficaciter excludit.

Secundum verba legis, *omnis* gravis metus exsulare debet; non eum tantum quem partes incusserint, sed a quocumque proficiscatur auctore, dummodo fuerit *extrinsecus*, et ad contractum matrimonii directus.

Nec in lege metus iustus ab iniusto discernitur. Quare, ut nullitatem effugias, non satis erit iustam vis inferendae causam indicare.

Quia tamen, ut observat WERNZ [3], metus cum vi conectitur sicut effectus cum causa, iste non videtur considerandus metus quem pariat legitimus recursus ad Superiorem, nec proinde recurrendi

---

[1] Abusus iste praecipue in Hispania frequentabatur. — [2] P. 27, nota 2. — [3] N. 260.

comminatio. Vis enim aliquam violentiam physicam seu moralem subaudit. Violentus autem quomodo censebitur qui medio utitur vel uti voluerit legali, ad eum finem propter quem est ipsi oblatum ?

Neque huiusmodi actio fini legis, quae dignitati ministri consulere intendit, aliquo modo est contraria [1].

Iuvat rem exemplo isto illustrare.

Cum parochus quidam, mirae et parum tractabilis indolis, sponsos quospiam, nescio qua ductus invidia, coniungere renuisset, hi declararunt se repulsam istam esse ad episcopum delaturos. Res ista parochum non parum commovit, quippe qui alias de se habitas querelas apud Superiorem non ignoraret. Quare timore isto victus matrimonium celebravit. Non arbitramur ex decreto *Ne temere* matrimonium istud ob metum parocho incussum nutare.

c) Parochus vel Ordinarius requirere et excipere debent contrahentium consensum.

De ipso modo praeterea plura dubia sunt brevibus verbis tractanda.

46. a) Num tertia ista condicio, ut parochus vel Ordinarius loci requirant excipiantque contrahentium consensum, eodem rigore postulatur quo duae priores et praesertim altera ? Sistant se v. g. partes coram parocho, invitato et ultroneo teste ; atque ibi, nulla interposita mora, sponte mutuum de praesenti consensum exprimant. Nonne hoc satis erit ut lex observetur, an debebit praeterea parochus sponsos formaliter interrogare et novam obtinere consensus manifestationem ?

Si solum respexeris legis finem, illud facile intellexeris esse caput ut parochus a vi atque insidiis sit tutus. Intentio ista se prodidit ab initio, et in mente expressa est S. Congregationis, 20 maii 1905 : « *Che il parroco debba assistere al matrimonio, rogato e volontariamente, di maniera che restino aboliti tutti i matrimoni fatti per sorpresa* [2] ». Non aliter Ill. D. Sili, ut dignitati sacramenti prospiceretur, oportere scripsit ut invalidum sit matrimonium « cui parochus aut alius pro eo non rogatus assistat aut ad assistendum vi vel gravi metu cogatur [3] ». Haec quidem pro benigna conclusione, qua sufficere dixeris ut parochus ultroneus ac invitatus sit testis, facere possunt. Nihilo minus sententiam severiorem amplectendam esse ducimus. Etenim **a**) Verba de formali interrogatione non fere casu et sine reflexa attentione apposita sunt, sed contra, ex concepta intentione sunt superaddita. Hinc fit ut clausulae substantiali inserta, ipsius clausulae necessitatem participare videantur ; **b**) Nec ratio deest ut formalis interrogatio requiratur. Condicione ista magis cavetur ne matrimonia ex inopinato fieri possint ; interrogando et excipiendo responsa, magis constat ipsum parochum ultroneum testem fuisse et ultroneum partium excepisse consensum, ita ut non paucae praecidantur lites.

Consulto autem et deliberate haec verba fuisse inserta, ex ipsa Actorum relatione perspicitur. Consultor enim Ill. D. Sili, hoc

---

[1] Ita etiam De Becker, p. 26. 27 et Wernz, n. 188, p. 301. 302.

[2] Acta S. Sedis, t. 40, p. 531. Latine: « Parochus rogatus et ultroneus testis assistere debeat matrimonio, ita ut suppressa maneant omnia matrimonia ex inopinato facta. »

[3] Acta sanctae Sedis, t. 40, p. 538.

modo canonem scripserat : « Matrimonium, ut validum sit, contrahi debet coram parocho vel Ordinario, qui sint rogati [1]. » Pariter defensor vinculi, R. D. Lombardi hoc modo suum octavum redegerat canonem : « Infirmantur prorsus quaelibet coniugia quae ex inopinato vel coram parocho invito attentari contigerit [2]. » Secretarius tunc S. Congregationis canonem II proposuit ita sonantem : « Ordinarius vel parochus, ut valide assistat debet esse rogatus, et requirere ac excipere matrimonialem contrahentium consensum [3]. »

Schema tamen quod, post consultationem Commissionis de novo Codice, est confectum, simpliciter habebat : « Parochus vel Ordinarius, aut sacerdos delegatus, ut valide assistant debent esse rogati nec contradicentes [4]. » Denique, in schemate novo quod Secretarius in coetu 26 ian. 1907, can. III proposuit, ad formam praesentem fere est perventum. « Ordinarius loci et parochus, vel sacerdos qui loco parochi est..... non possunt valide matrimonio assistere..... nisi sint ad matrimonium celebrandum rogati ac requirant et excipiant praescriptum contrahentium consensum [5]. »

Praeterea, iam ante legem nostram, plures auctoritates videntur huiusmodi condicionem in votis habuisse. Sic WERNZ scribebat iure tridentino partibus non licere ut antequam a parocho interrogentur, consensum suum mutuum exprimant : quod iudicat a congruente sponsae pudore alienum, et inopportunum pro testibus qui « non raro de illo consensu praepostere dato difficulter deponere possent ». Deinde addit : « Ex natura rei nihil obstaret, quominus Ecclesia sollemnes illas interrogationes et responsiones in Rituali Romano ad *licitam* celebrationem nuptiarum statutas requireret ut *sollemnitates essentiales*.... Qua disciplina instituta, parochi, qui nunc in ordine ad *valorem* matrimonii sola sua assistentia passiva interveniunt, sed contra improvisas nuptias et sponsorum dolos sunt fere inermes, melius essent protecti. » *Ius decretalium* (1904), t. 4, n. 190, nota 273, p. 305.

Debebit ergo parochus, ut valeat matrimonium, eum partium consensum audire vel excipere qui respondeat suae interrogationi. Sic etiam BOUDINHON, n. **59**, BESSON, p. 34 et alii. Quamquam nullam imponitur sollemnis forma interrogationis.

Patet autem parochum cui intercepta sit loquela, posse per nutum, scriptum vel per interpretem, consensum istum rogare et excipere.

47. Conclusio nostra **corollarium** inducit non spernendi momenti. Anno 1867, die 30 ian. interrogatum quid iuris de matrimoniis eorum qui fidem quidem abiecerant sed nulli alii religioni vel sectae nomen dederant, S. Officium respondit « Quando parochus nullo modo potest huiusmodi matrimonium impedire (ad quod totis viribus incumbere tenetur), et prudenter timet ne ex denegata matrimonio assistentia grave scandalum vel damnum oriatur, rem deferendam esse ad R. P. D. Episcopum, qui, sicut ei nunc opportuna facultas tribuitur, inspectis omnibus casus adiunctis, permittere poterit ut parochus matrimonio *passive* intersit tamquam testis *authorizabilis*, dummodo cautum omnino sit catholicae educationi universae prolis aliisque similibus condicionibus ; » et anno 1899,

---

[1] Ibidem, p. 540 can. 1. — [2] Ibidem, p. 548. — [3] Ibidem, p. 565. — [4] ACTA SANCTAE SEDIS, can. 5, t. 40, p. 570. — [5] Ibidem, p. 573.

11 ian. declaravit facultatem istam, facto verbo cum Sanctissimo, omnibus Episcopis competere.

De *massonibus* autem vel adhaerentibus sectae clandestinae damnatae, anno 1867, confirmatum est decretum 28 iun. 1865, quod sic sonat : « dummodo absit scandalum, Ordinarius, habita circumstantiarum ratione pro casibus particularibus, ea decernat quae magis expedire iudicaverit ».

Age porro, cum passiva assistentia ad valorem iam non sufficiat, poterunt et debebunt parochi ex Ordinarii anctoritate *activam* assistentiam praestare, ubi sola passiva permittebatur. Recenti tamen exceptione, S. Officium, posthabita resolutione S. C. Concilii 27 iul. 1908, ad 3, statuit 21-23 maii 1912, facto verbo cum SSmo, assistentiam non esse praestandam *activam* a parocho qui adesse permitteretur mixtis matrimoniis in quibus debitas cautiones exhibere partes pervicaciter negarent.

48. b) Parochus dum praesentiam suam non recusat, minime ipsum matrimonium approbare censetur neque huiusmodi approbatio lege requiritur.

49. c) Fieri potest ut parochus officio suo desit, ac contra contrahentium ius nolit eorum matrimonio interesse. Nec tunc, ut diximus, possint, salvo matrimonii valore, partes uti coactione. Sicut ipse observavit Ill. D. Sili [1], facultate adhibendi, ob iustam ac proportionatam causam, parochum non proprium, utilitati partium atque eorum iuri satis prospicitur.

50. d) **Quid** iuris autem si vi cogatur non ipse parochus vel Ordinarius loci, sed alterutrius delegatus? Quid iuris rursus, si parochus vi delegare cogatur?

De vi quae sacerdoti *delegato* inferatur, dicemus infra, exponendo canonem VI. Qui canon, cum in delegato easdem assistentiae condiciones quas in parocho postulet, inefficacem declarare videtur delegati praesentiam quae vi vel insidiis sit extorta.

Libertas autem *delegantis*, qua talis, nulla peculiari iuris dispositione protegitur. Firmum itaque manere arbitramur quod scribebat R. P. Wernz : « Si *metu* extorqueatur (licentia), valida est, cum nullibi in iure de irritatione cautum sit, nec metus deleganti incussus tollat libertatem in contrahentibus sponsis ; si vero eliciatur dolo, pariter pro valore standum est, nisi intercesserit error substantialis, v. gr. quod ad delegatum vel sponsos, vel delegans dolosae expositioni tamquam causae finali suum alligarit consensum [2]. » Idem quod nos sentit Ferreres, n. 309.

51. e) Dum ius vigebat tridentinum, matrimonium, ut notum est, celebrari poterat valide per interpretem, per procuratoram (speciali et ne interne quidem revocato mandato munitum contrahendi cum determinata persona), quin etiam per litteras. Licitus usus procuratoris et litterarum gravem postulat causam ac licentiam Ordinarii [3].

Nec sanctiones praesentis articuli contractum per interpretem vel procuratorem faciunt impeditiorem.

De litteris vero perinde non est dicendum. Profecto non iam satis erit ut litterae coram parocho et testibus legantur. Etiam si altera pars compareat, quo modo requisita habebitur utriusque partis

---

[1] Acta S. Sedis, t. 40, p. 538.

[2] *Ius matrimoniale*, n. 180, p. 269.

[3] Cfr. Feije, n. 300 ; Gasparri, n. 832-840 ; Wernz, n. 45.

interrogatio, quae consensus efficacis significationem praecedere debet?

Si tamen **a**) Per litteras vel ore tenus ab alterutra parte vel eius nomine invitatus, **b**) Parochus, *coram testibus*, absenti alteri (vel, quod rarius, utrique) parti litteras miserit ad exquirendum consensum, et **c**) Sic interrogata pars (vel partes) rescribat offerens se et acceptans alterius consensum, — post lectas sic litteras coram parocho et testibus, dummodo usque ad peractam lectionem consensus perseveraverit, omnes validi matrimonii condiciones impletae videntur [1].

Si autem solum respiciamus valorem, cum, novo iure omnis parochus sit competens in suo territorio, ad omnem parochum, in sua parochia praesentem, litterae istae dirigi poterunt.

52. Canon praesens notabile istud gignit consectarium, ut Ecclesiae medium tribuat satis efficaciter impediendi matrimonia quae, maxime ob prohibens impedimentum, sunt illicita. Si enim parochus testis ultroneus et activus esse noluerit, nulla iam erit catholicis copia valide contrahendi matrimonium. Fraudi tamen et dolo aditus non praecluditur, cum non ita difficile sit extraneum parochum circumvenire et mendaciis capere. De *dolo* enim, praeter cautionem de invitatione et interrogatione, nihil novi est lege nostra statutum.

53. Simul tamen operae pretium videtur monere, parocho proprio *non licere ut praesentiam suam declinet*, nisi matrimonium canonico obstaculo impeditum viderit, vel, ob gravium malorum periculum, causam voluerit Ordinario deferre, aut ipse gravi et proportionato incommodo excusetur, quale est, v. g. quod civile vetitum creare potest.

Non sufficit ergo, per se, ut noverit alteram partem in statu peccati versari, vel promissione quapiam contrariam obligationem suscepisse, nisi promissio ista canonicos habeat effectus. Multo minus sufficit ut matrimonium prospiciatur infelix.

N. B. Ad quemnam in nova lege spectent *dispensationes matrimoniales*, cfr. infra, articulum IV.

B. *Qua ratione licite assistant*

Canon V

Licite autem assistunt,

1. *Constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis;*

2. *Constito insuper de domicilio vel saltem de menstrua commoratione alterutrius in loco matrimonii;*

3. *Quod si deficiat, ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio assint, indigent licentia parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas, quae ab ea excuset;*

4. *Quod ad «vagos», extra casum necessitatis, parocho ne*

---

[1] Cfr. decisionem Rotae, in causa Ravennat. Nullitatis matrimonii, 19 ian. 1910. (PERIODICA, t. 5, n. **403**, 2, vel ACTA AP. SEDIS, 31 apr. 1910, t. 2, p. 297.)

liceat eorum matrimoniis assistere nisi, re ad Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam assistendi impetraverit ;

5. *In quolibet autem casu pro regula habeatur, ut matrimonium coram sponsae parocho celebretur, nisi aliqua iusta causa excuset.* »

54. Cuinam parocho vel loci Ordinario matrimonium celebrare liceat, id quinque paragraphis canonis V definitur. His postulatur ut parochus vel loci Ordinarius sit legitime certus de statu libero, ut matrimonium eius auctoritate celebretur quem ius matrimoniale proprium facit alterutrius contrahentium ; denique ut proprius sponsae parochus regulariter praeferatur. De singulis pauca.

1. **Quo modo de statu libero constare debeat.** § 1 sic sonat :

« Licite autem assistunt (parochus vel loci Ordinarius) :

« § 1. Constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis. »

Liber contrahentium status immunitatem designat impedimentorum, praecipue impedimenti ligaminis.

55 Porro, spectato iure communi, hactenus promulgato, parochus debebat, pro singulis matrimoniis, ab Ordinario suo fidem recipere de statu libero contrahentium [1], ac dein ipse examinare sponsos [2], tum banna proclamare.

Sed fere ubique, extra Status pontificii dioeceses, lex ista non est usu firmata, nisi cum agitur de matrimoniis vagorum, ita ut, ubi nulla dispensatio est quaerenda, parochus ipse per se et testimonia postulet aliorum parochorum, si quae sint necessaria, atque omne istud negotium componat. Cfr. Wernz, op. cit. n. 133 ; Gennari, op. cit. p. 36.

Hanc consuetudinem iam praesenti paragrapho probatam putat Card. Gennari, ita ut scripta etiam lege pracessus de statu libero parochis aeque atque Ordinariis sit addictus [3]. Aegre tamen id ex verbis legis erui posse arbitramur. De Ordinario loci et de parocho promiscue in dicta paragrapho agitur. Cum ergo dicatur de libero statu constare debere « servatis servandis », nonne reici videmur ad ius constitutum, secundum quod Ordinarius iubetur examen instituere, parochus autem fidem ab Ordinario recipere ?

Sed, utcumque se res illa habet, parochi recepto suae regionis usu stare poterunt.

Quod placuit etiam S. Congregationi Concilii, 1 febr. 1908, ad XI. Interrogata enim : « An a decreto *Ne temere* abolita sit lex vel consuetudo in non nullis dioecesibus vigens, vi cuius a curia episcopali peragenda sunt acta quibus constet de statu libero contrahentium et dein venia fiat parochis assistendi matrimoniis, » respondit : « *Servetur solitum.* »

56. Hactenus de eo cui competit statum liberum explorare. De ipso autem legitimo explorationis modo, veri simile est fore ut

---

[1] Instr. S. Officii 21 aug. 1670. Id saltem requiritur quando mora contrahentium in loco matrimonii non fuerit continua per plures annos. Cfr. S. Officium, 1 febr. 1865, ad 3. *Collect. Prop. Fidei*, n. 1267.

[2] Cfr. Gasparri, n. 140-148.

[3] Op. cit. p. 49, § III.

Instructio conficiatur quae temporibus nostris sit accommodata. Valde enim desideratur lex quae hodie sine nimia difficultate observari queat. Interea dicemus, officium esse parochi et Ordinarii ut de statu libero diligenter se reddant certiores, per media quae vel rerum natura postulantur, vel, *quatenus in loco vigeant*, per positivas sanctiones sunt imposita.

1. *Ex rerum natura*, a) Quo magis dubia causa videbitur, eo cautiorem instituent parochi investigationem. — b) Conabuntur authentica testimonia accipere condicionum quae ad rem faciant : fidem baptismi (recentem, cfr. n. **81**), et, pro usu recepto, etiam confirmationis [1] ; documentum obitus prioris coniugis, status liberi a parochis regionum ubi alter sponsorum ita sit commoratus ut istiusmodi indagatio videatur prudenter facienda.

Et quamvis per se sufficere nequeant acta requisita ad civile matrimonium contrahendum, his tamen minister sacer plurimum iuvabitur.

Si demum dubium superfuerit, a sponsis et a personis quae magis probae videantur et magis idoneae ad testificandum, iuramentum postulabunt de statu libero. (Observes nos hic non agere de iuramento isto suppletorio, quod ex S. Sedis licentia solus Ordinarius deferre permittitur, sed de iure iurando quod, ex rei natura, probationem compleat.)

2. *Ex iure scripto*, a) Duae saltem personae (per se singulis sponsis duae sunt assignandae, sed in utriusque causa eaedem esse possunt testes, dummodo idoneae), consanguineae et cives potius quam extraneae et exterae, examinandae sunt ad tramitem Instructionis 21 aug. 1670 [2], vel secundum receptum usum.

b) Facultate accepta a Sancta Sede, defertur, ad supplendas deficientes probationes, iuramentum suppletorium.

c) Proclamationes fiunt bannorum, nisi Episcopus dispensaverit.

Et quia variant recepti usus, et saepe nulla copia est accurate observandi particularia iuris praescripta, summa haec esse videtur, quam tradit R. D. DE BECKER : « Donec aliter a Sancta Sede statuatur, dicendum nobis videtur veram saltem adesse obligationem pro parochis non assistendi nuptiis exterorum, quotiens aliquod subsistit dubium de exsistentia alicuius impedimenti, ac meliori quo fieri potest modo, colligendi documenta quae status libertatem comprobant [3]. »

57. II. **Quisnam parochus sit contrahentium proprius quod ad matrimonium** ? Ex paragrapho secunda, parochum proprium, seu legitimum matrimonii ministrum, facit in primis *domicilium* vel *menstrua commoratio ;* tum *licentia* ministri proprii vel *gravis necessitas ;* dein, quod ad *vagos*, *licentia Ordinarii* vel sacerdotis delegati. De singulis ordine est dicendum.

1. Hanc parochi proprii descriptionem tradit § 2. « Constito insuper de domicilio vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii. »

Itaque parochus fit proprius tum pristina domicilii ratione, tum nova ratione, id est menstrua commoratione in loco matrimonii.

---

[1] Cfr. GASPARRI, n. 121.

[2] Confirmatae a LEONE XII 25 dec. 1827. Vide *Collect. Prop. Fidei*, ed. 2ª, n. 192. Cfr. de ista forma FEIJE, n. 254-261 ; GASPARRI, I, n. 127-139.

[3] *De sponsalibus et matrimonio*, p. 290.

Altera haec ratio inducitur pro quasi-domicilio, quod, respectu matrimonii, perfecte aboletur. Ac, sicut ante iam statutum erat, ut parochus sit proprius matrimonii, satis est ut alteruter sponsorum condiciones impleat domicilii vel menstruae commorationis.

Sententiam nostram de neglegendo quasi-domicilio confirmavit S. Congregatio Concilii, 28 mart. 1908. Dubium enim IV : « An, ad licitam matrimonii celebrationem, habenda sit ratio dumtaxat menstruae commorationis, non autem quasi-domicilii », ita solvit : « Affirmative ad primam partem, negative ad secundam. »

Haec tamen prudenter accipienda sunt de parochis *territorialibus*, ut plerumque constituuntur. Parochi enim *personales* alia, sibi peculiari, lege subditos acquirunt (v. g. conscriptos milites, aegrotos introductos in nosocomium). Ritus, et fortasse alia etiam causa [1], obesse possunt quominus, in territorio quod cum alio habet commune, parochus licite coniungat sponsos quibus nec menstrua commoratio nec domicilium deest.

Domicilii porro notio ex superiore iure est repetenda, ita ut possit esse legitimum, quod ex ipsa lege, vel reale, quod animo et facto acquiritur. Cfr. quae supra diximus, n. **5**.

Menstrua autem *commoratio* tota consistit *in facto*. Sive casu, sive concepta intentione, sive per modum habitantis, sive per modum viatoris, in loco per mensem affueris, parochus vel Ordinarius fit tibi proprius. Sed contra, animus etiam nihil operatur. Quare, etiamsi per annum habitare *volueris*, parochum non acquires proprium, nisi post menstruam commorationem.

Interpretatio ista, proprietati verborum consentanea, ipsa legislatoris intentione omnino exigitur. Amputare voluit multas dubitationes quae ex domicilii vel quasi-domicilii notione oriebantur ; et facilem inducere rationem certiorandi expeditam competentiam. Inefficax autem foret eius consilium, nisi omnes quaestiones de intentione et modo vellet suppressas.

58. Quaeres iam quo modo ipsa menstrua commoratio sit intellegenda.

R. a) Quia commoratio menstrua exigitur ut aliquid minimum, oportet ut mensis vere sit completus. Oietti tamen ultimam diem coeptam pro completa, in hac re favorabili, haberi posse existimat [2].

b) Mensis autem intellegitur spatium 30 dierum. Ita, in suo voto, defensor matrimonii (in suo canone IV) explicabat mensem ; et, cum absolute fit mensis mentio, intellegitur triginta dierum spatium [3]. Besson (p. 78), contentus etiam est aestimatione calendarii : per mensem februarium, vel a 15 febr. ad 15 martii.

c) Menstrua commoratio debet esse moraliter continua. Sin minus, menstruam commorationem non habes, sed repetitam commorationem per hebdomadas vel quindecim dies. Ut condicionem istam rationabiliter interpretemur, dicemus :

Absentiae aliquot horarum, praesertim per diem, immo, ni falli-

---

[1] Ita, ex C. *Ea semper*, 14 iun. 1907, pro Ruthenis Americae, art. 32, matrimonium inter virum latinum et mulierem ruthenam contrahendum est coram parocho latino ; inter virum vero ruthenum et mulierem latinam, contrahi potest vel ruthene coram parocho, vel latine coram parocho uxoris.

[2] N. 98. — [3] Reiffenstuel, III, 5, 495. Ita etiam Knecht, p. 60.

mur, excursus cotidiani ad negocia curanda vel frequentandam officinam, nihil officiunt, dummodo singulis mensis diebus, principalis commoratio seu habitatio in loco manserit ;

Absentia vero unius alteriusve diei, si facta apparet cum animo redeundi, causa fortasse erit cur dies isti in mense utili non computentur [1], ita tamen ut praecedens commoratio possit cum sequenti coniungi ad triginta dies perficiendos. Non officere absentiam unius alteriusve diei existimant KNECHT [2], BESSON [3]. Supponamus virum qui ad unum vel plures menses cubiculum conduxerit. Post 15 commorationis dies ad urgens componendum negotium alio per duos vel tres dies vocatur. Redux, certe post 15 alios dies, parochum loci ut proprium habebit.

Si autem sine animo redeundi abierit, quamvis post unum diem casu revocatus, vel si per plures dies, utputa octo, afuerit, tempus istud ante elapsum iam non computabitur, ita ut post reditum, mensis integer commorationis denuo requiratur. Dicere possimus, usurpando verba iuris possessionis, per absentiam unius vel alterius diei, commorationem, cum animo reduendi seu servata residentia, ad summum *suspendi*, per aliam absentiam *interrumpi*.

d) Inter vim domicilii et menstruae commorationis, illud interest, ut domicilium permaneat ex solo animo redeundi, etiam post discessum, dum vis commorationis ipso discessu necessario pereat. Ut ergo parochus sit ob commorationem proprius, non sufficit ut alteruter sponsorum per mensem in aliquo loco *habitaverit*, sed requiritur ut actu *habitet*, idque a mense saltem.

59. e) Denique *locus matrimonii* in quo alterutra pars domicilium vel commorationem habere debet, est territorium in quo minister sacer ordinariam suam possidet iurisdictionem : i. e. *quaelibet paroecia* pro Ordinario, pro parocho vero *paroecia cui praeficitur*. Paroecia, inquam, *non municipium*, qua tale, quia constat considerationem municipii esse civilem non autem canonicam ; *nec* etiam *dioecesis* (quamvis Em. GENNARI [4] rem sic pro Ordinario intellegere videatur), quia subsistere arbitramur responsum S. Officii, 9-12 nov. 1898, in Parisiensi, communi sententia doctorum confirmatum [5], secundum quod, in iure canonico, domicilium vel quasi-domicilium pro matrimonio est necessario parochiale, nullumque dioecesanum agnoscitur. Sententiae tamen C. GENNARI favet responsum 12-13 mart 1910, de quo etiam infra, n. **62** ; eique adhaeret WERNZ, n. 188, p. 293. 294.

In suo quidem voto voluit defensor vinculi (Can. VI. ACTA S. SEDIS,

---

[1] Arbitramur ad praesentem S. Sedis disciplinam magis quadrare, ut dies istos non computes, praesertim cum breve sit intervallum triginta dierum et tamquam minimum statuatur.

Itaque operarii qui cotidie operas locant in aliena civitate, vespere tectum repetentes, in civitate ista commorari non censentur ; contra autem qui sex hebdomadae dies ibi manent, domum redeuntes sabbato vespere ad feriam II mane, parochum civitatis istius post mensem, vel saltem quinque hebdomadas ($6 \times 5 = 30$) sibi proprium comparabunt.

[2] P. 60, nota. — [3] P. 79.

[4] Op. cit. p. 31. Sententiam istam probabilem dicit BESSON, p. 80. 81 ; et pro menstrua commoratione, eam sequitur DE BECKER, p 39. 40.

[5] Cfr. v. gr. WERNZ, *Ius matrimoniale*, n. 177 ; DE BECKER, *De sponsalibus et matrimonio*, p. 91. Responsum est in ACTA S. SEDIS, t. 31, 402 ; vel ANALECTA ECCLESIASTICA, t. 7, p. 6.

p. 548) notionem istam mutare, et dioecesanum inducere domicilium. Sed canon iste in lege non legitur, incommoda autem quae oriri poterant ex superiore disciplina, evanuerunt ex quo, in territorio suo, Ordinarius et parochus matrimoniis omnium semper valide assistunt. Sic etiam FERRERES, n. 251. 252. 253. Itaque, secundum istam sententiam, nisi in aliqua suae dioecesis parochia sponsus vel sponsa sint per mensem continuum commorati, vel in ea domicilium habuerint, Ordinarius [1] eos licite per se non coniunget. Excipe si vagi fuerint, vel minister proprius licentiam dederit. vel gravis necessitas ab ea petenda excusarit. Tuta tamen est, immo probabilior, diversa sententia.

2. « Quod si deficiat (domicilium vel menstrua commoratio), — sic habet § 3, — ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio assint, indigent licentia parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas quae ab ea excuset. »

Itaque, parocho vel Ordinario *non proprio* matrimonium celebrare licet :

60. a) *Ex licentia* parochi vel Ordinarii *proprii* alterutrius contrahentis.

Proprius, ex § superiore, intellegendus est Ordinarius vel parochus domicilii aut menstruae commorationis.

Cum de licentiae istius forma nihil in lege dicatur, et scripta esse potest et viva voce concedi. Opportunitas autem eam concedendi in prudenti arbitrio parochi vel Ordinarii est posita.

Immo, cum ad valorem non requiratur, sufficere etiam videtur licentia tacita vel rationabiliter praesumpta. Idem putat Card. GENNARI, op. cit. p. 31.

61. b) *Ob gravem necessitatem*, quae ab licentia petenda excuset. Gravis requiritur necessitas, non quaelibet sufficit. Est tamen in morali existimatione posita. Atque orietur, quando urgens causa celebrandi matrimonii coniungetur cum difficultate obtinendi tempestive licentiam. Urgens ista causa nasci potest ex minus bona voluntate partium, ut si ob dilatum sacramentum, matrimonium mere civile fuerit pertimescendum. Vexatio proprii parochi, qui matrimonio interesse noluerit, etiam iustam causam praebere potest. Observes tamen, si copia et tempus fuerint, recurrendum prius esse vel ad Ordinarium loci proprium vel ad alterum parochum proprium, si alter habetur. Postulat enim lex ut gravis causa *a petenda licentia* excuset. Eodem modo paragraphum istam interpretatur Card. GENNARI, p. 31. 32. Post factum autem nulla est obligatio, nisi fortasse urbanitatis, monendi parochi vel Ordinarii proprii sponsorum.

Gravis autem necessitatis *iudex* est parochus in cuius paroecia velint partes nubere. Quare, si parochus proprius licentiam recusaverit, et nimia iam sit difficultas adeundi Ordinarium vel alterum qui facultatem facere possit, parochus loci, si iudicet gravem esse causam, matrimonio interesse non prohibetur.

Em. Card. GENNARI prudens addit consilium, ut parochus non proprius, tabulis inscribat vel acceptam licentiam vel gravem causam cur matrimonium sine licentia celebraverit, et non tantum, ut debet,

---

[1] Dici possit Ordinarii competentiam repetendam esse ex eo quod est Ordinarius, non dioecesis praecise, sed singularum parochiarum, quasi eminenter parochus omnium locorum.

de veritate causae inquirat, sed etiam paret sibi aliquod probationis medium, si aliqua contestatio forte oriatur.

62. 3. Regulae de parocho vel Ordinario proprio sanctione de *vagis* complentur. « Quod ad vagos, ait § 4, extra casum necessitatis, parocho ne liceat eorum matrimoniis assistere nisi re ad Ordinarium vel sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam assistendi impetraverit. »

Ad valorem matrimonii personae vagae requiri ut fiat coram parocho vel Ordinario loci, vel ex eorum licentia, in eodem loco, satis ex prioribus sanctionibus iuris novi perspicitur, cum, in suo territorio, parochi et Ordinarii locorum, pro omnium matrimoniis exclusivam habeant competentiam. Quare de condicione ad valorem requisita nulla clausula vagorum propria fuit commemoranda.

Vagi porro, *quinam sunt? Novo iure* vagi « sunt omnes et soli qui nullibi habent parochum vel Ordinarium proprium ratione domicilii vel menstruae commorationis [1]. » Num autem in omnes istiusmodi vagos praesentem dispositionem transferes, ita ut sine Ordinarii licentia parochus eorum matrimoniis interesse prohibeatur? Observes sanctionem istam iam Concilio Tridentino contineri. Sic enim habet: « Multi sunt qui vagantur et incertas habent sedes, et ut improbi sunt ingenii, prima uxore relicta, aliam, et plerumque plures, illa vivente, diversis in locis ducunt: cui morbo cupiens Sancta Synodus occurrere,.... parochis.... praecipit, ne illorum matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et, re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint. » (s. XXIV, c. 7. De Ref. Matrim.)

Perspecta ista ratione, iam sub iure Tridentino, scriptores canonistae huic legi de vagis non astringebant eos qui mere respectu parochiae sunt vagi, sed in eodem loco (municipio) habebant domicilium, — et hi quidem praesenti iure [2] non sunt censendi vagi, — nec etiam eos qui momentanee tantum sunt canonice vagi, quatenus, domicilio relicto, in itinere sunt ad novum acquirendum, vel donec novum adepti sint per aliquot dies in parochia quapiam versantur [3].

Servando itaque iam receptos usus, dicemus, iis qui *momentanee* tantum sunt vagi, proprium esse parochum loci ubi contrahere voluerint, nec parochum istum speciali Ordinarii facultate opus habere; dum vagi vere vagantes, quibus ratio Tridentina applicatur, coniungi non possunt nisi ex facultate Ordinarii loci vel *sacerdotis ab eo delegati*. Postremis his verbis legislator expeditam ostendit esse facultatem Episcopis ut varios constituant sacerdotes delegatos qui causam istam vagorum dirimere possint. Atque in amplis dioecesibus, videtur usum etiam suaderi. Olim respondebatur severius, Vicarios foraneos (seu decanos), quibus ab Episcopo examen testium committeretur, debere acta ad curiam episcopalem transmittere. Cfr. resp. 24 febr. 1847, ad 1. *Collec. Prop. Fidei*, ed. 2, n. 1011; (ed. 1, n. 1367).

63. Quid, si alter tantum sponsorum fuerit vagus? Quia ratio legis omnino de illo casu valet, regimen vagorum proprium est omnino servandum. Cf. FEIJE, n. 228.

---

1 S. C. de Sacramentis, 12-13 mart. 1910, ad 5. c.

2 Praesenti inquam iure. Namque antea, 1 febr. 1865, severius est a S. Officio responsum. Cfr. *Collectanea Prop. Fidei*, ed. 2, n. 1267.

3 Cfr. GASPARRI, op. cit. n. 166; WERNZ, *Ius matrim.* n. 178, p. 263.

Obtenta autem licentia sui Ordinarii vel sacerdotis delegati, parochus loci fit omnino proprius pro vago et altero coniuge. Sicut ante enim, perget vagus cum parte altera communicare suum privilegium contrahendi coram parocho praesentis commorationis. Nulla itaque requisita facultate parochi vel Ordinarii alieni, poterit quilibet parochus, si alterutra pars vaga fuerit, *in suo territorio* matrimonium celebrare vel alii sacerdoti facultatem concedere.

Denique, si intercesserit necessitas (intellegenda sicut in § superiore) nec copia fuerit petendi debitam licentiam, § nostra parocho loci plenam tribuit facultatem celebrandi matrimonium vagorum. Quo casu debebit, ut per se perspicitur, de statu libero, quantum fieri potest, se reddere certiorem.

64. III. **Celebratio matrimonii ad parochum sponsae regulariter spectat.**

Ita habet § 5 articuli V. « In quolibet autem casu, pro regula habeatur, ut matrimonium coram sponsae parocho celebretur, nisi aliqua iusta causa excuset. »

Hac lege positiva firmatur nunc quod usus paene universalis iam habebat, ut, cum sponsus et sponsa varios haberent parochos, parochus sponsae praeeligeretur.

In quolibet casu : id est, sive ambo habeant domicilium vel menstruam in aliquo loco commorationem, sive solus sponsus, ita ut sponsa sit vaga [1]. In *habitualiter vaga* praesentem dispositionem locum habere non posse putat ARENDT.

In quolibet casu : ergo etiam, excepta speciali dispositione (Cfr. v. gr. n. **57**), si diversi ritus fuerint sponsus et sponsa. Observanda tunc erit regula ista generalis ut caerimonias sacerdos proprio suo ritu peragat.

Gravis tamen non imponitur obligatio. Mere enim dicitur ut ita *regulariter* fiat. Quaelibet ergo causa (convenientiae vel utilitatis ait GENNARI, p. 33 ; ipsa consuetudo [2], ut subiungit FERRERES n. 285) a regula ista observanda excusat.

Coram sponsae parocho. Haec legis verba idem sonant quod, in sponsae parochia : sive per se sive per delegatum parochus intersit.

APPENDIX DE BANNIS

65. Ad licitam matrimonii celebrationem, requiritur etiam ut debitae fiant proclamationes, quae vulgo *banna* dicuntur. **Quaeres** itaque, quibus in locis sint, novo vigente iure, facienda banna. Dico sola lege communi hic, ut patet, respondemus, praetereundo peculiares usus et leges, quae omnino sunt consulenda.

1. Iure porro Tridentino, banna proclamari debent a parocho *proprio*, qui intellegebatur parochus *domicilii* et *quasi-domicilii*. Cum autem novo iure, quasi-domicilium iam sit pro matrimonio suppressum, proprius vero parochus habeatur cum domicilii tum menstruae commorationis, in ambobus hic locis requiritur et *per se* sufficit ut fiant proclamationes.

---

[1] Hoc ne putes frustra scriptum. Canonice enim vagus esse potest qui civile domicilium habeat in municipio. Plerumque tamen si vaga fuerit sponsa, iam causa aderit contrahendi coram sponsi parocho.

[2] Teste Ill. D. AICHNER, in Brixin. dioecesi regula viget : « *Ubi sponsa ibi sponsalia ; ubi sponsus, ibi nuptiae* ». *Comp. iur. eccl.* § 192, not. 5.

Per se, inquam, sufficit ut ibi fiant ; namque, ut finis legis melius obtineretur, practice volebant, ut si qui sponsi domicilium omnino recens mutassent (ante unum vel duos menses, pro usibus receptis) proclamationes tum in novo tum in pristino domicilio fierent. Cui consuetudini praesente lege non derogatur. Cfr. de pristino iure, GASPARRI, n. 160, 163 ; WERNZ, n. 139.

2. De *bannis vagorum* haec habet Card. GASPARRI, quae adhuc praesenti iure valent : « Matrimonium vagi publicari debet in parochia ubi nuptiarum tempore vagus moratur nam iste parochus est certe proprius ; praeterea requiri solent etiam publicationes in loco originis. Quod si agatur de vago in eodem loco, publicationes fient in loco ubi diutius habitavit. » Op. cit. n. 163.

N. B. 1. Proclamationes omittuntur in matrimoniis *mixtis* et etiam in matrimoniis inter partem *fidelem et infidelem*, post obtentam dispensationem ab impedimento disparitatis cultus. Cfr. GASPARRI, n. 457 et 622.

2. De proclamationum forma iuvat hic referre, esse modo Illo Archiepiscopo Parisiensi concessum, ut a Paschate anni 1908, omissis denuntiationibus quae inter missam fiunt ex pulpito vel altari, in omnibus paroeciis quae saltem decem millia animarum continent nomina nupturientium, addito domicilio, tribus diebus dominicis vel festivis mere proponerentur in tabulis quae ad valvas ecclesiae affigerentur.

III. CELEBRATIO MATRIMONII CORAM MINISTRO DELEGATO

Canon VI

Parochus et loci Ordinarius licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinato ac certo, ut matrimoniis intra limites sui territorii assistat.

Delegatus autem, ut valide et licite assistat, servare tenetur limites mandati, et regulas pro parocho et loci Ordinario n. IV et V superius statutas.

66. De illa iam non agitur delegatione qua quis lato sensu in celebrandis matrimoniis parochus seu pro-parochus constituitur. Haec enim delegationis ratio est supra, n. **36**, satis exposita. Sed cum in canone III dictum sit matrimonium valide contrahi posse « coram parocho vel loci Ordinario vel sacerdote ab utroque delegato... iuxta tamen regulas in sequentibus articulis expressas », iam praesens canon nuntiatas regulas tradit quibus valida et licita delegatio continetur.

Duplex porro est istius canonis paragraphus. In priore de *delegandi* potestate, in altera, de valido et licito *acceptae delegationis* usu agitur.

I. § 1. *De potestate delegandi.*

Parochus et loci Ordinarius. Hi iure proprio delegare possunt. Nomine autem parochi et loci Ordinarii veniunt *per se* omnes quotquot diximus n. **36**. *Per se*, quia stricte dictus parochus vel Ordinarius possunt ei qui est tantum pro-parochus, facultatem delegandi positivo actu auferre. Praeterea, inter Ordinarium et parochum delegantem hoc interest, quod Ordinarius loci potest

subditis delegationem efficaciter, praesertim per statutum [1], imponere ita ut sine delegati acceptatione delegatio operetur ; dum parochus facultatem aliis quasi aequalibus communicat per modum donationis, quae, ut valeat, acceptari debet [2].

Licentiam concedere possunt. Cur vox licentiae magis quam iurisdictionis hic proprie usurpetur, dictum est supra n. **31**, nota.

Licentiam istam, in suo territorio, numquam alibi, exercendam semper *valide* concedunt, atque etiam per se *licite*, si facultatem delegant quam ipsi quod ad istos sponsos exercere potuissent.

Verum quia non agitur de non nullis facultatibus dispensandi quarum usus, ex ipsis clausulis praesentiam partium seu concedentis in territorio postulat, sed de facultate ordinaria, haec tam a parocho vel Ordinario absentibus a territorio suo, et in gratiam sacerdotis vel nupturientium etiam absentium concedi potest.

Alii sacerdoti. Quamvis parochus ante susceptum presbyteratum nominari possit et infra annum ei ad suscipiendum sacerdotium relictum, ipse nuptiis interesse [3] possit et facultatem alii delegare, eius tamen mandatarius debet esse *sacerdos*.

Quid tamen, si delegatio pro alio parocho, eoque nondum sacerdote, postuletur ?

Respondemus, si postuletur ad complendam condicionem necessariam ut secundum § 3 can. V parochus loci licite possit matrimonium peregrini in sua paroecia celebrare, procul dubio parochus iste, quamvis nondum sacerdos, obtinere potest facultatem quam § 3 petere iubetur. Si autem in territorio delegantis exercenda sit delegatio, presbyteratus est omnino requisitus, etiam in parocho, qui tunc non formaliter ut parochus delegatur.

Quid si deleget nominatim excommunicatus vel ob officio suspensus ?

Plerique invalidam putant talem delegationem. Oietti (n. 103) eandem valere arbitratur.

Determinato ac certo. Iure superiore, delegatio valide (regulariter tamen illicite) sacerdoti etiam indeterminato concedi poterat, v. g. quem partes eligerent, dummodo partes saltem ipsae iam nominatim essent designatae [4]. Nunc autem delegandi facultas ita est circumscripta, ut assistentia valide conferri nequeat nisi sacerdoti determinato ac certo.

Determinatus autem ac certus esse potest, per designationem vel personalis nominis vel etiam Officii : v. g. Parochus pro tempore, Superior talis Instituti. Alteruter modus sufficit. Quia enim correctio iuris est odiosa, facultatis, antea plenae, limitationem stricte interpretari debemus : praeterea meliorem praedicabant designa-

---

[1] Cum fit per statutum, habilitas ad celebranda matrimonia iam pars est assumpti officii.

[2] Id tamen in aliquam controversiam venit. Cfr. Wernz, n. 180, III, et nota 218. Eodem loco Wernz addit: « Quod si, ipso delegato conscio, fuerit petita facultas (assistendi), valida sed non licita est assistentia delegati, si fiat post licentiam datam, et nondum intimatam et cognitam. »

[3] Pro sollemni tamen interrogatione quam sequatur *benedictio*, sacerdotem sibi substituere debet. (Wernz, n. 190, nota 270).

[4] Wernz saltem, cum pluribus aliis, frustraneam et nullam dicit esse licentiam generalem « contrahendi coram quocumque sacerdote et cum quacumque persona, peculiariter et nominatim non designata ». N. 180, p. 286, nota 217.

tionem quae indicato officio quam quae nominata persona fiebat [1]. Num melior iste modus iam censendus est inefficax?

Indeterminatam autem arbitramur delegationem qua parochus dixerit Superiori religioso : « Delego quem tu elegeris » ; sed iam tunc cum delegatur persona certa esse debet. Nec sufficit ut parochus in antecessum subscribat schedulam his verbis : « Te electum a Superiore delego ut matrimoniis intersis. »

Delegatio porro esse potest specialis, generalis, formalis vel virtualiter contenta in delegatione ad universitatem causarum quae concedatur vicario vel ei qui parochum absentem suppleat [2].

Sed cum universalior deputatio ad vices absentis parochi gerendas possit ita fieri ut designatio personae Superiori committatur et parochus in antecessum ad universitatem causarum deleget quem Superior elegerit, iam quaeres num sic designatus valide matrimoniis assistere queat. Et cum correctio iuris odiosa sit, cum is qui per aliquot dies omnia in paroecia agit parochis aliquo modo assimulari possit, id affirmandum putamus.

Id est, quod de delegatione ad sola matrimonia edicitur non putamus traducendum esse ad delegationem quae in generaliore contineatur, sed valebit ad matrimonia quilibet modus generaliorem delegationem conferendi. Quia tamen restrictiorem postulat agendi modum, et facile in fori exterioris litem desinit, suademus ut postquam persona designata sit, parochus ei suam delegationem confirmet. Cfr. PERIODICA, t. 6, p. (22). (23).

67. Hinc **quaeres**, num delegato generalis facultas fieri possit *subdelegandi*? Obstare dixeris delegationem tunc a parocho vel Ordinario non fieri sacerdoti determinato ac certo. Nihilo minus, cum superiore iure facultas subdelegandi certo concedi posset, principio de odiosa iuris correctione rursus innixi, arbitramur hanc facultatem etiam nunc valere. Re vera, iure superiore, triplicem distinguebant delegationis rationem : delegationem *unius*, delegationem *complurium*, et delegationem *indeterminatae* personae. Sola ultima nunc est suppressa. Facultas autem subdelegandi non putabatur esse delegatio indeterminata sed complurium [3]. Ac delegatio indeterminatae personae et facultas subdelegandi hac re differunt, quod in delegatione sacerdotis indeterminati, electio cuivis, sacerdoti vel laico, linqui potest facienda, dum, quando facultas subdelegandi conceditur, prior delegatio et ipsa subdelegatio non possunt nisi sacerdoti determinato concedi. Facultatem subdelegandi simpliciter concedunt ARENDT [4]; CHOUPIN [5]; DE BECKER [6]; FERRERES [7]. Est tamen, v. gr. C. GENNARI [8], qui vult ut facultas subdelegandi indicet definite cui subdelegatio fieri permittatur.

68. Quaeres praeterea num in magnis civitatibus, dummodo praescriptae cautelae (ut accedat saltem consensus Ordinarii, nisi

---

[1] WERNZ, n. 180, III, b, p. 269.

[2] Observes ab ista delegatione distingui facultatem generalem administrandi omnia sacramenta quae ordinem episcopalem non requirunt. Hac posteriore facultate potestas celebrandi matrimonia non continetur. Sic respondit S. Officium 7 sept. 1898. (*Collectanea Prop. Fid.* ed. 2ª, n. 2020.) Cfr. KNECHT, p. 57, nota 1.

[3] WERNZ, n. 180, p. 269. — [4] P. 290. — [5] N. 56. — [6] P. 30. — [7] N. 304. — [8] P. 36.

ipse facultatem per statutum tribuat, utque parochi accurate determinentur [1]), observentur, poterunt in posterum parochi generalem accipere delegationem, ut in sua quisque parochia adesse possint matrimoniis parochianorum alterius eiusdem civitatis?

Id affirmat Card. Gennari, p. 34, et recte quidem nostra sententia. Sed alia ratio suffragari videtur. Novo quo utimur iure, delegatio ista non est ad valorem sed ad liceitatem tantum requisita Ea si quidem est, de qua canone superiore, V, § 3 est actum. Quare casus iste, a nostro canone alienus, huius iuri non est obnoxius.

Intra limites sui territorii. Sui, id est *delegantis*. Id apparet, cum quia delegatus saepe nullum habet territorium, tum quia delegatio in territorio delegati non est requisita nisi ad liceitatem, et de illa sermo fit can. V, § 3; tum quia clausula ista posita videtur ut plane constet [2] parochum vel Ordinarium loci, sicut nequit iam ubique per se matrimonium celebrare, sic nec ubique iam facultatem delegare posse. Sic etiam Leitner, p. 45.

Probe notandum est istud novi iuris corollarium, auctorem *delegationis* non iam esse per se (ut causam seponamus parochorum personalium) parochum qua proprium sponsorum, sed parochum vel Ordinarium loci *celebrationis* matrimonii. Qui enim extra suum territorium desinit esse competens, non iam potest alii potestatem qua ipse caret delegare. Quamquam ad *licitam* celebrationem licentia parochi proprii regulariter accedere debet.

Itaque, sacerdos religiosus, ut in sui Ordinis ecclesia matrimonium celebret, *delegari* debet a parocho vel Ordinario paroeciae intra cuius fines ecclesia Ordinis reperitur; et praeterea, ut *licite* agat, debet ipse vel parochus delegans assensum regulariter obtinere parochi vel Ordinarii qui ex domicilio vel menstrua commoratione est factus proprius.

69. *De forma exteriore* mandati, nihil est lege edictum, quamvis et Consultor et auctores communis schematis propositi 14 iul. 1906 scriptam delegationem exigere voluerint [3]. Sicut antea, itaque, etiamnum poterit concedi « *Expresse*, sive scripto sive verbis, viva voce sive signis aequivalentibus, vel *tacite* per facta vere concludentia et praecedentia, non per praesumptionem vel ratihabitionem, *personaliter* vel per *procuratorem* et *nuntium*, *specialiter*, vel *generaliter* ad universalitatem causarum, *absolute* vel *condicionate* vel cum *modo*, denique cum *limitatione* quod ad tempus et locum vel sine illa. » Ita Wernz, qui addit: « Generatim delegatio eo modo fiat necesse est, ut de illa in foro externo per certam probationem constare possit [4]. »

70. II. § 2. *De usu valido et licito acceptae delegationis.*

1. *Limites mandati servare debet delegatus.* Delegans enim, ut vidimus, facultatem concedere potest condicionatam, vel etiam tempore ac loco circumscriptam, v. g. pro omnibus matrimoniis hodie occurentibus.

---

[1] Cfr. votum R. P. Wernz in causa Coloniensi, probatum a S. Congr. Concilii 18 mart. 1893. Anal. Eccl. I, p. 112 et cfr. p. 205; vel Haring, p. 18, 19.

[2] In voto Consultoris et in schemate 14 iul. 1906 proposito, volebant parochum proprium ubique assistere et delegare posse. Cfr. Acta S. Sedis, t. 40, p. 537 et 568. — [3] Cfr. Acta S. Sedis, t. 40, p. 539 et 569. — [4] Wernz, n. 180, p. 272.

2. *Servare tenetur « regulas pro parocho et loci Ordinario n. IV et V superius statutas. »* Formula ista nobis ansam quandam praebere potest ad dubitandum. Etenim n. IV plura sunt quae parochus non ipse quidem praestare debet sed quae contra ipsum fieri non possunt, ut cum invitus cogitur. Sed, ex contexta oratione, arbitramur hanc esse clausulae vim, ut in delegato reperiri debeant quaecumque in parocho seu Ordinario requiruntur, et quidem sub eadem sanctione nullitatis vel prohibitionis. Itaque :

a) Ex n. IV, 1, contra atque antea obtinebat [1], delegatus ipse non potest esse publico decreto nominatim excommunicatus vel ab officio suspensus ;

b) Intra limites territorii delegantis assistere debet ;

c) Interesse debet invitatus ac rogatus, nec vi nec gravi metu potest esse constrictus, ac requirere et excipere debet contrahentium consensum.

3. Ex n. V, quatenus delegans varia ibi ad liceitatem requisita ipse non curaverit, delegatus haec opera propria supplere debebit.

IV. De forma servanda, imminente mortis periculo

Canon VII

Imminente mortis periculo, ubi parochus vel loci Ordinarius vel sacerdos ab alterutro delegatus haberi nequeat, ad consulendum conscientiae, et (si casus ferat) legitimationi prolis, matrimonium contrahi valide et licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus.

Canone isto VII, speciali necessitati prospicitur in qua moribundi versari facile possunt, ut, premente causa celebrandi nuptias, copia desit legitimi ministri. Quem canonem ut exponamus, ordine dicemus de requisitis *adiunctis*, de requisita *causa*, et de requisito *modo*.

71. I. **Requisita adiuncta** haec sunt : 1. Ut alteri sponsorum immineat mortis periculum ; 2. Ut nec Ordinarius loci, nec parochus, nec alterutrius delegatus haberi queat.

1. Hic, ut saepe, sufficere dicemus *probabile* mortis *periculum*. Periculum inquam, namque, ut scite observat Card. Gennari, lex non postulat *articulum*. Periculum istud habetur in non paucis gravibus morbis vel infirmitatibus.

2. Ita imminere debet periculum, ut copia desit quaerendi Ordinarium vel parochum vel sacerdotem delegatum, aut delegationem petendi.

Copia ista facile deerit in navigatione maritima. Ex generali autem regula, sufficienter deesse rursus censebitur si veri simile fuerit ut propter moram seu dilationem, infirmus morte vel alio impedimento (v. g. delirio) contrahere prohibeatur. « *Basta una vera probabilità, o anche il dubbio* [2]. » (Gennari, p. 31.)

72. Quid autem si tempus desit itineri ad Episcopum vel parochum instituendo, non autem petendae facultati per *telegramma*

---

[1] Cfr. Wernz, n. 180, p. 269.

[2] Latine : Sufficit vera probabilitas vel etiam dubium.

vel *telephonium*? Cum telegramma[1] et telephonium media putentur esse extraordinaria et parum tuta, istis abstineri posse videtur. Sic etiam Card. Gennari, p. 31 ; Wernz, n. 188, p. 298; et De Becker, p. 32. Si tamen, ut in dissitis regionibus accidere potest, vel quando sacerdos aegrotum deserere nequit et alii adire parochum nolint vel prohibeantur[2], si, inquam, facultas per litteras impetrari possit, litterae nobis videntur esse scribendae.

73. II. **Requisita causa.** Non ob quamlibet causam sed ut conscientiae vel legitimationi prolis consulatur, forma extraordinaria celebrationis permittitur.

1. *Conscientiae consulit*, non is tantum qui eius praeceptis paret, sed etiam qui eius suasionibus obtemperat. Quare, praeter strictam obligationem, aliud etiam serium conscientiae motivum sufficere nobis videtur ut facultate praesentis dispositionis frui possis. Non haec itaque tantum afferri possunt exempla : si aliter ac contracto matrimonio removeri nequeat proxima peccandi occasio ob tentationes quas aegrotus patiatur, vel cessare scandalum ex publico concubinatu aut matrimonio civili, vel prospici securitati et honestae sustentationi personae superstitis; — sed etiam haec et similia sunt addenda : si per matrimonium fama melius restituatur, damnum magis plene sarciatur.

Quotquot exempla adduximus, denique tandem in carnis peccatis vel tentationibus originem habent. Quid autem si casus sexto vel nono praecepto fuerit prorsus extraneus ? Supponamus aegrotum auctorem fuisse damni materialis, quod, attenta lege regionis, per ius viduae acquisitum melius reparetur, vel posse per nuptias diuturnum exstingui odium inter familias, vel impediri quominus patrimonium in malos impendatur usus.

R. Cum lex non distinguat, etiam hanc conscientiae rationem sufficere arbitramur. Nobiscum Leitner, p. 48; alii severius dicunt.

2. *Legitimatio prolis* altera est causa ob quam specialis ista forma admitti potest. Atque, ubi ipsa civilis lex vim agnoscit matrimonii-sacramenti ad prolem legitimandam, non raro debebit moriens ex pietatis officio matrimonium contrahere. Alibi, stricta obligatio raro occurret. Utilitas tamen legitimationis in facie Ecclesiae sufficiens erit ut locus sit praesenti privilegio.

Sapienter lex addit « *Si casus ferat* ». Etenim, ii tantum filii matrimonio legitimantur qui spurii non sint, seu quorum parentes tempore *conceptionis* prolis, vel saltem *nativitatis*, vel tempore *intermedio*, ad iustum validumque matrimonium habiles fuerint[3].

Quamvis autem proles legitimari nequeat matrimonio quod cum dispensatione ab impedimento contrahitur, Princeps inde impelli potest ut rescriptum legitimationis facilius concedat. Supponamus iam moribundo adesse sacerdotem qui facultate polleat impedimentum dispensandi. Poteritne ob spem futurae legitimationis facilius consequendae, uti facultate nostri canonis, et quamvis nec proprius sit nec delegatus, parentes coniungere ?

---

[1] Tum 10 dec. 1891, tum 5 ian. 1892, Secretaria Status Episcopis commendavit ne gratiae per telegraphum peterentur. Cfr. Analecta Eccles., t. 3, p. 476, nota, et t. 4, p. 494.

[2] Utputa in nosocomio parisiensi, quod spiritu « anticlericali » sit infectum.

[3] Wernz, t. IV, p. 2, n. 686, p. 595. 596.

Benignae huic iuris interpretationi [1] fatemur nos non repugnare.

74. III. **Modus servandus.** Ubi condiciones istae affuerint, quilibet sacerdos fit idoneus minister, ita ut, *modo simul duo assint testes,* matrimonium coram ipso valide et licite celebretur.

Sacerdoti itaque tribuitur auctoritas ad assistentiam praestandam, nulla autem conferebatur specialis potestas ad solvenda impedimenta. Quare non poterat nisi privilegiis suis, aliunde fortasse acceptis, uti ad dispensandum.

Sed, quod sperabat C. GENNARI, p. 31, indultis S. C. de Sacramentis, 14 maii et 15 aug. 1909, concessum est ut auctoritas ad assistendum matrimonio istorum aegrotorum, simul inferret facultatem dispensandi super impedimentis dirimentibus iuris ecclesiastici omnibus, etiam publicis, exceptis sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita [2].

N. B. Quare etiam fieri potest ut, extraordinaria hac facultate utentes, Ordinarius vel parochus, immo, ut plures volunt, simplex etiam sacerdos, ab ipsa testium praesentia dispensent aegrotum civiliter coniunctum vel in concubinatu viventem vel cui, ob aliam causam, matrimonium omnino suadendum sit.

74bis. Quaeres, num minister talis matrimonii satisfacere debeat condicionibus quas, ad valorem, in parocho vel Ordinario et eorum delegatis exigunt canones IV et VI ?

Patet clausulam § 2 can. IV « intra limites sui territorii » hic omnino neglegi posse.

Nec obstabit etiam excommunicatio vel suspensio nominatim facta. Articulus enim VII habilem facit *quemlibet* sacerdotem ; et novimus etiam iurisdictionem fori paenitentialis in istis angustiis ne nominatim excommunicato quidem denegari. Cfr. KNECHT, p. 64.

Restant tunc necessitas rogandi consensum, et ultronea ministri assistentia.

Cum casus sit extraordinarius et lex non repetat hic condiciones quas in delegato, statim supra, exigere non omittit, putamus ad valorem satis esse ut quolibet modo detur consensus partium coram sacerdote et testibus. Erit tamen qui aliter sentiat. Quare tutius faciet minister sacer consensum exquirendo.

75. Quaeres de iuridica talis matrimonii probatione. Probatio ista difficilis fieri potest, cum non sola praesentia sacerdotis et

---

[1] Benigne interpretanda esse huiusmodi iura docere videtur WERNZ, t. IV, p. 2a, n. 617, nota 69, p. 493. Nobiscum CHOUPIN, n. 60.

[2] Notum est privilegium concessum a LEONE XIII per S. Officium 20 febr. 1888 et 9 ian. 1899, quo Ordinarii locorum cum iis tantum qui civiliter sunt coniuncti aut in concubinatu vivunt, quando in gravissimo mortis periculo constituti sunt, ita ut non sit tempus recurrendi ad S. Sedem, dispensare possunt super impedimentis quantumvis publicis, matrimonium iure ecclesiastico dirimentibus, excepto sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita. Hanc facultatem exercere possunt per se vel per alium, non tamen habitualiter delegare, nisi parochis et pro casu quo tempus desit recurrendi ad ipsos et periculum sit in mora. Satis est ut impedimento aegrotus afficiatur indirecte, puta votum sollemne in comparte non aegrota. Praesens facultas est quaedam istius privilegii ampliatio.

testium requiratur sed et periculum mortis et causa conscientiae (quae occulta esse potest), ad valorem intercidere debeant

Pro viribus certe sacerdos minister allaborare debet, ut testes omnia requisita elementa suo testimonio confirmare possint, vel alia assint probationis adminicula, v. g. scriptum medici testimonium de morbo et urgente causa.

Dein, in foro canonico, aliqua certe praesumptio pro valore habebitur ex ipsa matrimonii celebratione, tum quia omnis actus censetur valide factus nisi probetur infirmus, tum quia sacerdos, qui iudex causae constituitur, et gravissimo tenetur officio, existimandus est in munere suo non peccasse.

V. De forma servanda deficiente ministro sacro

Canon VIII

Si contingat ut in aliqua regione parochus locive Ordinarius aut sacerdos ab iis designatus coram quo matrimonium celebrari queat, haberi non possit, eaque rerum condicio a mense iam perseveret, matrimonium valide ac licite iniri potest, emisso a sponsis formali consensu coram duobus testibus.

76. Substantialis matrimonii forma ita urgeri non potuit ut hominibus nimis difficilem redderet usum facultatis naturalis contrahendi nuptias. Ideo mox manifestum fuit rigorem capitis *Tametsi* esse in specialibus adiunctis temperandum, ne lex utilissima in detrimentum commune cederet. Casus quidam, magis expediti, sunt ab auctoribus propositi et responsis S. Congregationis admissi ; de aliis, ut fieri consuevit, est disputatum in utramque partem. Sic sensim sine sensu perventum est ad regulam satis definitam quae potissimum continetur in responso S. Officii 1 iulii 1863 ad Episcopum Vallispratens. (hodie *Sacramento*, Cal.) : « Quando difficilis nec tutus est accessus et ignoratur quandonam parochus haberi possit, et praevidetur spatio saltem unius mensis a loco afuturus, nullusque alius sit qui vices parochi suppleat, matrimonium valet absque praesentia parochi, servata tamen in eo quo potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus. »

Age porro, iam novo iure scripto similes sanctiones exhibentur. *Similes*, inquam, nam planiores et clariores, ut exposito canone patebit.

1. *Si contingat ut in aliqua regione.* Verba ista, si urgenda sint, primam hanc tradunt exemptionis condicionem, impedimentum debere esse *regionis*, non aliquot personarum in regione ; ut aliis utamur vocibus, impedimentum postulatur commune, non particulare aliquorum. Regionis autem vocabulum est parum definitum : regnum, vel provinciam, vel urbem significare potest ; immo partem unius valde amplae parochiae, quales adhuc in Statibus Foederatis Americae Septemtrionalis habentur. Nec necesse est ut frequens ibi fuerit populus. Paucae familiae quae ibi vivant, beneficio regionis uti poterunt. Requiritur autem ut regio haberi moraliter possit tamquam alia ac locus ubi copia sit sacerdotis idonei. Moraliter autem aliam dixerimus quae satis distet ab alia ut ambae pro nullo officio templum commune habere nec a missionario simul visitari possint.

Sed praeterea verbis *in ea regione* beneficium statuitur *locale*,

quo omnes uti possunt qui in loco commorantur, etiam ii qui per accidens sacerdotem satis facile adire possint. Perspicitur hic rursus, ni fallimur, territoriale legis systema, dum antea a forma servanda non dispensabantur nisi ii qui re vera parochum habere non poterant. Cfr. GASPARRI, *Tract. canon. de matrimonio*, n. 968, ex FEIJE, *De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus*, n. 301.

Navis non est regio. Nec solent navigantes velle ut in itinere maritimo coniungantur. Sed cum ex resp. 12-13 mart. 1910 ad I, constet regionis notionem non esse urgendam sed sufficere ut per mensem sacerdos competens haberi vel adiri sine gravi incommodo nequeat, etiam in diu protracta navigatione matrimonium coram solis duobus testibus contrahi poterit. Verum si ante mensem elapsum commoditas detur adeundi parochum portus intermedii, am extra condiciones huius canonis VIII versamur.

N. B. Idem responsum 1910 pluribus demonstrare videtur impedimentum non iam postulari commune, sed sufficere particulare et unius coniugii proprium. DESMET, *De sponsalibus*, etc. n. 60.

2. *Parochus locive Ordinarius aut sacerdos ab iis designatus coram quo matrimonium celebrari queat haberi non possit.* Oportet itaque ut in ea regione *nullus* assit sacerdos idoneus.

Haberi non potest qui nimia difficultate vel arcessitur vel aditur. Cfr. resp. 27 iul. 1908, ad V. Stricta enim impossibilitas non requiritur. Namque ipsa S. Sedis monumenta causam necessariam ita describunt : « Quotiens (lex tridentina) aut non amplius observari potest, aut non potest observari quia pericula et obstacula insuperabilia, aut superatu difficilia offendantur : idque accidit quando aut parochi desunt, aut facilis ad eosdem et tutus non patet accessus. » Sic Instr. S. Officii 6 iul. 1817. (*Coll. Prop. Fidei*, ed. 2, n. 725.) Die autem 2 iul. 1827, casus est sic propositus, eique sine animadversione est responsum : « Quando ob persecutionem vel ob alias rationabiles causas non est christianis facilis aditus ad missionarium (Ibid. n. 794 ad 2.) ». In responso 1863, S. Officium rursus dicit : « Quando difficilis nec tutus est accessus. » (Ibid. n. 1240.)

Difficultatis autem *causa* esse potest distantia, sive per se, sive consideratis condicionibus viarum, saltem per aliquam anni partem, vel potest esse persecutio, vel etiam defectus aut absentia sacerdotis ; immo eius neglegentia vel mala voluntas, ut si consuetas visitationes facere detrectet. Sicut contra, maior alius sacerdotis zelus causa esse poterit cur copia habeatur ubi per se deforet.

Denique *iudicium* de difficultate, in concreto, ferendum est secundum mores regionis, et communem existimationem. Et generalis facilitas vel difficultas, non ea quae propria sit divitum v. gr. consideranda est.

3. *Eaque rerum condicio a mense perseveret. Mensem* rursus accipias triginta dies. Ita etiam Card. GENNARI, p. 32. In voto Secretarii et in schemate proposito 28 ian. 1907 requirebatur ut impedimentum *praevideretur* per annum vel saltem per sex menses duraturum. Per mensem *duraturam* generalem impossibilitatem postulabat schema commune propositum 15 iul. 1906, can. VI. Hodie, itaque, nulla praevisio futura est necessaria. Satis est ut a mense minister haberi nequeat, ut exemptio sit concessa, quamvis post brevissimum intervallum parochus sit affuturus. Sic etiam Card. GENNARI, p. 39. Ac per mensem afuisse censendus est

quamvis missionarius quispiam accidentaliter et plerisque incogni tus transierit. S. C. C. 27 iul. 1908, ad 6.

Ac sic condiciones recitavimus. Nulla praeterea postulatur, v gr. nullum speciale incommodum exspectantium, cum non iam sint perpendendae condiciones cuiusdam epikeiae, sed consti tutum de hac re canonem observare satis sit.

77. Quid, qui in talem locum se conferat *in fraudem legis* ? Quia lex tacet, eius beneficio fraudator minime excidit. Cfr. resp 12-13 mart. 1910, ad 3. Atque a prima die adventus, *valide* ibi, sine ministro contrahet matrimonium, sicut a prima die, in alio loco sacerdotem parochum habuisset ministrum *validi* matrimonii. Nis autem fuerit vagus, non poterit sine gravi causa ibi contrahere matrimonium, sicut parochus non proprius opus habuisset licentia proprii parochi vel gravi causa ab ea excusante. (Cfr. can. V, § 3. Post vero 30 dies, *licite* etiam beneficio nostri canonis utetur.

78. 4. *Matrimonium valide ac licite iniri potest emisso c sponsis formali consensu coram duobus testibus.* Deficiente sic ministro sacro, duo testes, coram quibus consensus *formaliter* reddatur, sunt ad valorem necessarii, et sufficiunt ut matrimonium sit licitum.

De casu quo ne testes quidem haberi possint, non agit praesen ius, nec difficultas ista communitatem aliquam, etiam parvam afficere potest. Si contigerit duos, virum ac mulierem, sic valde diu, sine ulla copia esse ministri vel testium, non negaveri mus ipsis facultatem ut per epikeiam se subductos existiment posi tivae legi Ecclesiae de forma matrimonii.

Quotiens autem matrimonium sit sine ministro sacro contractum prorsus decet, ut postea sponsi a ministro sacro benedictionem nuptialem implorent.

Age porro, in pluribus regionibus ubi nulla est sacerdoti catholici copia, fieri potest ut assit *magistratus civilis*. Regione huiusmodi sunt in Australia, sunt in Anglia.

Quaeres itaque utrum necne ibi partibus catholicis satis si pepigisse coram magistratu civili (« *Registrario* ») et duobu testibus ?

Et valor quidem foederis totum pendebit ex partium intentione Quamvis enim matrimonium civile, qua tale, omni efficacia dest tuatur, si tamen partes coram magistratu et duobus testibus inter derint, quasi coram tribus testibus, non mere civilem adimpler caerimoniam, sed consensum matrimonialem dare, de valor istius matrimonii non erit ambigendum. Cfr. ceterum ea quae vigente lege Tridentina, scribebant canonistae, v. gr. Wernz [1], d forma celebrationis ubi cap. *Tametsi* non erat promulgatum.

Verum si magistratus fuerit acatholicus, praeferendi erunt teste catholici, quorum facilis habeatur copia. Ac praeterea, num expe diet suadere ut civilis caerimonia cum vero consensu matrimonia coniungatur ? Id valde dubitamus. Timemus enim ne usu isto, c vi civilis foederis gignantur errores ; et, adventante postea ministr sacro catholico, difficilius iam divellantur matrimonium religiosu et caerimonia civilis, quae tunc omnino erunt separanda.

78bis. Quaeres quid si propter indeclinabile vetitum leg civilis sacerdos competens matrimonio assistere sine gravi incon

---

N. 207.

modo nequeat? Variae poenae manent v. gr. sacerdotem qui sponsos iungat antequam civile quod aiunt, matrimonium celebraverit, et matrimonium istud vel omnino vel ob gravem causam fieri nequeat?

Si facta interpellatione tum parochi tum Ordinarii, constet sponsis re vera competentem sacerdotem praesto non esse, beneficio canonis 8 uti et coram solis duobus testibus contrahere poterunt. Hoc cum non paucis scriptoribus [1] probabile censemus, praesertim postquam S. C. die 12-13 mart. 1910, neglecta regionis consideratione, respondit ad 1, matrimonium posse valide et licite coram solis testibus contrahi « semper ac, elapso iam mense, sacerdos competens absque gravi incommodo haberi vel adiri nequeat ». Cfr. PERIODICA, t. 5, n. **390**, p. 117 ss.

§ 3. **De tabulis nuptialibus**

Canon IX

§ 1. *Celebrato matrimonio, parochus vel qui eius vices gerit, statim describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii atque alia, iuxta modum in libris ritualibus vel a proprio Ordinario praescriptum; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio astiterit.*

§ 2. *Praeterea parochus in libro quoque baptizatorum annotet, coniugem tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se, sive per curiam episcopalem, transmittat, ut matrimonium in baptismi librum referatur.*

§ 3. *Quotiens matrimonium ad normam n. VII aut VIII contrahitur, sacerdos in priore casu, testes in altero, tenentur in solidum cum contrahentibus curare, ut initum coniugium in praescriptis libris quam primum annotetur.*

Tribus istius canonis paragraphis praescribuntur sapientes regulae, quibus legitimae demonstrationi et probationi matrimoniorum accurate prospicitur.

79. I. § 1. Iam ipsum Conc. Trid. (s. XXIV, c. 1. De Ref. matr.) praecepit ut parochi libros matrimoniales haberent. Quod confirmat Rituale, *De sacramento matrimonii*. Atque obligatio libros habendi et inscribendi matrimonia iudicatur gravis. Cfr. GASPARRI, II, 1045.

Magis autem perspicue nostra § indicat quis, quando, quid, quo modo in tabulas referat.

1. *Quis*. Relatio in acta ab eo semper est facienda quem lato sensu parochum vocavimus, ita ut de eius competente qualitate facile constet in foro exteriore; numquam autem ab ipso delegato sacerdote. Id iam erat Rituali statutum. Praeter alias utilitates, perfectioris inscriptionis, stimulandae diligentiae, hoc accedit ex hac regula commodum: quod sic ipse qui delegandi habebat

[1] OIETTI, n. 122; DE SMET, *De sponsalibus*, etc. p. 90; WERNZ, n. 188, p. 299. 300.

facultatem, delegationem legitime datam suo testimonio confirmare possit.

Quare si quis non stabili aliqua ratione sed ad paucos dies parochum suppleat, satius existimamus ut ipse quidem celebrata matrimonia sibi statim ac diligenter annotet, parocho tamen linquat curam omnia in librum referendi.

Quia tamen decretum expressis verbis non exigat ut parochus *propria manu* haec inscribat, existimant CHOUPIN (n. 70), WERNZ, n. 188, p. 303, satis esse ut ipse certiorem se faciat omnia rite notata esse.

2. *Quando*. Relatio statim praecipitur facienda. Ergo saltem intra tres dies. Optandum est ut fiat e vestigio, atque in ipsa sacristia liber sit paratus.

Severius DE BECKER [1] praeceptam putat immediatam inscriptionem. Sed ipse tunc cogitur munus istud delegato committere quotiescumque afuerit minister ordinarius. Quod verbis legis adversatur atque etiam menti, ni fallimur, legislatoris. Is tantum posuit momentum in accurata inscriptione, ut nobis videatur voluisse ei qui ex officio celebrandis nuptiis praeficitur, obligationem inscribendi matrimonia imponere, ne delegato fisus, umquam possit in alterius neglegentia propriam excusationem reperire.

3. *Quid*. Describenda sunt nomina coniugum, testium, locum et diem matrimonii, et alia quae ex *natura rei*, puta delegationem, dispensationem impedimenti publici, vel ex *statuto positivo* generali aut dioecesano sunt addenda.

Contra, cavendum est ne aliqua fiat annotatio quae famae nocere possit vel iniuriosa reputari [2].

4. *Quo modo*. a) *In ipso* matrimoniorum *libro* sunt matrimonia referenda, nec tantum in parvis separatis foliis, quae dein facile amittuntur. Minime probandus est iste aliquorum usus, ut acta conscribant in schedulis (foliis volantibus), quarum acervus subinde magnus fit et confusus.

b) *Eo modo* relatio fiat quem libri rituales vel proprius Ordinarius indicaverint.

Formula describendi coniugatos in fine Ritualium reperitur.

Observes, *convalidationes*, pro foro externo factas, vel contra, irritationes, solutiones matrimoniorum esse etiam inscribendas, sive in margine, sive, melius, nova inscriptione, ad quam prior remittat.

80. Quaeres, num debeat praeterea parochus loci matrimonii parochum domicilii (si distinctus sit) utriusque sponsi vel saltem sponsae de facto matrimonio monere? De obligatione superiore, cfr. GASPARRI, n. 1049.

R. Iure novo communi, quod nititur competentia territoriali, id iam non videtur praescriptum. Difficultati autem quaerendi et detegendi matrimonia contracta prospicitur per novam dispositionem § 2, cuius momentum praecipuum inde statim demonstratur.

81. II. § 2. In libro *baptizatorum* annotatio marginalis matrimonii est facienda. Quare, si alter coniugum vel uterque extra matrimonii locum fuerint baptizati, debet parochus matrimonii parochum vel parochos baptismatum de contracto matrimonio facere certiores. Nuntius porro mitti potest ad parochum imme-

[1] P. 42.

[2] Cfr. Causam Melitensem, 1780, citatam a GASPARRI, n. 1050.

diate vel per intermediam curiam episcopalem. Haec, cum lex nihil definiat, esse poterit curia parochi qui baptizavit vel parochi qui matrimonio interfuit. Ordinarii erit modum istum pro variis adiunctis accuratius definire, ac tempus breve praecipere intra quod haec communicatio sit facienda.

Quo autem melius finis legis obtineatur, S. C. de Sacramentis, instructione 6 mart. 1911, iubet ut « celebrati matrimonii denuntiatio, ad baptismi parochum transmittenda, coniugum eorumque parentum nomina et agnomina descripta secum ferat, aetatem contrahentium, locum diemque nuptiarum, testium qui interfuerunt nomina et agnomina, habeatque parochi subscriptum nomen cum adiecto parochiali sigillo [1] ». Curandum praeterea est, ex eadem instructione, ut involucro omnes indicationes accurate inscribantur quae ad tutam instrumenti transmissionem pertineant.

Leges civiles solent similia praecipere officialibus quibus cura mandatur conscribendi actus civiles. Utilissima haec legum civilium imitatio multis fraudibus aditum praecludet et viam parabit facillimam reperiendi contracta matrimonia. Quare iure ac merito monet Card. GENNARI (p. 34) obligationem istam esse gravem, atque addit curandum parocho esse ut de recepto nuntio fiat certior.

Ex iure isto merito infert BOUDINHON [2] a sponsis quorum status liber sit probandus postulandum esse *recens* baptismi documentum, ut hoc modo innotescat si forte alicubi matrimonium sit celebratum.

Quod si locus baptismi ignoretur, exploretur saltem dioecesis in qua baptismum collatum esse vel resciscatur, vel ex nativitate aut aliis adiunctis rationabiliter praesumatur. Ordinarius istius dioecesis, de matrimonio certior factus, poterit tunc inquisitionem perficere, et curare ut in tabulas baptismales matrimonium referatur.

Observes etiam, si matrimonium mixtum fuerit, de sola parte catholica curandum esse ut matrimonium in libro baptismorum inscribatur.

Denique si in casu particulari verum nomen coniugati sciri non possit (v. gr. ob superstitionem qua in quibusdam regionibus barbaris nomen reticent) moralis impossibilitas a lege excusabit. Cfr. resp. 12-13 mart. 1910, ad 9.

82. II. § 3. Cum matrimonium in extremis contractum fuerit forma permissa canone VII, vel sine sacerdote in adiunctis can. VIII, obligatio in solidum imponitur vel sacerdoti et contrahentibus, in priore casu, vel testibus et contrahentibus, in altero, curandi ut matrimonium, sic contractum, quam primum in tabulas referatur.

Obligatio ista in solidum, aeque omnes tenet ; ita tamen ut si unus fecerit, alii onere leventur. Obligatio ergo haec erit unicuique, ut vel nuntium dent, vel certiores se reddant de alius diligentia.

Ex verbis legis, curare debent « ut initum matrimonium *in praescriptis* libris quam primum notetur. » Praescripti libri sunt et liber matrimoniorum [3] et liber baptismorum. Num ergo de

---

[1] Haec omnia in libro baptismorum etiam notanda esse monet BESSON, N. R. THÉOL. Quam rem potius consilii esse putamus, ex adiunctis aestimandam.

[2] In brevi legis propositione quam ex REVUE DU CLERGÉ mutuatus est libellus periodicus LES QUESTIONS ACTUELLES, t. 95, p. 40.

[3] Cuiusnam parochi ? Parochi loci ubi matrimonium celebratum est. Sic ex verbis legis dicendum putamus. Plures tamen malunt ut parocho

relatione in utrumque librum sacerdos non parochus, testes e sponsi debebunt esse solliciti? Quamvis id sit verbis legis magi consentaneum, Card. GENNARI, l. c. contentus esse videtur, u partes moneant parochum loci, qui et ipse curabit inscriptiones i libris baptizatorum. Debebunt tamen partes parocho isti copian facere istius diligentiae, indicando, v. g. quo loco sint baptizati.

Iam ante, in Instructione pro Tunkino Orientali, quae exscribi tur in Instructione ad Vicarios apostolicos Sinenses, 13 iun. 1830 [1] commendabatur coniugibus qui sine ministro sacro matrimonium facerent, ut dein missionarium convenirent.

83. Quid autem si matrimonium fiat in loco ubi nulla sit paro chia vel quasi parochia? Res tunc erit ad Ordinarium transmittenda quae obligatio rursus gravis erit.

83bis. Quid si ex servatis regestis incommoda v. gr. persecutio num in quibusdam regionibus timeantur?

Potius quam matrimonia non inscribantur, S. Sedis censui aliis cautionibus, v. gr. signis conventionalibus, necessitati pro videndum esse. Ordinarii statuent quid faciendum sit. Cfr. resp 12-13 mart. 1910, ad 9.

§ 4. De poenis contra parochos violatores harum legum

Canon X

Parochi qui heic hactenus praescripta violaverint, ab Ordi nariis pro modo et gravitate culpae puniantur. Et insuper, s alicuius matrimonio astiterint contra praeceptum 2 vel 3 num. V emolumenta « stolae » sua ne faciant, sed proprio contrahentium parocho remittant.

Praesenti canone sanctiones poenales contra solum parochum edicuntur, tam contra eum qui quaelibet praesentis legis praescripti violaverit, quam contra eum qui, illicita assistentia, alterius iur usurpaverit. Itaque:

84. I. Parochus *cuiuslibet praescriptionis* violator, poenas com mittit arbitrarias, id est quas, ad tramites legum canonicarum Ordinarii pro modo et gravitate culpae infligent.

II. Qui, nulla gravi causa excusatus, vel sine parochi propri licentia, *sponsos coniunxerit* qui nec domicilio nec commoration menstrua nec vagorum qualitate sui erant, sua facere prohibetu stolae emolumenta, quae proprio parocho remittere iubetur.

1. Ius istud hanc brevem postulat expositionem: *Per se,* iur stolae parocho competunt loci matrimonii. Idque etiam si e alius licentia, vel ob gravem causam a petenda licentia excusanter matrimonium celebraverit [2]. Cfr. GENNARI, p. 27.

2. Qui autem illicite egerint contra ius parochi proprii, « ne su

---

loci ubi regulariter matrimonium contractum esset matrimonium inscri bendum nuntietur. Cfr. CHOUPIN, n. 73, nota 2.

[1] Cfr. *Coll. Prop. Fidei*, ed. 2, n. 816.

[2] Aliter de hoc sentiendum esse putat BOUDINHON, *Le mariage et l fiançailles*, n. 95.

faciant emolumenta [1]. » Quae verba idem sonare putamus quod haec alia : « Sua non faciunt », id est inhabiles sunt ad ea acquirenda.

Praeterea, positive iubentur ea remittere proprio parocho, cui proin, ipso iustitiae titulo, sunt solvenda seu restituenda.

Quid autem si celebrans nulla emolumenta, vel infra taxam synodalem parochi proprii perceperit ?

Ac si non recepit quia nihil solutum, patet ipsum nullius pecuniae esse debitorem. Si autem ipse, fortasse in fraudem legis, summam sibi debitam remiserit, gratis celebrando, dici quidem potest remissionem debiti esse pro solutione, ita ut virtualiter accepisse existimetur. Nihilo minus, quia in odiosis versamur, et lex mere eum iubeat emolumenta remittere, de emolumentis vere perceptis id intellegemus, ita ut, nisi severior accesserit declaratio, omni restituendi obligatione dispensamus eum qui nihil acceperit. Severior tamen responsio praefertur a CHOUPIN, n. 75.

Stolae porro emolumenta sunt quae *parocho qua tali* solvi consueverunt ; non ergo stipendium missae, nec mercedes officialium, nec donum quod ex amicitia vel grato animo a sponsis offeratur.

Monet R. D. DE BECKER (AM. COLL. BULL. p. 47), in potestate esse Episcopi ut statuat emolumenta esse proprio parocho tribuenda, quotiescumque alius, non proprius, etiam si legitime (ob urgentem necessitatem vel impetratam licentiam) nuptiis interfuerit ; utque praeterea definiat reddenda esse, excepto ordinario missae stipendio, omnia emolumenta quae occasione celebrationis percepta fuerint.

Ac nisi legislator ipse dubium solverit, ad statuta dioecesana pariter pertinebit declarare cuinam ex propriis parochis et qua ratione emolumenta ista sint restituenda.

85. Age porro, cum, ex iure novo, quattuor saltem possint esse parochi proprii pro matrimonio, quaerendum est cuinam ex propriis sit pecunia ista mittenda. Ac fortasse hic desideratur authentica explicatio. Interea, modeste arbitramur emolumenta ei deberi parocho proprio coram quo nuptiae fuissent factae. Et deficiente alia probatione, is est praesumendus fuisse, coram quo regulariter matrimonium celebrari debuit. Ergo, parochus sponsae ; et, quia maior probabilitas ipsi favet, parochus domicilii potius quam simplicis commorationis, nisi tamen potior residentia fuerit extra domicilium. Fere idem tenet Card. GENNARI, nisi quod ipse simpliciter pecuniam addicit illi parocho sponsae qui, ex domicilio vel residentia, videtur praeferendus.

86. Ex Conc. Tridentino, s. XXIV, c. 2. De Reformatione matrimonii : « Si quis parochus vel alius sacerdos, sive regularis sive saecularis sit, etiam si sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiae sponsos sine illorum parochi licentia matrimonio coniungere aut benedicere ausus fuerit, *ipso iure* tam diu suspensus maneat, quam diu ab Ordinario eius parochi qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. » Haec pars cap. *Tametsi* non obligavit umquam nisi ubi ipsum caput vigebat. Nunc autem num subsistit haec sanctio ? Et quia, in locum capitis *Tametsi*, novum omnino

---

[1] Poena ista non afficit parochum sponsi, qui sponsae parocho se praetulerit. BOUDINHON, op. c. n. 94, optat ut Episcopus praecipiat etiam restitutionem taxae, si qua fabricis ecclesiae solvi consuevit.

ius inducitur, nec poena ista repetitur, dicemus suspensionem istam esse sublatam. Sic etiam Card. GENNARI, op. cit. p. 52.

N. B. Ut per se patet, poenae arbitrariae sunt ab Ordinario parochi *rei* irrogandae, secundum notissimum istud : « actor sequitur forum rei. »

§ 5. **De matrimoniis in quae praesens lex cadat**

Canon XI

§ 1. *Statutis superius legibus tenentur omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi, sive illi ab eadem postea defecerint) quotiens inter se sponsalia vel matrimonia ineant.*

§ 2. *Vigent quoque pro iisdem de quibus supra catholicis, si cum acatholicis sive baptizatis sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus, sponsalia vel matrimonium contrahunt ; nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum.*

§ 3. *Acatholici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam.*

Tribus itaque istius articuli paragraphis, agitur de sponsalibus et matrimoniis quae *catholici*, vel catholicis, lege praesenti, aequiperati, contrahunt inter se, dein de sponsabilibus et matrimoniis *mixtis*, tum de sponsalibus et matrimoniis *acatholicorum*.

87. I. § 1. **De contractibus catholicorum inter se.**

1. In primis accurate definitur quinam, in praesenti lege, pro catholicis habendi sint, quatenus regimini catholicorum maneant astricti. Sunt autem :

a) *Omnes in catholica Ecclesia baptizati.* Proprie quidem, nemo baptismate fit haereticus, nec proin in haeresi baptizatur. Vulgo tamen dicitur in haeresi baptizatus, quicumque ipsis baptismatis adiunctis prospicitur in haeresi instituendus. Age porro, regulam hanc, satis planam, tradit praesens paragraphus discernendi catholicos ab acatholicis, ut primo ad baptismum respiciamus. Praesenti ergo legi subduntur sponsi qui ipso baptismo ad Ecclesiam catholicam pertinere demonstrantur. Tales in primis sunt qui ex parentum vel tutoris voluntate ad ecclesiae catholicae fontes deferuntur ; tales etiam qui, ex parentibus catholicis oriundi, a laico in necessitate sunt baptizati. Tales, contra, non erunt, quos ministellus haereticus vel schismaticus ex voluntate parentum (sive hi acatholici fuerint, sive etiam catholici, puta filios principis Bulgariae) baptizavit. Ac, ni fallimur, simili modo res ista est intellegenda quo, in iure canonico, domicilium originis sumitur pro eo quod dat nativitas in loco, non qualiscumque, sed quae parentum sede explicatur. Id est, non attendemus qua manu collatus sit baptismus in necessitate vel invitis seu nesciis iis in quorum potestate manea baptizatus, sed quam directionem baptizatus *in baptismi momento* habere demonstretur.

Ut paucis exemplis rem illustremus : Catholicus est filius liberi cogitatoris vel socialistae, qui, consentiente parente, a parocho baptizatur catholico, quamvis dein extra omnem religionem instituatur, vel in secta protestante ; catholicus etiam ille cuius

parentes, mox post ipsius baptismum, schismatici fiant vel haeresi nomen dent ; vel ille quem parentes catholici, ultro vel coacti, baptizatum tradant instituto protestanti (brephotrophio instituendum. Contra, non est ex *baptismo* saltem catholicus, filius baptizatus ab haeretico, quamvis mox parens alter vel ambo convertantur, nec filius liberi cogitatoris qui, insciis vel invitis parentibus, ab ancilla baptizetur. Fatemur tamen postremum hunc casum magis dubium videri. Sed cum Ecclesia nolit, saltem propter vitanda odia et perversionis periculum, ut pueri, extra periculum mortis, invitis vel nesciis parentibus baptizentur, his auctoritatem tribuit ad definiendam, per electionem baptismi catholici, acatholici vel nullius, formam matrimonialem cui filii erunt obnoxii. Num illicita collatio baptismi, saepe occulti et ignorati, poterit, nisi catholica dein accesserit professio, auctoritati isti praeiudicium afferre ? Id ab aequitate canonica putamus esse alienum.

Decreto autem 31 mart. 1911, S. Officium voluit ut ad S. Sedem recurreretur quotiescumque quispiam, in Ecclesia catholica quidem baptizatus, sed ab infantili aetate in haeresi aut infidelitate aut sine religione institutus, cum parte acatholica vel infideli contrahere vellet. Ac perinde dicendum putamus, si personae similis condicionis matrimonio iungi voluerit.

Quid, si *parentes* sint *ignoti* vel baptismus *dubii* valoris ? Ex *institutione* dixerim priorem causam esse definiendam ; — *dubie* baptizati, ut observat Arendt, *valide* baptizati praesumuntur [1].

b) Catholici praeterea sunt omnes ad catholicam Ecclesiam *conversi* ex haeresi vel schismate et iam baptizati. (Catechumeni enim forma baptizatorum non tenentur.) Dum baptismus etiam sine propria voluntate, in infantia recipitur, conversio dicit actum personalem. Possunt tamen ipsi parentes ad catholicam Ecclesiam reducere filios infantes, immo infantiam egressos si lex civilis hanc potestatem eligendi pro filiis confessionem religiosam diutius agnoverit, nec filii positive contradicant [2]. Secundum regulam propositam a Card. Albitio [3] et probatam tacite in litt. S. Officii 8 mart. 1882, formalis abiuratio sectae non est, ante usum sacramentorum, imponenda pueris, nisi sint maiores 14 annis, ante quam aetatem non censentur formaliter fuisse haeretici [4]. Num formalis conversio seu professio fidei catholicae etiam ad eandem aetatem est differenda, ita ut anterioris conversionis ratio non sit habenda pro matrimonio, ac possint qui nati in haeresi, dein cum parentibus conversi et ad haeresim redeuntes, si nondum 14 annos compleverint, inter acatholicos poni potius quam inter apostatas ? Id minime putamus, quia alia causa est eorum qui mere in secta in qua nati sunt perseverant, alia causa eorum qui formalem fecerunt optionem. Profecto, ante aetatem 14 annorum, potest homo religioni assensum formalem dare. Quodnam ergo erit habituale criterium personalis professionis ? Ni fallimur, erit regulariter ultronea atque conscia susceptio sacramenti in Ecclesia catholica : confessio, confirmatio, et vel maxime, prima communio. Procul dubio, qui catholice primam fecerint communionem, censebuntur satis professi religionem catholicam, ut numquam immunitate acatholicorum frui possint.

---

[1] P. 162. — [2] Sic Wernz, n. 188, p. 306. — [3] *De Inconstantia in Fide*, p. 1, c. 14, n. 58, p. 77. — [4] Cfr. *Coll. Prop. Fidei*, ed. 2a, n. 1566.

c) Regula enim istius paragraphi est, ut conversi ab haeresi ad catholicam fidem, inter catholicos locum sortiantur, nulla autem *apostasia* regimen acatholicorum alicui tribuere possit.

88. 2. Ex nostra paragrapho, omnes isti statutis legibus tenentur, si sponsalia vel matrimonium faciant cum parte etiam catholica.

Immemorabilis tamen consuetudo sinit **Orientales** immunes manere ab omni lege disciplinari, nisi expressa declaratione comprehendantur [1]. Huiusmodi declaratio quidem hic desideratur. Sed observes legem novam transmissione ad Ordinarios promulgari. Cfr. n. **95**. Quam cum etiam ad Orientales factam noverimus, res ambigi potuit, donec 1 februarii 1908, S. Congregatio Concilii declaraverit (ad I), catholicos ritus Orientalis, decreto *Ne temere* non astringi.

Simul (ad II) iudicio S. Congregationis de Propaganda Fide commisit quaestionem de extendendo ad eosdem praefato decreto.

Age porro, iuvabit paucis verbis proponere quo iure Orientales usi sint ante decretum *Ne temere*, et quo iure, perspecta declaratione 1 februarii 1908, a vigente decreto *Ne temere* uti coeperint.

Lex oecumenici Concilii Tridentini Orientales per se affecisse videtur, ita ut quod ad ipsos sicut quod ad baptizatos latinos, considerandum sit utrum necne specialis promulgatio C. *Tametsi* sit facta. Et quia in plerisque Orientalium partibus fuit omissa, scribere potuit Pappszilagyi [2] : « certum est ius Orientale non agnoscere nisi clandestinitatem veteris iuris (ante-Tridentini) videlicet prohibitionem contrahendi matrimonium absque publicis caerimoniis ab Ecclesia pro eiusdem celebratione praescriptis, quae quidem necessariae sunt ut matrimonii celebratio licita evadat et non prohibita. »

Nihilo minus, caput *Tametsi* est promulgatum inter Ruthenos Galliciae, et fortasse etiam in Syria. Ruthenos autem Gallicianae provinciae (non autem alios) S. C. Propagandae Fidei pro negotiis ritus Orientalis decreto 5 maii 1911, legi *Ne temere* obnoxios fecit [3].

Cum ita res se habeant, Orientales territorialem vim c. *Tametsi* non effugiebant, sed si versabantur in communitate latina, ubi lex Tridentina vigebat, non secus ac reliqui non poterant valide nisi coram proprio alterutrius sponsorum parocho vel eius delegato ac duobus testibus matrimonio coniungi.

His praepositis, *vigente iam nova lege :*

a) Sponsalia Orientalium valebunt ut antea, quamvis clandestina.

b) Plerisque Orientalibus clandestina matrimonia erunt quidem prohibita, sed valor sacramenti minime ob hanc causam nutabit.

c) Syri, si inter ipsos decretum *Tametsi* promulgatum sit, regentur iure capitis *Tametsi*, ita ut eorum nuptiae non possint valide celebrari nisi affuerit, praeter duos testes, parochus qui, ex domicilio vel quasi-domicilio, sit eorum proprius. Parochus iste, ut ante, manebit ubique competens, et suam facultatem delegare poterit. Rutheni Galliciae decreto *Ne temere* astringuntur.

[1] Cfr. Litter. encycl. Prop. Fidei, 8 nov. 1882, referentes discussionem coram Card. Pamphili, praesente Prospero Lambertini, qui postea fuit Benedictus XIV, *Collect. P. F.* ed. 2, n. 1578.

[2] *Enchiridion iuris Ecclesiae Orientalis catholicae*, p. 464.
Cfr. Collationes Brugenses, t. 16 (1911) p. 706-707.

Quaeres, quid si Orientales versentur in Europa, vel adeo ibi stabilem sedem constituerint ?

Ut in re parum explorata dicamus quid nobis placeat : Diversa promulgatio decreti *Ne temere* et capitis *Tametsi* id efficit, ut non iam sint distinguenda loca in quibus, facta promulgatione, omnes obliget ibidem contrahentes, et loca ubi, omissa promulgatione, neminem obliget qui ibidem habeat domicilium vel quasi-domicilium. Namque, transmissione ad Ordinarios, decretum *Ne temere* coepit, ubique locorum, omnes catholicos obligare, exceptis Orientalibus. Cfr. ARENDT, p. 78. 79.

Quod si ita res se habeant, et nullus locus proprie sit exemptus, exemptio Orientalium erit ita personalis, ut eos ubique comitetur. Ceterum, in ipso responso quo Orientales declarati sunt exempti, nulla condicio residentiae vel loci contractus est addita.

Verum, contraria etiam ratione, dicemus catholicos latinos, etiamsi inter Orientales degant, ibidem legem decreti *Ne temere* non effugere.

Praeterea, cum non nulli Ordinarii **Sinensis** regionis a S. Congregatione de Propaganda Fide congruentem quandam postulassent dilationem, SS. Dominus S. Congregationi de Propaganda Fide facultatem fecit concedendi pro omni regione Sinensi ut Decretum vim non haberet nisi a sollemni die Paschae 1909. Quod per litteras 29 februarii, Cardinalis Praefectus variis istius regionis Vicariis Apostolicis concessit. Ac pro casibus verae necessitatis Ordinariis Sinensibus concessa est facultas dispensandi a forma substantiali matrimonii, (non item sponsalium) cum potestate eandem etiam habitualiter missionum rectoribus subdelegandi. S. C. C. 27 iul. 1908, ad VII.

II. § 2. **De sponsalibus et matrimoniis mixtis.**

89. 1. Generalis huius § regula (quam temperat exceptio) fert ut, legi praesenti subdantur sponsalia et matrimonia inter *partem catholicam* et *acatholicam* contracta. Suppressa itaque sanctione positiva, qua pars a forma Tridentina immunis suam cum altera parte immunitatem communicabat [1], iam effectus naturalis restituitur, vi cuius alterutrius inhabilitas contractum nullum efficit.

Atque haec vis regulae ponitur esse, ut obliget sive sine Ecclesiae dispensatione, sive obtenta dispensatione, contrahatur ; ut perinde sit dicendum sive baptizati sive non baptizati sint acatholici ; utque sponsalia aeque ac matrimonia iure isto afficiantur.

Consequenter etiam est responsum, die 28 martii 1908 (ad I) non esse validum matrimonium quod, neglecta forma decreti *Ne temere*, *catholicus* latini ritus contrahat cum *catholica ritus Orientalis*.

Quod rursus valebit ubicumque nuptiae fiant; et aeque Syros sicut alios Orientales afficiet.

Quia tamen ambae partes decreto *Ne temere* sunt exemptae, matrimonia mixta inter *catholicos Orientales* et *acatholicos* (latinos vel Orientales) legi eidem non videntur esse obnoxia.

90. 2. Ex § 2 nostri canonis, mixta tamen sponsalia vel matrimonia formae decreti *Ne temere* non sunt quod ad valorem, obnoxia, si pro aliquo particulari loco vel regione aliter sit a Sancta Sede

---

[1] Cfr. WERNZ, n. 40, IV et V, et n. 173, III ; GASPARRI, n. 963; HARING, p. 28 ; ARENDT, p. 78. 79.

statutum. Sed cum plura huiusmodi statuta particularia circumferrentur [1], et de vi declarationis Benedictinae, quae a foederatis Belgii provinciis [2] ad varias traducta erat regiones, non modica orta esset quaestio, S. Congregatio probe animadvertit actum esse de simplici et clara ratione qua legislator voluit regimen sollemnitatis matrimoniorum constituere, nisi exceptiones istae artioribus finibus contraherentur. Quare, die 1 februarii 1908, facto verbo cum Sanctissimo, nullam aliam exceptionem valere declaravit, praeter eam quam pro imperio Germanico [3] C. *Provida*, 18 ian. 1906, de *solis matrimoniis* introduxit. Cfr. n. **19**.

Penitus itaque abrogata est declaratio Benedictina.

Ultra dein progressa est Sacra Congregatio 28 martii 1908. Interrogata enim utrum exceptio quam Const. *Provida* induxit existimanda esset mere localis, an etiam personalis, neutram vim admisit. Si enim *localis* fuisset, profuisset omnibus in Germania contrahentibus, vel saltem omnibus Germaniae incolis ; si *personalis*, Germanos ubique locorum affecisset. Dum, ex responso S. Congregationis, ad II. quod rursus datum est facto verbo cum Sanctissimo, exceptio valet « tantummodo pro *natis* in Germania *ibidem* matrimonium contrahentibus. »

Quid ergo iuris, si natus in Germania catholicus ibidem nuptias contrahat cum parte acatholica ex alio regno oriunda, vel, contra, acatholicus Germanus cum peregrina catholica ?

Quia, vigente decreto *Ne temere*, pars immunis non iam alteri subiectae suam exemptionem communicat, sed, contra *individuitas* contractus effectum suum obtinet naturalem subdendi ambas partes legi cui alterutra est obnoxia, dicemus matrimonia mixta, ne quidem in Germania, vim decreti *Ne temere* effugere, si alterutra pars sit extra Germaniam nata.

Indulto tamen 27 febr. 1909, S. C. de Sacramentis, ex audientia SS[i], Constitutionem *Provida* cum declarationibus, 1 febr. et 28 mart. 1908, ad Hungariam extendit.

Die autem 18 iun. 1909 reciprocam Germaniae et Hungariae relationem non admisit. Quare nati in alterutra regione nec in altera nec cum huius incolis suo privilegio uti possunt.

91. Quaeres etiam, num in regionibus ubi regimen particulare vigeat, *haeretici* intellegi possint secundum responsum S. Officii, 6 april. 1859, quod datum est ad Episcopum Harlem., [4] (id est regionis pro qua Benedictina declaratio est facta) sed probabili sententia ad alias regiones, ubi viget regimen particulare dispensationis, extenditur [5] ? Secundum istud responsum, ad effectum validi matrimonii, inter haereticos comprehenduntur : « **a**) Illi qui catholice baptizati, a pueritia nondum septennali, in haeresi educantur, ac haeresim profitentur ; — **b**) Qui non tam in haeresi quam ab haereticis educantur, nulla scilicet vel vix ulla haereticae doctrinae instructione accepta, et cultu non frequentato, licet aliquoties par-

---

[1] Pro Hungaria, Hibernia, universo imperio Russiarum et regno Poloniae eidem subiecto, ac pro Georgia. Cfr. GASPARRI, n. 980.

[2] Id est Hollandia, minime autem praesens Belgium. Accuratam locorum descriptionem cfr. apud FEIJE, n. 320-322.

[3] Monet KNECHT, ita accuratius dici, quam si loquaris de *Germania* vel de *Imperio Germaniae*. Nullum itaque est ius speciale de mixtis sponsalibus, ne quidem in Germania. WERNZ, n. 99, p. 140.

[4] *Collect. Prop. Fid.* ed. 2, n. 1174. — [5] GASPARRI, l. c.

ticipato ; **c**) Qui adhuc pueri, in manus haereticorum incidentes, haereticae sectae adiunguntur ; **d**) Apostatae ab Ecclesia catholica ad haereticam sectam transeuntes ; **e**) Qui nati et baptizati ab haereticis, adoleverunt quin ullam sollemnem haereseos professionem emiserint, ac veluti nullius religionis. » Secundum explicationem supra, n. **87**, propositam, excepta secunda et quinta personarum classe, reliquae, iure praesenti, sunt potius pro catholicis habendae.

Per se quidem dixeris, in regionibus pro quibus regimen istud speciale est inductum, haereticos posse ut ante intellegi. Faciunt tamen in contrarium haec duo : **a**) Lex nostra pro solis matrimoniis *mixtis* regiones distinguit sub speciali regimine constitutas. Ubique ergo, pro matrimoniis quae inter se fecerint, erunt haeretici secundum praesentis iuris significationem sumendi. Num in iisdem locis, sine vitanda ingenti confusione, vocem *haereticum* aliter in matrimoniis haereticorum inter se, aliter in matrimoniis mixtis accipies ? **b**) Interpretatio ista non est directe facta pro regione quae novo regimine utitur, sed a regione ubi declaratio Benedictina vigebat, est probabili tantum interpretatione ad alias traducta.

Putamus itaque, in posterum, voces haereticorum secundum decretum *Ne temere* ubique intellegi debere.

Quod, 1 februarii 1908, S. Congregatio authentice declaravit pro imperio Germanico, negando etiam cuiuspiam dispensationis opportunitatem. Cfr. responsa ad V et ad VI.

92. Age porro, in regione ubi *mixta* matrimonia praesenti legi non sunt obnoxia, secundum quamnam *formam* erunt celebranda ?

Donec Ecclesia aliter pronuntiaverit, omnem legis positivae vim, quod ad formam celebrationis attinet, effugient mixta matrimonia. Namque, saltem ex dispositione Ecclesiae, matrimonia inter partem baptizatam et non baptizatam, quae nulla sunt sine Ecclesiae dispensatione, soli formae canonicae satisfacere debent si dispensatio concedatur. Si vero ambae partes fuerint baptizatae, iam per se constat solam formam canonicam esse observandam. In regionibus autem de quibus quaeritur, nulla forma canonica mixtis matrimoniis imponitur. Cfr. GASPARRI, n. 963.

N. B. Ecclesia non solet dispensationes ab impedimentis concedere nisi in gratiam partis *catholicae*. Unde ad usum parum refert investigare qua forma regatur matrimonium inter partem acatholicam baptizatam et partem non baptizatam.

93. III. 3. **De contractibus acatholicorum inter se.**

Ex tertia nostri canonis paragrapho, in matrimoniis acatholicorum inter se, forma praesens nusquam est servanda. Quare, ut modo dicebamus, si utraque pars baptizata fuerit, nulla clandestinitate vitiabuntur ; si neutra pars fuerit baptizata, secundum communem iam sententiam, statutum civile erit observandum. De tertia specie, id est de matrimonio inter baptizatam partem acatholicam et non baptizatam, potius erit negandum suppositum. Valori enim matrimonii obstabit disparitas cultus. Praesens enim ius acatholicos forma quidem servanda eximit, sed nullo alio impedimento levat.

94. Quaeres, quid iuris de matrimoniis quae hactenus invalida contraxerunt acatholici plurimi, ob neglectam Tridentinam formam ?

R. Cum nulla sanatio in radice, in actis proposita [1], sit concessa, ad commune ius reicimur.

---

[1] Cfr. votum R. D. LOMBARDI, ACTA S. SEDIS, t. 40, p. 553, 560, 563.

Age porro, ut revalidetur matrimonium, oportet ut, conscii nullitatis prioris matrimonii, pseudo-coniuges vel verbis vel facto, id est libere vitam coniugalem protrahendo, novum matrimonialem consensum sub ista conscientia ponant. Cfr. LEHMKUHL, t. 2, n. 824, vel 1051 ed. 11.

§ 6. **Legis promulgatio**

Praesens decretum legitime publicatum et promulgatum habeatur per eius transmissionem ad locorum Ordinarios.

95. Itaque, transmissione ad Ordinarios praesens decretum legitime promulgatur. Quod quo modo sit intellegendum, iam videndum est. Quaeritur si quidem utrum transmissio *principiative* an *terminative* sit accipienda. *Principiative,* id est a momento quo mittitur, *terminative*, id est a momento quo decretum est ab Ordinariis receptum.

Praeterea, estne *singulis* transmissionibus effectus tribuendus *singularis*, an *omnibus* effectus *collectivus ?* Id est, utrum decretum in singulis dioecesibus sit promulgandum, promulgetur autem per transmissionem, an promulgatio quidem in singulis dioecesibus non requiratur, sed transmissio ad Ordinarios valeat pro promulgatione universali?

Em. Card. GENNARI, p. 44, transmissionem intellegit *principiative ;* utrum autem eandem simul sumendam velit cum valore tantum singulari, non plane constat, dicere autem videtur [1]. Lex tamen non dicit « praesens decretum legitime promulgatum habeatur in *singulis* dioecesibus per eius transmissionem ad *singulos* Ordinarios », sed modo infinito ait : « Promulgatum habeatur per eius transmissionem *ad Ordinarios* », et statim addit diem qua *ubique* obligare incipiat. Praeterea, si transmissio ad singulas dioeceses pro singulari promulgatione valere deberet, mirus videretur modus selectus, saltem si transmissio principiative intellegatur. Promulgatio enim tunc haberetur eo momento quod *per se* latet *omnes* pro quibus censetur facta. V. g. supponamus decretum esse prima die ianuarii missum ad Archiepiscopum Australiensem, ad quem 15 aprilis fortasse sit perventurum. Num dicemus esse a 15 ianuari *in illa dioecesi* promulgatum ? Neque huc desinunt difficultates. Ad stricte singulos episcopos est tunc mittendum decretum ut omnes ac singulas dioeceses afficere queat. Quid autem si in aliquam dioecesim non perveniat? Per se nullus nuntius authenticus renuntiat ad quasnam diœceses sit re vera missum. Ac Romae etiam dioecesis praetermitti potuit. Denique, si in aliqua mundi parte nondum exsistat ecclesiastica auctoritas, locus iste non foret decreto obnoxius. Erecto autem Vicariatu vel praefectura apostolica, sollicita cura, etiam post multos annos, habenda esset ut transmitteretur decretum, nisi mallent locum manere ista lege exemptum.

---

[1] Sic habet Em. vir. : *La trasmissione di questo decreto ai singoli Ordinarii basta alla sua publicazione e promulgazione. Si noti la parola trasmissione : e vuol dire che, mandato questo decreto agl' Ordinarii, vale come promulgato. Si richiede cioè l'invio, non il ricevimento. E però, quando anche qualche Ordinario non abbia ricevuto il decreto direttamente dalla S. C. del Concilio per possibile dispersione postale, il Decreto nondimeno deve considerarsi promulgato anche nella sua Diocesi.* »

Quocirca, salvo meliore iudicio, simpliciorem praeferimus sententiam. Intellegimus quidem transmissionem *principiative*, sed transmissioni, qualis *regulariter* fieri consuevit effectum tribuimus collectivum et universalem. Id est, a die qua, pro more recepto, decretum est ab Urbe ad Ordinarios transmissum, quamvis forte aliquis eorum sit neglectus, promulgatio facta est universalis, sicut poterat esse universalis ab ipsa publicatione quae fit in Urbe. Hanc autem generalem transmissionem et ephemeridibus et multis indiciis cognoscere possumus et eam factam in comperto habemus.

Nobiscum KNECHT, p. 29. Aliter ARENDT, p, 72. 73.

§ 7. **Obligationis initium et legis vacatio**

Quae in eo (decreto) disposita sunt ubique vim legis habere incipiant a die sollemni Paschae resurrectionis D. N. I. C. proximi anni 1908.

96. Itaque, Romae data die 2 aug. 1907, vacavit usque ad Pascha, id est ad 19 aprilis anni 1908. Ab hac die, seu a media nocte qua dies 18 transiit in diem 19 aprilis, decretum suas vires ubique exserit, pro catholicis ritus latini, si regiones Sinenses excipias quibus, ut diximus n. **88**, dilatio ad Pascha 1909 concessa fecit.

Quae ante, ob neglectam formam Tridentinam, invalide contracta fuerint matrimonia, convalidari poterunt, vel servata forma novi iuris, vel etiam, si agatur de personis iam exemptis, renovato consensu (facto vel verbis) sub conscientia nullitatis, ut dictum est supra, n. **94**.

§ 8. **Legis divulgatio**

Interim vero omnes locorum Ordinarii curent hoc decretum quam primum in vulgus edi, et in singulis suarum dioeceseum parochialibus ecclesiis explicari, ut ab omnibus rite cognoscatur.

97. Nulla opus habet explicatione praeceptum istud, quo iubentur Ordinarii curare ut quam primum decretum in vulgus edatur et in singulis parochiis populo explicetur.

§ 9. **Clausula derogatoria**

Praesentibus valituris de mandato speciali SS^mi D. N. Pii Pp. X, contrariis quibuslibet etiam peculiari mentione dignis minime obstantibus.

98. Ultima decreti verba specialem continent confirmationem Pontificis, et simul omne ius vel usum contrarium amplissime supprimunt, sive generale fuerit sive peculiare, sive privilegio sive qualibet consuetudine innixum.

ARTICULUS IV. **De dispensationibus**

§. 1. **Quisnam legitime dispensationes concedat**

98bis. Cum matrimonii celebratione saepe coniungitur usus potestatis dispensandi, quam, praeter Summum Pontificem, de

cuius competentia non est ambigendum, iure ordinario vel etiam per facultates speciales, puta quinquennales, Episcopi vel Ordinarii locorum acceperunt in subditos exercendam.

Hinc gravissima oritur quaestio, quisnam, vigente decreto *Ne temere*, Ordinarius sit competens ad dispensationes istas concedendas. Quam quaestionem insinuavit quidem De Becker [1], nemo autem, quod sciamus, tractavit. Et constat eam difficultate non carere, praesertim cum aliae dispensationes ubique ab Episcopo proprio subditis concedi possint, dum aliae subditos postulent, dispensationis momento, in dispensantis Episcopi dioecesi praesentes. Cfr. Wernz, t. IV, p. 2ª, n. 622, nota 104, IV, et n. 105, p. 508.

Age porro, cum de dispensationum regimine nihil sit in nova lege indicatum, res, per se, manent in statu quo ante, nisi ex lege nova, qualitas subditi videatur consequenter alio modo definienda.

Antea, subditi proprie erant qui in dioecesi vel domicilium vel quasi-domicilium habeant. Subditis etiam vagi accensebantur, non tamen peregrini, secundum receptam doctrinam (contra Konings-Putzer, *Commentarii in facultates apostolicas*, n. 49).

Itaque, donec authentica declaratio accesserit, vel formulae, dari solitae, ad novam legem sint aptatae, hoc modo arbitramur esse opinandum :

1. Ordinarius *domicilii* omnia servat iura dispensandi quae antea possidebat, nec in modo concedendi dispensationem est aliquid mutatum.

2. De *quasi-domicilio* nulla iam *per se* ratio habenda videtur.

Quid tamen, si indultum haec contineat verba, « Ut Ordinarius, etiam subditis extra dioecesim morantibus, dispensationem indulgere possit, dummodo in aliena dioecesi saltem quasi-domicilium ad normam iuris non contraxerint. »

Non repugnamus quin secundum ipsum indulti tenorem facultas applicetur, donec Sanctae Sedi aliter sit visum. Superstes tunc erit ad breve tempus etiam usus quasi-domicilii.

Menti tamen legis magis consentaneum videtur, ut pro quasi-domicilio menstrua consideretur commoratio, et Ordinarius domicilii, tali indulto munitus, abstineat concedenda dispensatione subdito, extra dioecesim ita versanti ut in alienae dioecesis parochia, menstruam acquisierit commorationem.

3. Qui a *triginta diebus* vel a *mense* in alicuius dioecesis paroecia continuo *commorati sint* possunt, durante ista commoratione, ab Ordinario istius dioecesis dispensari, quamvis alibi matrimonium contrahant.

4. De *vagis*, nihil est mutatum.

5. Denique, quia *Ordinarius loci* nuptiis semper valide assistit, nubentes videntur, tempore matrimonii, fieri subditi Ordinarii loci ita ut ab eo semper valide dispensari possint, atque etiam licite, si ipsa celebratio matrimonii ibi facta sit honesta.

Possitne Ordinarius loci ex territoriali competentia, quam ad assistendum omnibus nuptiis habet, eruere facultatem dispensandi cum omnibus peregrinis, in suo territorio versantibus, quamvis alibi sint contracturi ? Id fortasse defendi potest. Satius tamen arbitramur authenticam S. Sedis exspectare de hac re definitionem.

---

[1] P. 39.

N. B. Quamvis, post C. *Sapienti*, S. C. Propagandae Fidei nullas iam facultates Episcopis nostris concedere queat, hactenus concessae valere pergunt donec dies earum advenerit.

§ 2. **Quaenam concessiones factae sint**

98ter. 1. Quicumque sacerdos, sive parochus, sive delegatus, sive qui, deficiente sacerdote parocho seu delegato, ob imminens mortis periculum, competens est ad assistendum, cum duobus testibus, matrimonio ut consulatur conscientiae vel (si casus ferat) legitimationi prolis, potest ob alterutram causam dispensare in omnibus impedimentis dirimentibus iuris ecclesiastici, etiam publicis, excepto sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita. S. C. de Sacramentis, 14 maii et 16 aug. 1909, et 29 iul. 1910.

Potestne autem sacerdos simplex ab ipsa duorum testium praesentia dispensare? Cum duorum testium praesentia requiratur ut *quilibet* sacerdos sit competens, id per se negandum arbitramur. Benignioris tamen plurium [1] opinionis usum non improbamus.

Denique, dispensans ab his impedimentis potest etiam ex decreto S. Off. 8 iul. 1903 prolem legitimare nisi adulterina fuerit vel orta sacrilego toro personae quae ordine Sacro vel sollemni voto impedita erat.

In dioecesi autem Brugensi, parochi habitualem ab Episcopo delegationem receperunt vi cuius, ut consulant conscientiae vel legitimationi prolis, omnes subditos Brugenses, etiam non parochianos, concubinarios *ubique* ab impedimentis matrimonialibus, intra limites generali indulto 20 febr. 1888, addita declaratione 9 ian. 1889 praefinitos, dispensare possunt. Iam vero cum clandestinitas non sit excepta, si causa iusta sit dispensandi a praesentia parochi loci, poterit parochus Brugensis extra suum territorium se facere competentem ut matrimonio subditi Brugensis assistat. Cfr. DESMET, *De sponsalibus et matrimonio*, n. 370, nota 3.

2. Ordinariis Sinensibus concessa est facultas, quam etiam habitualiter missionum rectoribus subdelegare possunt, ut pro casibus verae necessitatis a forma substantiali matrimonii (non item sponsalium) dispensare possent. S. C. C. 27 iul. 1908, ad VII.

ARTICULUS V. **Optata complementa vel declarationes**

Postquam praeclarum istud de matrimonii forma decretum pro viribus sumus commentati, fas iam erit de optatis quibusdam complementis vel declarationibus paucis verbis modeste dicere, quo utilissima lex suam efficaciam plenius obtinere queat.

99. I. Atque in primis occurrit nobis votum [2], quod, a non paucis annis, novimus maxime cordi haberi ab egregiis istis viris qui in conubiis legitimandis plurimo merito indefessam operam navant, et a parochis, quos, maxime ruri, contristat scandalum concubinatuum pro quibus remedium desideratur.

Nemo ignorat, in non paucis regionibus, religiosam matrimonii

---

[1] DE SMET, n. 369 nota 1, MONITORE, t. 21, p. 472. Rem expresse non attingunt COLLAT. GANDAV. t. 1, p. 177. 178.

[2] Huic voto iam satisfactum esse non pauci tenent. cfr. 76. 78bis. 96. Sed vota tradimus qualia in superiore editione proposita erant.

celebrationem, non tantum omni civili praesidio destitui, sed etiam, ante impletam formam civilem, sub poenis *ministro sacro*, sive proprio sive delegato [1], prohiberi. Inde fit, ut quotiescumque lege civili statuatur impedimentum vel exigantur documenta difficilius obtinenda seu condiciones nimis onerosae, quae lege ecclesiastica nullatenus vel saltem non quod ad valorem sunt necessaria, fere totiens vel honestae nuptiae proxime fieri nequeant, vel tristissimus concubinatus sit diu passive tolerandus.

Centena huiusmodi exempla in solo Belgio narrari possunt.

Novo autem iure, fieri potest, ut, multiplicatis parochis competentibus, aliquanto facilius sit ministrum reperire qui sponsos clam coniungat sine nimio periculo. Per se tamen subsistit magnum obstaculum. Atque etiam si superetur, praescriptae annotationes (ne prodatur minister) eo tantum modo fieri possunt qui praesentis legis oeconomiae valde adversetur.

Quocirca menti legislatoris iudicamus consentaneum, ut amovendae difficultatis aptus quaeratur modus. Qui, nostra humili sententia, in novo canone quo lex augeatur haud aegre reperiri possit.

Ambo haec esse providenda satis constare videtur, ut canon novus valido matrimonio viam ita sternat, ut temerarios ausus volentium clandestine contrahere compescat, et simul ministrum Ecclesiae a poena civili plene faciat immunem. Atque optandum etiam est ut civili Principi nulla rationabilis offensae causa praebeatur. His porro condicionibus satisfecerit, ni fallimur, canon qui his ferme verbis statuatur. « Quotiens sponsi, oblato scripto libello in quo futuros matrimonii testes designaverint, responsum scriptum obtinuerint a parocho competente : quo is declaret, se, *consulto Ordinario*, matrimonio interesse non posse, valide et licite contrahent coram testibus in suo supplici libello designatis, nisi tamen parochus nomine Ordinarii, matrimonium positive prohibuerit. Partibus et testibus imponitur obligatio in solidum curandi, ut matrimonium in praescriptis libris quam primum annotetur. »

Supponamus itaque gravem adesse causam cur partes, neglecta lege civili, ecclesiastice coniungantur. Libellum supplicem ad parochum proprium offerent. Is Ordinarium consultum adibit. Qui si putabit ipsi matrimonio ecclesiastico esse obsistendum, istud per parochum positive vetabit. Si contra, gravi causa permotus, formali interdicto iudicaverit abstineri debere, parochum sinet, in responso suo, ministerium quidem, ob grave obstaculum ita declinare, ut nulla addita prohibitione matrimonium impediat. Tunc tantum integrum erit partibus matrimonium contrahere, non coram quibuslibet testibus sed coram iis qui in ipso supplici libello fuerint designati.

Interventus Ordinarii, praesentia testium quos partes eligent notae probitatis, omnes abusus in antecessum satis amputare videntur.

---

[1] Ita dicimus, quia v. g. in Codice poenali Belgii, art. 267, poenae non afficiunt nisi ministrum sacrum. Testes non plectuntur nisi complices fuerint ministri sacri. Sic enim habet articulus : « *Sera puni d'une amende de 50 fr. à 500 fr. tout ministre d'un culte qui hors les cas formellement exceptés par la loi, procédera à la bénédiction nuptiale, avant la célébration du mariage civil. — En cas de nouvelle infraction de même espèce, il pourra en outre être condamné à un emprisonnement de huit jours à trois mois.* »

Cum nullus minister sacer aliquam partem activam in huiusmodi matrimonio habeat, nulla poena a lege multari potest. Omnem etiam effugient testes, cum nulli ministro sacro cooperentur. Nec civili potestati odiosum esse potest istud ius quo minister sacer se mere declaret impeditum quo minus ministerium sacrum exerceat. Contra, dixeris eum civilis legis observantem, si haec ministerio exercendo obstiterit. Et cum in ipso decreto *Ne temere* nulla legis civilis fiat mentio, atque alii re vera casus impedimentorum oriri possint, ne quidem contra legem civilem videtur lex praecipue statuta.

Inscriptio denique curatur sicut quando, deficiente ministro in regione, matrimonium coram testibus fieri permittitur.

Denique, cum huiusmodi nuptiae nulla poena civili multentur, palam fieri possunt et manifestari, ita ut vera clandestinitas efficacius amoveatur quam occulta celebratione quae, in loco dissito, coram ministro sacro, cum magna difficultate et omissis annotationibus, secus est tentanda (si quid tentetur).

Iuvat istud addere, plures magistratus civiles, de proposito isto canone sensisse per eum cautius ac tutius provideri, quam si Ordinario committeretur dispensandi a forma sollemni facultas, positivo actu in singulis casibus exercenda. Positivus enim et specialis ille actus occasionem inferendae poenae civilis dare potest.

Et quia in pluribus regionibus periculum est ne obligatio matrimonii civilis imponatur, dispositio ista illud etiam habuerit commodum difficultates nascituras in antecessum amputandi.

100. II. *De sponsalibus*, nonne expediens fuerit praesentem legis dispositionem ampliare, ita ut non sola sponsalia clandestina infirmentur, sed etiam ad omnem aliam nuptiarum promissionem, etiam unilateralem, fideles inhabiles declarentur? Satius enim videtur, pro hodiernis moribus, ut plena libertas matrimonii quam minime coartetur.

Iuvarit etiam aperte declarare, *canonice* suppressam iam esse hispanicam sponsalium formam, quae ad Americam latinam fuit extensa. Cui voto satisfactum est responso 12-13 mart. 1910.

101. III. Sacerdoti qui, deficiente copia ministri competentis, matrimonio aegrotantis assistere permittitur, nonne opportune concedantur facultates dispensandi in matrimonii impedimentis quas, ad medendum concubinatui vel matrimonio civili, Episcopus parochis habitualiter delegare permittitur? Votum istud est a Card. GENNARI insinuatum, p. 31 et confirmatum a FERRERES, n. 180. 184. Cui voto satisfactum est indultis 14 maii et 16 aug. 1909.

Praeterea, quis assistentiae modus sit tunc ad valorem adhibendus, perspicue indicare non inutile fuerit.

102. IV. Plures *sanationem in radice* postularunt matrimoniorum quae ante praesentis legis vigorem contraxerint acatholici in posterum exempti.

103. V. De *locis* ubi *banna* iam sint facienda, non inutilis fortasse fuerit declaratio facta.

104. VI. De annotatione matrimoniorum, quo plenius et efficacius obtineatur finis annotationis matrimoniorum in libro baptismorum, nonne expediens fuerit praescribere ut si baptismi locus ignoretur, vel si fuerit alius a loco nativitatis, matrimonii nuntius detur etiam parocho loci nativitatis, qui illud in libro matrimoniorum inscribat?

105. VII. Definiri possit magis ad quemnam, et quo titulo, debeantur *iura stolae* indebite percepta a parocho non proprio.

106. VIII. Denique e re maxime futurum videtur, si certa ac simplici ratione describatur competentia necessaria ad rectum usum facultatis dispensandi.

ARTICULUS VI. **Brevis, per summa capita, legis repetitio**

Quo magis innotescat propria vis decreti *Ne Temere* ac novae disciplinae per illud introductae, iuvabit principales factae disquisitionis fructus quasi colligere, recitando potissima reformati iuris capita. Itaque :

107. *A die 19 aprilis 1908*, a primo eius initio, post mediam noctem :

I. *Inter catholicos latinos :*

108. 1. Nulla valent *sponsalia*, nisi quae fiant per scripturam quam partes *subsignarint* (non sufficit *la griffe*) et duo testes quilibet, vel *loci* (ubi contrahuntur) parochus aut Ordinarius. Unus addendus est testis, si partes ambae vel alterutra scribere nesciant.

109. 2. Omnis parochus vel loci Ordinarius [1] (officio potitus nec nominatim excommunicatus vel ab officio suspensus) *in territorio suo*, semper est competens ad munus testis *authorizabilis* valide exercendum ; *nulli* autem matrimonio (ne quidem suorum parochianorum) *extra territorium* suum valide assistit, nisi fuerit a loci parocho vel Ordinario delegatus.

Quo praecaveantur insidiae ac violentiae, nullus minister, *proprius vel delegatus*, nuptiis *valide* assistit, nisi **a**) fuerit saltem implicite aut interpretative invitatus ac rogatus ; **b**) ipse praeterea utriusque sponsi consensum rogaverit ; **c**) nulli gravi metu coactus assistat. (Nequeunt iam fieri matrimonia ex inopinato.)

In mixtis tamen nuptiis, ubi partes pertinaciter praescriptas cautiones dare recusarint, activa parochi vel Ordinarii assistentia ad valorem non requiritur.

110. 3. Quicumque iure proprio valide astiterit, valide etiam alium *sacerdotem* sibi substituit coram quo matrimonium celebretur, dummodo (quod novum est) delegetur sacerdos certus ac determinatus.

111. 4. Ut parochus vel loci Ordinarius *licite* assistant :

a) Certiores se facere debent de *statu libero* contrahentium, ideoque etiam *banna* proclamare, saltem in loco domicilii et menstruae commorationis ;

b) Alteruter sponsorum debet in *parochia* subdita parocho aut in dioecesi subdita Ordinario, vel *domicilium* habere, vel ab integro saltem mense commorari. Uterque parochus vel Ordinarius dicitur *proprius*. (Ratio quasi-domicilii est plene sublata.)

---

[1] WERNZ, n. 188, p. 291, nixus resp. S. C. P. F. 9 dec. 1822 (*Collect.* ed. 2ª, n. 777), existimat, contra ac diximus n. **25**, Vicarium generalem Vicarii apostolici inter Ordinarios, quod ad assistentiam matrimoniis praestandam, haberi posse.

Praeterea, p. 289 in sententiam propendet quae competentiam parochorum castrensium exclusivam esse, quod ad valorem, non censet.

c) Debet *regulariter* esse parochus *sponsae*. (Obligatio ista non est gravis.)

Attamen :

a) Loci parocho licet *vagum* matrimonio coniungere, dummodo assentiatur Ordinarius vel sacerdos ab eo delegatus (v. gr. decanus).

b) Cum licentia parochi vel Ordinarii proprii, fas est parocho vel Ordinario loci quoslibet, non vagos, coniungere ; immo etiam sine licentia, si ab illa petenda gravis causa excuset.

112. 5. In *periculo mortis*, si delegatus haberi nequit, et conscientia vel legitimanda proles suadent ut matrimonium contrahatur, quilibet *sacerdos*, cum duobus testibus, valide ac licite matrimonialem consensum exquirit ac recipit.

Sacerdoti isti, parocho aut non parocho, confertur potestas in impedimenta iuris ecclesiastici, excepto sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita.

113. 6. « Matrimonium potest valide et licite contrahi coram solis testibus sine praesentia sacerdotis competentis ad assistendum, semper ac, elapso iam mense, sacerdos competens absque gravi incommodo haberi vel adiri nequeat. » (Resp. 12-13 mart. 1910, ad 1.)

114. 7. Factum matrimonium debet sub parochi auctoritate (non ministri delegati) in libro matrimoniali statim inscribi, ac praeterea in libro baptizatorum annotari. Quod si alteruter vel uterque sponsus alibi sint baptizati, parochus debet, per se vel per Ordinarium, matrimonii nuntium dare parocho loci ubi sponsus baptizatus est, ut is annotationes istas curet.

Quando matrimonium fit forma speciali de qua hic n. 5 et 6, sacerdos et sponsi in priore casu, sponsi et testes in altero, debent de inscriptionibus istis in solidum esse solliciti.

115. 8. Qui alienos subditos coniungendo parochi proprii violaverit iura, huic debet *emolumenta stolae*.

116. II. *Catholici Orientales*, exceptis Ruthenis Galliciae decreto *Ne temere* sunt hactenus exempti ; sed si nubant cum catholico latino, matrimonium in forma istius decreti contrahere debent.

117. III. Sponsalia (quatenus liceant) et matrimonia *mixta* iisdem formae condicionibus sunt obnoxia quibus sponsalia et matrimonia inter catholicos. Sola excipiuntur matrimonia Germanorum in Germania et Hungarorum in Hungaria.

118. IV. Sponsalia et matrimonia inter *acatholicos* (baptizatos vel non) hoc formae iure non astringuntur. Quare satis est ut baptizati ea ratione consensum dent matrimonialem quae iure naturae est necessaria.

119. V. Lex *ubique locorum* obligat, etiam ubi prius c. *Tametsi* non erat promulgatum.

APPENDIX I

DECRETA ET RESPONSA S. SEDIS

I. RESPONSA S. CONGREGATIONIS CONCILII

Responsa 1 februarii 1908

120. I. An decreto *Ne temere* astringantur etiam catholici ritus Orientalis. — *Et quatenus negative :*

II. Utrum ad eosdem decretum extendere expediat. — *Et quatenus saltem pro aliquo loco decretum non fuerit extensum :*

III. Utrum validum sit matrimonium contractum a catholico ritus latini cum catholico ritus orientalis, non servata forma ab eodem decreto statuta.

IV. An sub art. XI, § 2, in exceptione enuntiata illis verbis « nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum », comprehendatur tantummodo Constitutio *Provida* Pii PP. X ; an potius comprehendantur quoque Constitutio Benedictina et cetera eiusmodi indulta impedimentum clandestinitatis respicientia.

V. Num in imperio Germaniae, catholici qui ad sectam haereticam vel schismaticam transierunt, vel conversi ad fidem ab ea postea defecerunt, etiam in iuvenili vel infantili aetate, ad valide cum persona catholica contrahendum adhibere debeant formam in decreto *Ne temere* statuiam, ita scilicet ut contrahere debeant coram parocho et duobus saltem testibus. *Et quatenus affirmative:*

VI. An, attentis peculiaribus circumstantiis in imperio Germaniae exsistentibus, opportuna dispensatione provideri oporteat.

VII. Ubinam et quomodo cappellani castrenses, vel parochi nullum absolute territorium nec cumulative cum alio parocho habentes, at iurisdictionem directe exercentes in personas et familias, adeo ut has personas sequantur quocumque se conferant, valide matrimoniis suorum subditorum assistere valeant.

VIII. Ubinam et quomodo parochi qui, territorium exclusive proprium non habentes, cumulative territorium cum alio vel aliis parochis retinent, matrimoniis assistere valeant.

IX. Ubinam et quomodo parochus qui in territorio aliis parochis assignato nonnullas personas vel familias sibi subditas habet, matrimoniis assistere valeat.

X. Num cappellani seu rectores piorum cuiusvis generis locorum, a parochiali iurisdictione exemptorum, assistere valide possint matrimoniis absque parochi vel Ordinarii delegatione.

XI. An decreto *Ne temere* abolita sit lex vel consuetudo in nonnullis dioecesibus vigens, vi cuius a Curia episcopali peragenda sunt acta quibus constet de statu libero contrahentium, et dein venia fiat parochis assistendi matrimoniis.

XII. An et quousque expediat prorogare exsecutionem decreti *Ne temere* pro nonnullis locis iuxta Ordinariorum petitiones.

Et Emi Patres ad huiusmodi dubia ita respondendum censuerunt:

Ad I. *Negative.*

Ad II. *Ad S. Congregationem de Propaganda Fide.*

Ad III. *Dilata, et exquiratur votum duorum Consultorum, qui prae oculis habeant leges hac de re vigentes apud Orientales.*

Ad IV. *Comprehendi tantummodo Constitutionem* Provida ; *non autem comprehendi alia quaecumque decreta, facto verbo cum SSmo ; et ad mentem.*

Ad V. *Affirmative.*

Ad VI. *Negative, ideoque servetur decretum* Ne temere.

Ad VII. *Quod ad cappellanos castrenses aliosque parochos, de quibus in dubio, nihil esse immutatum.*

Ad VIII. *Affirmative in territorio cumulative habito.*

Ad IX. *Affirmative quod ad suos subditos tantum, ubique in dicto territorio, facto verbo cum SS^mo.*

Ad X. *Affirmative pro personis sibi creditis, in loco tamen ubi iurisdictionem exercent, dummodo constet ipsis commissam fuisse plenam potestatem parochialem.*

Ad XI. *Servetur solitum.*

Ad XII. *Ad E^mum Praefectum cum SS^mo.*

Die vero quarta dicti mensis et anni, SS^mus D^nus Noster Pius PP. X, audita relatione infrascripti Praefecti S. C. Concilii, supra relatas resolutiones ac declarationes ratas habere et confirmare benigne dignatus est easque vulgari mandavit, contrariis quibuscumque non obstantibus.

Responsa 28 martii 1908

121. I. Utrum validum sit matrimonium contractum a catholico ritus latini cum catholico ritus orientalis, non servata forma a decreto « Ne temere » statuta.

Resp. *Negative.*

II. Num exceptio per Constit. « Provida » in Germania inducta, censenda sit uti mere localis aut etiam personalis.

Resp. *Exceptionem valere tantummodo pro natis in Germania ibidem matrimonium contrahentibus : facto verbo cum SS^mo.*

III. An Ordinarius et parochus nedum explicite sed etiam implicite, « invitati et rogati », dummodo tamen « neque vi neque metu gravi constricti requirant contrahentium consensum », valide matrimoniis assistere possint.

Resp. *Affirmative.*

IV. An ad licitam matrimonii celebrationem habenda sit ratio dumtaxat menstruae commorationis, non autem quasi-domicilii.

Resp. *Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.*

V. Utrum sponsalia, praeterquam coram Ordinario aut parocho, celebrari valeant etiam coram ab alterutro delegato.

Resp. *Negative.*

VI. Utrum sponsalia celebrari debeant dumtaxat coram Ordinario aut parocho domicilii aut menstruae commorationis, an possint etiam celebrari coram quolibet Ordinario aut parocho.

Resp. *Posse celebrari coram quolibet Ordinario aut parocho, dummodo intra limites territorii eiusdem Ordinarii aut parochi.*

Indultum 28 martii 1908

Parisien.

122. Die 4 novembris 1907, defunctus Archiepiscopus Parisiensis Richard, petiit a S. Concilii Congregatione, ut in paroeciis suae dioecesis quae saltem decem millia continent paroechianorum legi bannorum satisfieret « affigendo in loco ecclesiae conspicuo, per tres dies dominicas vel festivas continuas, scriptas schedulas futura matrimonia exhibentes, quae schedulae per totam diem, a prima

missa matutina usque ad ultimum liturgicum officium vespertinum, affixae remaneant. »

Causas obtinendi indulti proposuit binas istas, quod fideles saepe ignorabant nec recordabantur nomina multorum nupturientium qui saepe simul proclamabantur ; taedio autem afficiebantur longa ista nominum recitatione.

Et quia in huiusmodi adiunctis fine suo frustratur lex de proclamandis bannis, E^mi^ Patres responderunt :

Pro gratia iuxta petita, facto verbo cum SS^mo^.

Responsa 8 iul. 1908

123. Ad S. Congregationem Concilii proposita fuerunt sequentia dubia :

I. Utrum sub art. IX, § 2 decreti *Ne temere*, in exceptione : « *nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede statutum sit*, » comprehendatur instructio S. Congregationis pro Negotiis ecclesiasticis extraordinariis anno 1844 pro imperio Russiaco et regno Poloniae : « Respondendum oretenus matrimonia mixta, quae in Russiaco imperio et regno Poloniae inita sint praeter formam a Tridentino Concilio praescriptam, esse prudenter dissimulanda, et quamvis illicita, pro validis habenda, nisi « tamen aliud obstet dirimens canonicum impedimentum », et extensio declarationis Benedictinae ad Poloniam in imperio Russiaco, a Pio VI, 2 martii 1780 facta.

II. Utrum, attenta praefata instructione S. Congregationis pro Negotiis ecclesiasticis extraordinariis anni 1844, et extensione declarationis Benedictinae, a Pio VI, anno 1780 facta, matrimonia mixta, post decretum *Ne temere*, incipiendo a Paschate anni 1908, contracta coram ministro acatholico in imperio Russiaco pro validis habenda sint.

Die 8 iulii 1908. Sacra Congregatio Concilii Tridentini interpres, ad supra relata dubia respondendum censuit :

Ad I. *Negative*. — Ad II. *Provisum in primo*.

Facta postmodum relatione SS^mo^ D. N. Pio PP. X, Sanctitas Sua resolutionem E^morum^ Patrum approbare dignata est.

Resolutiones 27 iul. 1908

124. I. Utrum ad valida ineunda sponsalia partes teneantur subsignare scripturam unico contextu cum parocho seu Ordinario, aut cum duobus testibus ; an potius sufficiat ut scriptura, ab una parte cum parocho vel cum duobus testibus subsignata, remittatur ad alteram partem quae vicissim cum parocho vel cum duobus testibus subscribat.

II. An ad sponsalium validitatem in scriptura sit apponenda data, seu ascriptio diei, mensis et anni.

III. An vi decreti *Ne temere*, etiam ad matrimonia mixta valide contrahenda, ab Ordinario vel a parocho exquirendus et excipiendus sit contrahentium consensus.

IV. Utrum ad valide et licite matrimoniis assistendum, ad tramitem art. VI decreti, requiratur semper delegatio specialis, an vero sufficiat generalis.

V. An in locis dissitis, ad quae missionarius singulis mensibus

non venit, — in quibus tamen si peteretur haberi posset, et vel ad eum aut ad alium missionarium, qui sit parochus in sensu decreti, absque gravi incommodo possent accedere sponsi, — matrimonia contracta sine missionarii seu parochi praesentia retinenda sint uti valida.

VI. Utrum ratione momentanei, inopinati et fidelibus prorsus incogniti transitus per aliquem locum, a quo iam a mense missionarius abest, interrumpi dicenda sit illa rerum condicio de qua in art. VIII decreti.

VII. An et quomodo annuendum sit petitionibus Ordinariorum Sinensium, praesertim : 1° quod ad sponsalium celebrationem ; 2° quod ad matrimonia ex dispensatione contracta a baptizatis cum non baptizatis ; 3° quod ad matrimonia contracta inter catholicos qui sub paganorum potestate sunt constituti.

VIII. Utrum subditi dioecessis Damaensis, in dioecesi tamen Bombayensi commorantes, et e converso subditi dioecesis Bombayensis degentes in dioecesi Damaensi, ut validum et licitum ineant matrimonium, teneantur se sistere dumtaxat coram parocho personali, vel possint etiam coram parocho territorii.

IX. An et quomodo providere expediat casui quo parochi a lege civili graviter prohibeantur quo minus matrimoniis fidelium assistant nisi praemissa caerimonia civili, quae praemitti nequeat, et tamen pro animarum salute omnino urgeat matrimonii celebratio.

Et Sacra Congregatio Concilii, in plenario consessu habito, die 27 iulii 1908, in Palatio Vaticano, ad praeposita dubia respondit :

Ad I. Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

Ad II. Affirmative.

Ad III. Affirmative, servatis ad liceitatem, quod ad reliqua, praescriptionibus et instructionibus S. Sedis.

Ad IV. Quod ad delegationem nihil esse immutatum, excepta necessitate eam faciendi sacerdoti determinato et certo, et restrictam ad territorium delegantis.

Ad V. Negative.

Ad VI. Negative.

Ad VII. Quod ad primum, negative. Quod ad secundum et tertium, concedendam esse Ordinariis facultatem dispensandi a forma substantiali pro casibus tantum verae necessitatis, cum potestate hanc facultatem etiam habitualiter subdelegandi missionum rectoribus.

Ad VIII. Dilata.

Ad IX. Non esse interloquendum.

II. RESPONSA S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM

Responsa 18 iun. 1909

125. In plenariis comitiis a S. Congregatione de disciplina Sacramentorum habitis die 18 mensis iunii 1909 sequentia proposita fuerunt dirimenda dubia, nimirum :

I. Num responsum S. Congregationis Concilii diei 28 martii 1908 ad II : « Exceptionem valere tantummodo *pro natis in Germania ibique « matrimonium contrahentibus* », ita sit intellegendum, ut in quovis casu ambo coniuges debeant esse nati in Germania, seu respective in regno Hungariae.

II. An post extensionem Constitutionis *Provida* ad regnum

Hungariae, Germaniam inter et Hungariam, quod ad validitatem clandestinorum mixtorum matrimoniorum, reciproca relatio habeatur, ita ut duo coniuges nati ambo in Germania matrimonium mixtum clandestinum valide ineant etiam in regno Hungariae, et, viceversa, nati ambo in regno Hungariae valide contrahant clandestino quoque modo in Germania.

III. Num saltem natus in Germania cum nato in regno Hungariae mixtum matrimonium valide ineat sive in Germania sive in regno Hungariae.

Et E^mi^ Patres ad huiusmodi dubia ita respondendum censuerunt:

Ad I. *Affirmative.*

Ad II. *Negative.*

Ad III. *Negative.*

Responsa 14 maii et 16 aug. 1909

126. A. *Responsa 14 maii 1909*

Ante editum decretum *Ne temere*, diei 2 mensis augusti anno 1907 *De sponsalibus et matrimonio*, satis iam fuerat eorum necessitati provisum qui miserrime in concubinatu viventes iidemque in gravissimo mortis periculo constituti, impedimento aliquo matrimonium dirimente prohiberentur, quominus rite nuptias inirent. Nam per litteras S. Officii datas die 20 mensis februarii anno 1888, et per secutam declarationem die 9 mensis ianuarii anno 1889, facultas Ordinariis concedebatur, quae parochis etiam subdelegari habitualiter posset, dispensandi in iis adiunctis ab impedimentis quoque publicis matrimonium ecclesiastico iure dirimentibus, excepto sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita proveniente.

Cum autem in art. VII praefati decreti *Ne temere* sancitum fuerit, « imminente mortis periculo, ubi parochus vel loci Ordina- « rius vel sacerdos ab alterutro delegatus haberi nequeat, ad « consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimationi prolis, « matrimonium contrahi valide et licite posse coram quolibet « sacerdote et duobus testibus » ; Ordinarius Parmensis ac plerique aliorum locorum Ordinarii a S. Congregatione de disciplina Sacramentorum postularunt, ut, etiam hoc in casu, animarum saluti consuleretur, si forte dirimens aliquod impedimentum obstaret quominus matrimonium rite contraheretur.

Re mature perpensa in Congregatione generali diei 7 mensis maii anno 1909, et relatis omnibus SS^mo^ D. N. Pio divina providentia Papae X, in audientia habita ab infrascripto eiusdem S. Congregationis a secretis die 9 mensis maii anno 1909, Sanctitas Sua, benigne excipiens votum E^morum^ Patrum, declarare dignata est ac decernere, quemlibet sacerdotem, qui ad normam art. VII decreti *Ne temere*, imminente mortis periculo, ubi parochus vel loci Ordinarius vel sacerdos ab alterutro delegatus haberi nequeat, coram duobus testibus matrimonio assistere valide ac licite potest, in iisdem rerum adiunctis dispensare quoque posse super impedimentis omnibus etiam publicis matrimonium iure ecclesiastico dirimentibus, exceptis sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita.

Datum Romae ex aedibus eiusdem S. Congregationis, die 14 mensis maii anno 1909.

B. *Responsum 16 aug. 1909*

In plenario coetu, a S. Congregatione de disciplina Sacramentorum habito die 13 mensis augusti anno 1909, dirimendum propositum est dubium : « utrum facultas dispensandi ab impedimentis « matrimonialibus imminente mortis periculo in casu art. VII « decreti *Ne temere*, facta per decretum huius S. Congregationis « diei 14 maii 1909, valeat dumtaxat pro concubinariis ; an etiamsi « non agatur de concubinariis, sed alia adsit causa ad consulendum « conscientiae et (si casus ferat) legitimationi prolis ? » Cui dubio Emi Patres responderunt : « *Negative* ad primam partem, *affirmative* ad secundam. »

Die autem 15 praefati mensis et anni, SSmus D. N. Pius Papa X, audita relatione R. P. D. Secretarii eiusdem S. Congregationis, supra relatam Emorum Patrum declarationem ratam habere et confirmare dignatus est.

Datum Romae ex aedibus eiusdem S. Congregationis, die 16 mensis augusti anno 1909.

Declarationes 12-13 martii 1910

Romana et aliarum

127. In plenariis comitiis a S. Congregatione de disciplina Sacramentorum habitis, die 12 martii 1910, sequentia proposita fuerunt dirimenda dubia nimirum :

I. Quid intellegendum sit nomine « regionis », seu in qua distantia debeant versari contrahentes a loco in quo est sacerdos competens ad assistendum matrimonio, ut hoc possit valide et licite iniri coram solis testibus ad normam art. VIII decr. « *Ne temere* ».

II. Accidit non raro ut ob sacerdotum inopiam plures paroeciae ab uno tantum parocho regantur, qui easdem omnes singulis mensibus invisere nequit. Sunt pariter quaedam amplae paroeciae, vicos etiam cum sacello publico valde dissitos continentes, qui infra mensem, tum ob viarum asperitatem, tum ob fluminum impetum lustrari a parocho nequeunt omnino, nec parochus a fidelibus adiri potest. Quaeritur : *a*) Possintne fideles paroeciarum in primo casu, elapso mense quin parochus advenerit, valide ac licite matrimonium contrahere coram duobus testibus tantum, iuxta art. VIII ; *b*) Quilibet vicus in secundo casu possitne tamquam « regio » haberi, ita ut ibi degentes facultate praefati art. VIII uti valeant.

III. Utrum valide matrimonium coram solis testibus ineat qui in « regionem », de qua art. VIII *in fraudem legis* se conferat.

IV. An possint adhiberi ut testes mali christiani atque adeo pagani in ordine ad observandas praescriptiones art. II, III, VII et VIII.

V. Quod ad menstruam commorationem et vagos quaeritur : *a*) Utrum commoratio menstrua, de qua in art. V, § 2, sit accipienda *sensu relativo*, i. e., quod ad eos qui alibi habent domicilium aut quasi-domicilium, an sensu *absoluto*, seu quod ad illos qui nullibi praedictum domicilium aut quasi-domicilium habent ; *b*) Utrum parochus vel Ordinarius proprius, de quo eodem art. V, § 3, sit parochus vel Ordinarius commorationis menstruae sensu absoluto acceptae ; *c*) Utrum nomine vagorum, de quibus art. V,

§ 4, ii omnes veniant qui destituuntur domicilio et quasi-domicilio, an ii tantum qui, domicilio et quasi-domicilio destituti, praeterea nullibi habent parochum vel Ordinarium commoratione saltem menstrua acquisitum.

VI. Accidit ut parochorum coadiutores ab Episcopis nominentur, et quidem ex iure particulari facultate assistendi coniugiis non sint instructi ; tamen usuvenit ut, ab incepto officii exercitio, parochis non contradicentibus, sed irrequisita eorum licentia, matrimoniis assistant, in libris etiam matrimoniorum adhibentes solam sui ipsorum subscriptionem ; immo, praesertim in maioribus paroeciis, semper vel fere semper matrimoniis assistant. Quaeritur in casu : *a)* An matrimonia coram coadiutoribus hucusque inita, tacentibus parochis, sint valida ; *b)* Quatenus affirmative, an licite coadiutores se gerant in assistentia conubiis praestanda ab incepto officii exercitio, absque expressa parochorum delegatione ; *c)* Utrum tolerari possit mos ut coadiutores omnibus vel fere omnibus matrimoniis in paroecia assistant, an potius parochi urgeri debeant ad hanc assistentiam ut plurimum et ordinarie per seipsos explendam, nisi legitima et gravi causa, onerata ipsorum conscientia, impediti fuerint, quo in casu deputationem coadiutoribus conferant, et ita solitis verbis conubia in libris matrimoniorum describantur.

VII. Utrum per art. I decreti maneat abrogatum ius speciale ante illud decretum in Hispania vigens, et ad Americam Latinam extensum, vi cuius ad valorem sponsalium requirebatur scriptura publica *a notario* subscripta.

VIII. Utrum Ecclesiae regulares exemptae ad tenorem decreti existimari possint et valeant tamquam territorium parochi seu Ordinarii, in quorum territoriali districtu sunt sitae, ad effectum assistentiae matrimonii.

IX. An et quomodo annuendum sit petitionibus quorundam Ordinariorum, nimirum : 1° Episcopi Rosensis, postulantis dispensationem ab obligatione imposita per art. XI, § 2, annotandi in libro baptizatorum coniuges tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse ; 2° Vicarii Apostolici Kiam-Si Orientalis, postulantis dispensationem non solum ab obligatione annotandi matrimonium contractum in libro baptizatorum, sed etiam in libro matrimoniorum ; 3° Quorundam Ordinariorum Sinensium qui quaerunt : Utrum responsum S. C. C. diei 27 iulii 1908, ad VII, restringatur ad solos duos casus tunc in quaesito propositos ; et, *quatenus affirmative*, postulant ut responsum extendatur ad alios casus verae necessitatis ; 4° Episcopi Mangalorensis, qui postulat ut sibi facultas detur permittendi ut matrimonium celebratum in libro matrimoniorum describi possit a sacerdote qui ex delegatione parochi matrimonio astitit, quando parochus sit absens.

Et Emi Patres ad huiusmodi dubia ita respondendum censuerunt :

R. Ad 1um. Matrimonium potest valide et licite contrahi coram solis testibus sine praesentia Sacerdotis competentis ad assistendum semper ac, elapso iam mense, Sacerdos competens absque gravi incommodo haberi vel adiri nequeat.

Ad 2um. Provisum in primo.

Ad 3um. Affirmative.

Ad 4um. Quod ad qualitates testium, a decreto « *Ne temere* » nihil esse immutatum.

Quod ad 5um. Ad *a* et *b*. Provisum per responsum ad quintum [1]. datum a S. C. Concilii die 28 martii 1908.

Ad *c* : Nomine vagorum, de quibus art. V, § 4, veniunt omnes et soli qui nullibi habent parochum vel Ordinarium proprium ratione domicilii vel menstruae commorationis.

Quod ad 6um. Ad *a* : acquiescant, facto verbo cum SSmo ; ad *b* : serventur de iure servanda ; ad *c* : quod ad assistentiam matrimoniis a parochis personaliter praestandam, Archiepiscopus pro suo iure urgeat si quae sunt de ea re leges Concilii Provincialis. Quod ad descriptionem matrimonii celebrati, servetur art. IX Decreti « *Ne temere* » et praescriptum Ritualis Romani.

Ad 7um. Affirmative.

Ad 8um. Affirmative.

Quod ad 9um. Ad 1um. Non expedire et ad mentem. Mens est, ut Ordinarius aliique ipsius cooperatores quantum in Domino possunt, satagant illam perniciosam superstitionem ab animis fidelium avertere, qua ab usurpandis Sanctorum nominibus in baptismo receptis deterrentur. Doceant ipsos frequenter, idcirco nomina iis imponi Sanctorum, ut eorum exemplis ad pie vivendum excitentur et patrociniis protegantur. Parochis vero aliisque animarum curae praepositis sacerdotibus commendent, ut quam diu illa perniciosa supersitio eradicari non possit, omni, qua valeant, diligentia libros parochiales conscribant, etiam adhibita opera aliorum, quorum industria ea in re iuvari posse credant. Quod si in casu particulari verum nomen coniugati scire non poterunt, stante morali impossibilitate legem observandi, ea non obligantur.

Ad 2um. Non expedire quod ad utrumque et ad mentem. Mens est : Ordinarios curare debere, ut a Missionariis regesta celebratorum matrimoniorum diligenter conficiantur et conserventur, iisque pro suo prudenti arbitrio praescribere cautiones ad vitanda incommoda exposita, adhibitis etiam, si opus fuerit, signis conventionalibus.

Ad 3um. Quod ad 1um. Negative ; quod ad 2um, Provisum in primo.

Ad 4um. Pro gratia, prudenti arbitrio et conscientiae Episcopi.

Die autem 13 eiusdem mensis et anni, SSmus Dominus Noster, audita relatione infrascripti Secretarii, supra relatas resolutiones ratas habere et approbare dignatus est.

Responsum 29 iul. 1910

Romana et aliarum

128. Decreto S. Congregationis de disciplina Sacramentorum edito die 14 mensis maii anno 1909, statutum fuit : « Quemlibet Sacerdotem qui ad normam art. VII Decreti *Ne temere*, imminente mortis periculo, ubi parochus vel Ordinarius vel Sacerdos ab alterutro delegatus haberi nequeat, coram duobus testibus matrimonio assistere valide ac licite potest, in iisdem rerum adiunctis dispensare quoque posse super impedimentis omnibus etiam publicis matrimonium iure ecclesiastico dirimentibus, exceptis sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita. »

---

[1] Mendose scriptum pro *Ad quartum*.

Circa quod decretum, eidem S. C. dirimendum propositum est dubium :

« An praefato decreto comprehendantur etiam parochi, etsi non fuerint, ad normam declarationis S. Officii diei 9 ianuarii 1889, habitualiter subdelegati a propriis Ordinarii. »

Et haec S. C., re perpensa, respondendum censuit : « Affirmative ».

Datum ex aedibus eiusdem S. C., die 29 mensis iulii, anno 1910.

Instructio 6 mart. 1911

129. Perlatum haud semel est ad hanc S. Congregationem de disciplina Sacramentorum, in quibusdam regionibus parochos matrimoniis assistere, praesertim advenarum, non comprobato rite ac legitime statu libero contrahentium, eiusque rei causa non defuisse qui alteras nuptias attentare sint ausi.

Haud pauci praeterea Ordinarii conquesti sunt, initorum notitiam conubiorum, quae vi decreti : *Ne temere*, editi a S. C. Concilii die II mensis augusti anno MDCCCCVII, transmittenda est ad parochum baptismi coniugum, saepe omni fidei testimonio esse destitutam debitisque indiciis carere.

Ad haec incommoda removenda, Em^i^ Patres huius S. Congregationis in generali conventu habito in aedibus Vaticanis die VII mensis februarii MDCCCCXI, praescribenda censuerunt ea quae sequuntur :

I. In memoriam redigatur parochorum haud licere ipsis adesse matrimonio, *nisi constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis :* (Cfr. Decr. *Ne temere*, n. V, § 2) ; iidemque praesertim moneantur ne omittant baptismi testimonium a contrahentibus exigere, si hic alia in paroecia fuerit illis collatus.

II. Ut autem quae n. IX, § 2 memorati Decreti praescripta sunt rite serventur, celebrati matrimonii denuntiatio, ad baptismi parochum transmittenda, coniugum eorumque parentum nomina et agnomina descripta secum ferat, aetatem contrahentium, locum diemque nuptiarum, testium qui interfuerunt nomina et agnomina, habeatque parochi subscriptum nomen cum adiecto parochiali sigillo. Inscriptio autem accurate indicet paroeciam, dioecesim, oppidum seu locum baptismi coniugum, et ea quae ad scripta per publicos portitores tuto transmittenda pertinent.

III. Si forte accidat ut, adhibitis etiam cautelis de quibus n. I, baptismi parochus, in recipienda denuntiatione matrimonii, comperiat alterutrum contrahentium aliis nuptiis iam esse alligatum, rem quantocius significabit parocho attentati matrimonii.

IV. Ordinarii sedulo advigilent ut haec praescripta religiose serventur, et transgressores, si quos invenerint, curent ad officium revocare, adhibitis etiam, ubi sit opus, canonicis poenis.

Ex aedibus eiusdem S. C. die 6 martii 1911.

III. DECRETA S. CONGR. S. OFFICII

Decretum 31 mart. 1911

130. Cum decreti « *Ne temere* » per Sacram Congregationem Concilii die 2 augusti 1907 editi, articulo XI § 1 expresse edicatur novis circa formam sponsalium et matrimonii statutis legibus *teneri*

omnes in Catholica Ecclesia baptizatos et ad eam ex haeresi aut schismate conversos (licet sive hi sive illi ab eadem postea defecerint) quotiens inter se sponsalia vel matrimonium ineant ; quaesitum est : Quid dicendum de matrimoniis eorum qui a genitoribus acatholicis vel infidelibus nati, sed in Ecclesia Catholica baptizati, postea, ab infantili aetate, in haeresi seu infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt, quotiens cum parte acatholica vel infideli contraxerint ?

Re in plenario conventu Supremae Sacrae Congregationis Sancti Officii habito feria IV die 15 labentis mensis mature perpensa, E^mi ac R^mi DD. Cardinales Inquisitores Generales respondendum decreverunt : *Recurrendum esse in singulis casibus.*

Die vero sequenti, SS^mus D. N. D. Pius divina providentia PP. X, in solita audientia R. P. D. Assessori huius eiusdem Supremae Sacrae Congregationis impertita, relatam Sibi E^morum Patrum resolutionem approbare et confirmare dignatus est,

Datum Romae, ex Aedibus S. Officii, die 31 martii 1911.

Decretum 21-23 maii, datum 21 iun. 1912

131. Cum per decretum *Ne temere*, diei 2 augusti 1907, n. IV, expresse ac nulla facta distinctione edicatur parochos et locorum Ordinarios *valide* matrimonio assistere, *dummodo invitati ac rogati... requirant excipiantque contrahentium consensum;* graves in praxi difficultates ortae sunt relate ad mixtas nuptias in quibus, denegatis pervicaciter a partibus debitis cautionibus, Sancta Sedes, attentis peculiaribus quorundam locorum circumstantiis, *materialem tantum parochi praesentiam*, per modum exceptionis ac veluti ultimum tolerantiae limitem, antea aliquando permiserat.

Re delata ad supremam hanc sacram Congregationem sancti Officii, cui ex praescripto apostolicae Constitutionis « Sapienti consilio » *integra manet... facultas ea cognoscendi quae circa... impedimenta disparitatis cultus et mixtae religionis versantur*, atque in plenario conventu habito feria III, loco IV, die 21 maii 1912, praevio R^morum DD. Consultorum voto, perdiligenti examine discussa, E^mi ac R^mi D^ni Cardinales in rebus fidei et morum Inquisitores generales, omnibus mature perpensis, decreverunt :

« Praescriptionem Decreti *Ne temere*, n. IV, § 3, de requirendo « per parochum excipiendoque, ad validitatem matrimonii, nuptu« rientium consensu, in matrimoniis mixtis in quibus debitas cau« tiones exhibere pervicaciter partes renuant, locum posthac non « habere ; sed standum *taxative* praecedentibus Sanctae Sedis ac « praesertim s. m. Gregorii PP. XVI (Litt. app. diei 30 aprilis 1841 « ad episcopos Hungariae) ad rem concessionibus et instructioni« bus : facto verbo cum SS^mo. »

Et sequenti feria V, die 23 eiusdem mensis, SS^mus D. N. D. Pius divina providentia PP. X, in solita audientia R. P. D. Assessori huius supremae sacrae Congregationis sancti Officii impertita, relatam sibi E^morum Patrum resolutionem benigne approbare ac suprema sua auctoritate in omnibus ratam habere dignatus est.

Contrariis quibuscumque, etiam speciali atque individua mentione dignis, non obstantibus.

Datum Romae, ex aedibus S. Officii, die 21 iunii 1912.

APPENDIX II

FORMULAE

I. Formulae Sponsalium

SPONSALIA

132. *Die... mensis... anni... in paroecia N. dioecesis N., coram N. parocho* (vel) *coram N. et N. testibus, Titius, natus in loco... die... mensis... anni... ex N. et N.* [1] *cum Bertha, nata in loco... die... mensis... anni... ex N. et N.* [1] *hac scriptura sponsalia contrahunt* (vel etiam) *alter alteri matrimonium promittunt.*

(Subscribunt sponsi et parochus vel Ordinarius loci, aut duo testes.)

N. B. 1. Si contrahatur sub certo die, modo, condicione, haec facile addentur, his vel similibus verbis : *tali die* (vel) *non tamen ante* (vel) *ea lege, ut...*

2. Si alteruter vel uterque sponsorum subscribere nequiverint, addatur huiusmodi clausula :

Quia Titius (vel) *Bertha*, (vel) *ambo sponsi nomen scribere nequeunt, alter cum parocho subscribit testis* (vel) *tres subscribunt testes.*

3 Pius usus parochum adeundi pro sponsalium benedictione, minime est nova lege suppressus vel improbatus. Contra, laudandi sunt sponsi qui, post peractam essentialem sollemnitatem, hac benedictione sponsalia sanctificant.

II. Annotatio marginalis in libro baptismorum

133. A. Haec praeparatur matrimonii significatione, ad quam facilius peragendam possint parochis praesto esse exemplaria formulae huiusmodi :

In dioecesis N. paroecia N. die... Titius, filius... (parentum nomina et agnomina indicentur) *baptizatus* (si nota, indicentur dies, locus et dioecesis [2]) *cum Bertha, filia* (parentum nomina et agnomina indicentur)... *baptizata* (tali die, loco) *matrimonium legitime fecit. Testes fuerunt...* (eorum nomina et agnomina indicentur.) *In l*(ibro) *m*(atrimoniorum) *folio* (vel) *n°...*

(Sigillum parochiale) X (nomen parochi subsignantis.)

134. B. Ipsa annotatio hoc modo fieri potest : *Matrimonio iunct*(us vel-a) *die... loco... cum X talis loci. Cfr. l*(ibrum) *m*(artrimoniorum) *fol.* (vel) n°...

---

[1] Si filii illegitimi sola mater sit cognita, haec sola indicabitur, vel etiam omittetur filiatio, ut famae parcatur.

[2] Opportuna est haec baptismi notitia, quo facilius fiat marginalis annotatio. Nisi haec notitia detur, indicanda saltem est aetas contrahentium, ex instructione 6 mart 1911.

INDEX ALPHABETICUS

NOMINUM ET RERUM

Numeri = *numeri marginales, nisi praeponitur p.*

Astericus annotationes significat

Linolea interducta (—) = *vocabulum in principio positum*

A

Abbas Nullius, pro matrimoniis et sponsalibus, 25.
Abiuratio formalis, a quibusnam exigenda, 87.
Absentes contrahentes sponsalia, 34; matrimonium, 51.
Absentia suspendens, interrumpens menstruam commorationem, 58.
Acatholici, ministri, 124. — testes nuptiarum, 8*. 127. Eorum matrimonia, 16-19. 89-93, sponsalia, 32. 93. 118; filii quod a matrimoniale ius, 87. 130.
ACTA APOSTOLICAE SEDIS, 51*.
ACTA S. SEDIS, 2*. 4*. 19. 20. 22. 43*. 46*. 59. 69*. 94*.
Administrator Dioecesis vel Vicariatus, 25.
Affinitatis impedimentum, 74. 98ter. 113.
AICHNER (Ill. D.), 64*.
ALBITIUS (Card.), 87.
Americae *latinae* ius de sponsalibus, 2. 23. 100. 127.
— *septemtrionalis* ius matrimoniale, 18; quasi-domicilii, 6*. — parochiae, 35. 44.
AMERICAN COLLEGE BULLETIN, 25*. 34*. 79*. 84.
ANALECTA ECCLESIASTICA, 20. 59*. 68*. 69*. 72*. p. 2.
D'ANNIBALE (Card.), 41.
Annotationes matrimoniorum, 79. 83. 99. 124. 129.
Apostatae matrimonium, 47. 87. filius pro matrimoniali iure, 87. 130.
Aquisgranensis causa de delegatione pro matrimoniis, 7.
Arbitrariae poenae. Quid, 84. Quisnam eas irrogat, 86, N. B.
ARENDT, S. I. 64. 67. 87. 88. 89. 95. p. 2.
Archiepiscopus, qua talis, estne Ordinarius pro matrimonio, 43.
Arrhae in sponsalibus nullis, 29.
Articulus mortis pro matrimonio, 71.
Assistentia passiva matrimonio, 47. 131.

B

Banna 56. 65. 103. 111. 122.
Baptismi catholica administratio, 87. — fides, 56. 81. — liber, pro annotatione matrimonii, 81. 82. 104. 114. 123. 124. 129.
Bavariae ius matrimoniale, 89. 91.
Belgii foederatae Provinciae, quid, 90*. — ius de matrimonio civili, 99. — succursalistae, 36. — vicarii, pro matrimoniis, 36.
Benedictio *nuptialis*, 66*. 78. 99*. — *sponsalium*, 122, N. B. 3.

Benedictus XIV, 1*. 6. 90. — Eius declaratio, 16. 18. 20,2. 88*. 90. 91. 120. 124.
Beneficii possessio, quomodo capitur, 41. 98ter; quomodo requiritur, 30bis, 41.
Besson (S. I.), 22. 23. 24*. 27. 30. 38*. 41. 46. 58. 59*. 81*. 98ter.
Bonifatius VIII, 34.
Borussiae regimen matrimoniale, 89. 91.
Boudinhon (R. D.), 23. 30. 46. 81. 84*. p. 2.
Brugenses parochi, 98ter.

C

Canoniste contemporain, 6.
Capitulum sede vacante, pro matrimoniis et sponsalibus, 25.
Cardinalis, pro matrimoniis et sponsalibus, 25.
Cappellani, 36. 120. 127.
Caroli IV pragmatica sanctio de sponsalibus, 2.
Castrenses parochi, 35. 39. 44. 57. 108*. 120.
Catholicus, quisnam pro matrimonio 87. 91. 130. — Quisnam se profitetur catholicum, 87.
Causa contrahendi sine sacerdote, 76. 77. — contrahendi sine testibus, 78. — Excusans celebrationem coram parocho non proprio, 61. 112. — coram proprio sponsi, 64. 112. — permittens sacerdoti ut matrimonium celebret in periculo mortis, 72. 73.
Choupin (S. I.), 24. 30ter. 67. 73,2. 79. 84.
Civile matrimonium, quando sufficere possit, 78. — quo religiosum impediatur, 76. 78 bis. 99. 113. 123.
Clandestina matrimonia, 3. 13. 20. 78. 98ter. — sponsalia, 1. 2. 20.
Coadiutores parochorum, 36. 127.
Collationes Brugenses, 39. 88.
Collationes Gandavenses, 98ter. p. 2.
Collectanea Propagandae Fidei, 62*. 73*. 88*.
Coloniensis causa de delegatione pro matrimoniis, 7. 68*.
Commissio de parando novo Codice, 22. 46.
Concubinariorum matrimonium, 74. 98ter. 102.
Condicio in sponsalibus, 24.
Confirmatio (sacramentum) requisit in nupturientibus, 56.
S. Congregatio *Concilii*, 22. 24. 26. 3 31. 39. 41*. 45. 46. 55. 57. 76. 98te 120-124.
— *de disciplina Sacramentorum*, 33. 4 43. 59. 62*. 76. 77. 81. 83bis. 9 98ter. 113. 125-129.
— *de Propaganda Fide*, 20. 36. 40. 55 56. 59. 82. 88. 120.
— *Super negotiis Eccl. extraord.* 23.
— *S. Officii*, *vide S. Officium*.
Conscientiae consulere, quid, 73.
Consuetudo abrogatur decreto *Temere*, 98. — in explorando stat libero, 55. 120. — qua c. *Tamet* promulgatur, 13.
Convalidatio matrimonii, annotand 79. — Quomodo fiat ex consens partium, 94. 96.
Cumulativa competentia pro matr moniis, 38. 39.

D

De Becker (R. D.) 6*. 13*. 19. 2 26. 34. 36*. 38. 45*. 56. 59*. 67. 7 74. 78. 79. p. 2.
Decanus delegatus ad permittend matrimonia vagorum, 62.
De Lai (Card.), 22. 43.
Declaratio Benedictina, 16. 18. 20. 88*. 90. 91. 123.
Delegatio ad celebrandum matr monium, 7. 36. 50. 66-70. 109. 110. ad permittendum matrimoniu vagorum, 62. 111. — ad subscr benda sponsalia, 31. — cum facu tate subdelegandi, 67. — generali particularis, 31. 66. 68. 123. — ind terminata, 66. 67. — metu extort 50.
Delegatus minister civili poena n est immunis, 99.
Delegatus Apostolicus, pro matrim niis et sponsalibus, 25.
De Mendoza, Ferd. 20.
De Smet (R. D.), 23. 26. 30. 30t 39. 76. 78bis. 98ter. p. 2.

Dies apponenda in instrumento sponsalium, 24. Quid si falsa, 26ter. 123. — quomodo computetur, 41. 58.
Dioecesis domicilium, 59. Vagi in *dioecesi*, 62.
Dispensatio ab impedimentis in periculo mortis, 73. 74. 98ter. 99. 101. — per se non conceditur acatholicis, 92. Ordinarius competens ad *dispensandum*, 98bis. 106.
Dissolutio sponsalium, 24, d.
Dolus in matrimonii celebratione, 11. 45. 52. 109.
Domicilii definitio, divisio, 5. — valor pro bannis, 65. — valor pro matrimonio, 57. 58. 88. 111. 127. — pro matrimonii dispensationibus, 98bis. — valor pro sponsalibus, 30.
Dioecesanum domicilium non exsistit, 59.
— parochus, an monendus de matrimonio contracto, 80.

E

Ea semper, Const. SS. D. Pii Pp. X, 19 iun. 1907, de Ruthenis, 35. 57*.
Ecclesiastical Review, p. 2.
Epikeiae usus in lege de forma matrimonii, 78.
Episcopus dispensans ab impedimentis, in periculo mortis, 74*. — in bannis dispensans, 56. — in matrimoniis vagorum, 62. 63. — matrimonia vel sponsalia celebrans, 25. — permittens assistentiam matrimoniis apostatae massonis, 47. — reformationes optans iuris matrimonialis, 20. — sollemnitates imponere nequit sponsalibus vel matrimonio, 1. 20. — statum liberum explorans, 56. *vide Ordinarius*.
Error in data sponsalium, 30ter.
Excommunicatus parochus, quatenus possit vel non matrimonium celebrare, 41. 42. 74bis; sponsalium esse testis privilegiatus, 30bis.
— delegans, 66.
— delegatus, 70. 74bis.
Exempta ecclesia, quod ad celebrationem matrimonii, 43. 127.
Exemptionis communicatio, quo iure habeatur, 89.

F

Feije (R. D.), 20, 2. 36*. 51*. 56*. 63. 76. 90*. p. 2.
Ferreres (S. I.), 23. 33. 34. 42*. 44. 59. 67. 75. 101. p. 2.
Filii quatenus ex voluntate parentum sint catholici vel non, 87.
Formae sollemnis dispensatio, 74. 99.
Formulae sponsalium, 132; significationis matrimonii, 133; relationis in tabulas baptismorum, 134.
Fraudes in celebratione matrimonii, 11. 45. 56. — in quaerendo loco immuni, 14. 77. 127.

G

Galliciae Rutheni, 35. 88. 116.
Gasparri (Card.), 22. 34. 36*. 41*. 42*. 43. 51*. 54*. 56*. 65. 76. 79. 80. 89. 92. p. 2.
Gennari (Card.), 23. 24*. 28. 30. 38. 41*. 45. 54. 59. 64. 67. 68. 71. 72. 74. 76. 81. 84. 85. 86. 89*. 95. 98ter. 101. p. 2.
Georgiae ius matrimoniale, 89. 91.
Gerdil (Card.), 20.
Germaniae ius matrimoniale, 19. 22. 89. 91. 117. 120. 121. 125. — parochi castrenses, 39.

H

Habitatio sufficiens ad quasi-domicilium, 6; — ad menstruam commorationem, 58. 59.
Haeretici notio in iure matrimonii, 87. 91.
— matrimonium, 16. 89-93.
— *parochi* competentia ut matrimonium celebret, 42*.
Haring (R. D.), 39. 68*. 89*. p. 2.
Hiberniae ius matrimoniale, 89. 91.
Hispania pro matrimoniis, 44. — pro sponsalibus, 2. 23. 33. 109. 127. — pro parochis, 35. 39. 44.
Hollandia, pro forma matrimonii, 16. 90. 91.

Honestatis publicae impedimentum, 23.
Hungariae ius matrimoniale, 89. 90. 91. 125.

I

Impedimenta dispensanda in periculo mortis, 73. 74. 98ter. 102. 112. 126. — non dispensantur nisi in gratiam catholicorum, 92. — a quonam Ordinario dispensentur, 98bis. — orta ex sponsalibus, 23. — pro acatholicis, 32.
Improvisae nuptiae, 45. 46.
Increduli matrimonium, 51. — filius, 87. 130.
Initium obligationis novi iuris, 96. 108.
Inscriptio *vide Libri.*
Installatio, 41. 98ter.
Interpres in matrimonio, 51.
Interrogatio sponsorum quatenus necessaria, 10. 45. 46. 70. 74bis. 109. 131.
Interruptio menstruae commorationis, 58.
Inthronizatio, 41.
Invitatio ministri qualis requiritur in matrimoniis, 45. 48. 70. 109. 121.
Irritatio matrimonii, annotanda, 79.
Iuramentum confirmatorium sponsalium, 29.
— in statu libero explorando, 56.

K

Knecht (R. D.), 26. 58. 74bis. 90. p. 2.
Konings, C. SS. R. 98bis.

L

Latinus contrahens in loco Orientali, 89.
Legatus a Latere pro matrimoniis et sponsalibus, 24.
Legis cessatio ob impotentiam. 15. — fraus, 14. 127. — vis localis, 14; personalis, 14.
— civilis poenae contra vetitam celebrationem matrimonii religiosi, 99.
Legitimatio prolis per dispensationem, 98ter; per matrimonium, 73. — causa celebrandi matrimonii in periculo mortis, 73.
Lehmkuhl (S. I.), 74. 94.
Leitner (R. D.), 24. 26. 45. 73. p. 2.
Leo XII, 56*.
Leo XIII, 17. 56*. 74*.
Libri baptismorum, 81. 82. 114. 124. — matrimoniales, 79-83bis. 114. Annotatio in *libro baptismorum*, 81. 114. 124.
Licentia requisita ut parochus non proprius assistat, 60. 111.
Litterae ad petendam delegationem, 72. Matrimonium per *litteras*, 51. Sponsalia per *litteras*, 31.
Loca in quibus parochus desit, 76. 127. — matrimonii, quaenam, 59. — quae speciali regimine utuntur, 16-19.
Lombardi (R. D.) defensor vinculi, votum scribens de novo iure, 4. 22. 46. 59. 94*.

M

Magistratus civilis, testis matrimonii, 78.
Mandatum ad assistendum matrimoniis, 66-70.
Martin (Ill. D.), 20*.
Massonum matrimonium, 47.
Matrimonium, quod ad *celebrationem*, ex iure Tridentino, 3-19. ex iure novo, 40-119. — eius qui civiliter est coniunctus, 74*. — acatholicorum, 16-19. 89-93. — increduli, massonis, 51. — vagorum, 62-64. — mixtum, 16. 19. 65. N. B. 81. 89. 117. 131. — cum parte immuni a lege, 88. 89. 121.
— deficiente parocho, 76-78. 99. 114. 123. 127; deficientibus testibus, 74. — in navi, 76. — in periculo mortis, 71-75. 101. 112. — in statu peccati, 53.
— per interpretem, litteras, procuratorem, 51.
— quomodo annotandum, 79-83. 114.
Mc Nicholas (O. P.), 28. p. 2.
Melitensis insula, 17. 79*.
Mensis, quid, 58. 76.

Menstrua commoratio, pro matrimonio, 6. 58. III. 121. — pro bannis, 65. III.
Metropolitanus, qua talis, assistitne matrimonio, 43.
Metus incussus parocho celebranti matrimonium, 45. 48. 74bis. 109. — deleganti, 50. — sacerdoti delegato, 50. 74bis. 109.
Militaris cappellanus an celebrat matrimonia, 35. 39. 44. 57. Cfr. *Castrensis parochus*.
Missio. Quisnam ibi parochus, 35. 37. 38. — *nis* moderator, quisnam, 38.
Mixti ritus, 35. 39. 44. 64. 120. 121.
Mixtum matrimonium, *vide matrimonium*.
Modus in sponsalibus, 24.
MONITORE (Il) ECCLESIASTICO, 98ter.
Mortis periculum, competentiam tribuens pro matrimonio, 71-75. 112.
Mozzarabici parochi, 44.
Municipium, pro domicilio, 59. 64*.

N

Navis. Matrimonium in navi, 76.
Necessitas excusans parochum non proprium qui matrimonio assistat, 61. III.
« **Ne Temere** », *Decreti 2 aug. 1907*, Tenor, p. 3-6. Finis, 21. — Praecepta divulgatio, 97. — Praeparatio, 22. — Promulgatio, 95. — Vacatio, 96. — Vis universalis, 88-92. 98. 119. — Optata complementa vel declarationes, 99-107.
Nomina pro tabulis, 79-83bis.
Nosocomiorum parochi, 35. 39. 44. 57.
Notarii praesentia requisita pro sponsalibus in Hispania, 2. 127.
NOUVELLE REVUE THÉOLOGIQUE, 23*. 41. 81*. 97ter.
Nuntius Apostolicus, pro matrimoniis et sponsalibus, 25.

O

S. Officii Congregatio, 6*. 14. 15. 20². 36. 47. 55*. 59. 62. 62*. 63. 74*. 75. 87. 91. 98ter. 130. 131.
Officii possessio quomodo capitur, 41. 98ter.
OIETTI (S. I.), 58. 66. 78bis. p. 2.
Operarii, quomodo acquirant menstruam commorationem, 58*.
Ordinarius *loci*, quisnam, 25. — competens pro sponsalibus, 30bis. 120; pro matrimonio, 43. 59; pro matrimonii dispensationibus, 98bis. — permittens ministro non proprio assistentiam, 60; delegans sacerdotem, 31. 62. 66. 112. — matrimonio vel sponsalibus assistens, *vide Parochus*. — exploransstatumliberum, 54. 55. — interveniens in bannis, 56. — in matrimoniis increduli vel massonis, 47; — in matrimoniis vagorum, 62. III; in periculo mortis, 74*.
— puniens violatorem legis, 86. N. B. 129. Qua transmissione ad Ordinarios lex promulgetur, 95.
Ordo. Suspensio ab ordine celebrationem matrimonii non impedit, 42.
Orientales, 88. 89. 116. 120. 121.

P

S. Paenitentiaria, 20. 2.
PALLAVICINI (Card.), 20. 2.
PAMPHILI (Card.), 88*.
PAPSZILAGYI (R. D.), 89.
Parentes contrahentes sponsalia pro filiis, 24. 108.
Parisiensis civitas. Ius quasi-domicilii, 6. — Facultas vicariorum, 36. — Nova forma bannorum, 65. 122.
Parochiae varia ratio, 35.
Parochi castrenses, 35. 39. 44. 57. 120; personales, 35. 39. 44. 57. 120; plures in uno loco, 35. 39. 43. 44. 57.
Parochus quisnam sit, 4. 35-39. 41. 42; habitualis, 36; loci, 12. 39; locii pii, 35. 39. 44. 57; militum, 35. 39. 44. 57; nondum sacerdos, 66. — personalis, 35. 39. 44. 59.
— competens pro matrimoniis, 41-44. 109; pro sponsalibus, 24. 30. 30bis. 109. 121.
— *proprius*, 4. 12. 20. 57. 58. 85. 111; proprius vagorum, 62. 63. 111.
— sponsae praeferendus, 64. 111.
— quomodo assistat matrimoniis,

10. 11. 12. 40-52. 131. Debetne assistere, 52. 53.
— delegans pro sponsalibus, 31; pro matrimonio, vel assistentiam alii permittens, 7. 60. 66. 110. 111.
— statum liberum explorans, 55. 56. 129.
— matrimonia annotans vel nuntians, 79-83bis. 129.
— monendus de matrimonio facto, 80-83. 114. 129; vel tentato, 129.
— violans leges decreti *Ne Temere*, 84-86. 129.
— excommunicatus, 41. 42; haereticus, schismaticus, 42*; percussor clerici, 42*; suspensus, 41; dispensans ab impedimentis, 74. 86. 98ter. 126. 128; a testibus habendis, 74. 98ter.

Percussor clerici parochus potestne matrimonium celebrare, 42.

Peregrini clandestine contrahentes, 14.

Periodica de religiosis et missionariis, 30ter. 51*. 66. 78bis.

Perplexus casus, 74.

Persecutiones quae inscriptionem impediant, 83bis.

Pew-rent, 35.

Piae domus parochus, 35. 39. 44. 120.

Pius VI extendens declarationem Benedictionem, 124.

Pius X (SS. D.), 19.

Pius a Langonio (O. F. M. C.), 22*.

Poena contra violatores decreti *Ne Temere*, 84-86. 115. 129.
— *civilis*, contra celebrationem ecclesiasticam matrimonii, 99.

Poloniae ius matrimoniale, 89-91.

Praefectus Apostolicus, pro matrimoniis et sponsalibus, 25.

Praesentiae parochi et testium, qualis requiratur, 11. 26. 40. 123.

Presbyteratus impedimentum, 74. 98ter. 112.

Privilegii abrogatio per decretum *Ne Temere*, 88-92. 98. — communicatio in celebratione matrimonii, 9.

Probatio necessitatis ob quam celebret non proprius, 61. — status liberi, 54-56. 129.

Procurator in matrimonio, 34. — in sponsalibus, 34. — deferens licentiam alii sacerdoti assistendi matrimoniis, 69.

Professio fidei catholicae, quonam actu habetur, 87.

Promissio matrimonii unilateralis, 24. 28. 100. — incompleta sponsalium, 24. 28. 100.

Promulgatio capitis *Tametsi*, 13. 20. — decreti *Ne Temere*, 95. 116.

« **Provida sapientique** » litt. SS. D. N. Pii Pp. X, 18 ian. 1906, de forma matrimoniorum in Germania, 19. 22. 90. 120. 121.

Putzer (C. SS. R.), 98bis.

Q

Quasi-domicilii ratio, 6. Dioecesanum non est quasi-domicilium, 59. — valor praesens, 30. 65. 98bis. 111. 120. 121. — valor olim pro bannis, 65.

R

Regio in quo desit minister competens, 76. 113. 126.

Reiffenstuel (O. F. M.), 58*.

Rhenana provincia pro matrimonio, 89. 91.

Rituale, de annotandis matrimoniis, 79.

Rituum variorum parochi, 35. 39. 44. — variorum sponsi vel coniuges, 64. 120.

Romanae ditionis usus in explorando statu libero, 55.

S. Rota Romana, 51*.

Russiae regimen matrimoniale, 89. 91. 124.

Rutheni quod ad matrimonium, 35. 57*. 88. 116.

S

Sacerdos competens in periculo mortis, 71-74. 98ter. 102. 112. 126. 128. — delegatus, matrimonia non annotat, 82. Cetera cfr. *Delegatio*.

Saegmueller (R. D.), p. 2.

Sanatio matrimoniorum in radice, 19. 94. 102.

Sapienti C. SS. D. N. Pii Pp. X, reformans curiam romanam, 98bis. 131.

Schisma publicum, num aufert parocho competentiam ut assistat matrimonio, 42*.
SCHMALZGRUEBER (S. I.), 24*.
Scribere, quid, 27.
Scriptura requisita pro sponsalibus, 24. 34.
Secretaria Status, 72*.
SILI (Ill. D.), Consultor, votum scribens de novo iure, 4. 22. 46. 49. 68*.
Sinensibus Ordinariis concessa dispensandi facultas, 88. 98ter. 123; prorogata obligatio decreti *Ne temere*, 88.
Solutio matrimonii, annotanda, 79.
Sponsae parochus praeferendus, 64. 111.
Sponsalium definitio, 1; varia ratio, 24-28. — ius Tridentinum, 1; hispanicum et Americae latinae, 2. 127. — ius novum, 23-34. 39. 100. 108. 122. 123. — ius pro Orientalibus, 88. — ius pro acatholicis, 32. 118. Quid si mixta, 89. 117.
Status Foederati Americae Septentrionalis. Delegatus Apostolicus, 25. Ius quasi-domicilii, 6*. Regimen parochorum, 35. 44.
Status liber, quomodo indagandus, 54. 55. 56. 81. 111. 120. 129.
Stolae iura, 84. Ad quemnam spectent, 84-86. 105. 115.
Subdelegatio pro matrimonio, 67.
Superior missionis, an parochus, 83.
Suspensio (poena) varia. Effectus pro competentia parochi, 30bis. 41. 42. 66. 74bis; — delegati, 70. 74bis. — Tridentina contra illicite assistentes, 86.
— menstruae commorationis, 58.
Syri, pro cap. *Tametsi* et decreto *Ne temere*, 88.

T

Tabulae nuptiales, 79-83. 114. 129.
Tacita invitatio, 45. 121.
« **Tametsi** » caput C. Tridentini vide *Tridentinum*.
Taxa synodalis, quid si neglegatur a parocho indebite celebrante matrimonium, 84.
Telegrammatis usus in petenda facultate, 71.
Telephonii usus in petenda facultate, 71.
Territorialis competentia parochi vel Ordinarii, 43. 44. 109; delegati, 68. 70.
— impossibilitas contrahendi coram ministri sacro, 76. 113.
Testis matrimoniorum, 8. 11. 40. 74. 112. 127. — poena civili quomodo plectatur, 99*. — sponsalium, 24. 26. 27. 30. 30bis. 31. 109. — « authorizabilis », 31. 42. 47. — status liberi, 56.
— Dispensatio contrahendi sine *testibus*, 74. 78. 98ter.
Tridentinum ius de bannis, 65. — de sponsalibus, 1. — de matrimonio, 3-19. 30. 76. 89. — Quid in Oriente, 88. — ius de noviciatu requisito pro professione, 23*.
— ius puniens illicitam assistentiam, 86.

V

Vacatio legis novae, 96. 107.
Vagi pro matrimoniis, 9. 14*. 62-64. 111. 127. — pro matrimonii bannis, 65,2; dispensationibus, 98bis.
Vaticanum Concilium, 20, 1.
Vicarius, quisnam pro parocho sit, 36. 127.
— *Apostolicus*, pro matrimoniis et sponsalibus, 25. — Eius vicarius generalis, 25*. 36.
— *foraneus*, in matrimonio vagorum, 62.
— *generalis* Episcopi, pro matrimoniis et sponsalibus, 25. 41. — Vicarii Apostolici, 25*. 36. 109*.
Vis in matrimonii celebratione, 11. 45. 49. 50. 110.
VIVES Y TUTO (Card.), 22.

W

WERNZ, S. I. (R. P.), 7*. 13*. 20. 25. 32*. 34. 36*. 41*. 42*. 43*. 45. 46. 49. 51*. 54. 59. 59*. 65. 66*. 68*. 69. 70*. 72. 73*. 74. 78. 78bis. 86*. 87*. 89*. 109*. p. 2.
Wratislaviensis causa matrimonialis, 22.

IMPRIMI POTEST

Aemilius Thibaut, S. I. *Praepositus provinciae belgicae.*

NIHIL OBSTAT

Brugis, 22 novembris 1912.

H. Lahousse, *can. lib. cens.*

IMPRIMATUR

Brugis, 22 novembris 1912.

H. Van den Berghe, *Vic. gen.*

22472